

SUPREMAȚIA DEMOSULUI

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Vatra

SERIE NOUA

TÎRGU-MUREȘ

anul I nr. 4

iulie 1971

24 pagini — 3 LEI

REVISTĂ SOCIAL-CULTURALĂ

DIRECTORI FONDATORI: I. SLAVICI, I.L. CARAGIALE, G. COȘBUC (1894)

Miraj la Reșița.

Foto: V. MOLDOVAN

PARTINITATE ȘI PATRIOTISM

Înscrisă încă din primăvara anului 1970 între obiectivele de mare importanță pentru partidul nostru, discutată în câteva rânduri în cadrul Secretariatului Comitetului Central, problema dezbaterii muncii politico-ideologice, de educație marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, a format obiectul consfățuirii de lucru din 9 iulie a activului din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative. La baza discuțiilor au stat propunerile prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu și adoptate în unanimitate de Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. în ședința din 6 iulie.

Recentele evenimente au adevărat încă o dată grija permanentă a partidului nostru, a Secretarului general, fiu devotat al clasei muncitoare și al întregului popor român, pentru viitorul patriei. Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu a însemnat o strălucită afirmare a tezelor fundamentale adoptate de Congresul al X-lea al partidului și prevăzute a fi realizate în România modernă: o industrie puternică, o agricultură multilateral dezvoltată și un om cu o conștiință pe măsura acestei societăți.

Combătind cu hotărîre neajunsurile în munca ideologică, în activitatea educativă, Secretarul general al partidului nostru a cerut un contact mai strîns cu poporul, cu clasa muncitoare. Trebuie să facem astfel — s-a spus — ca munca ideologică în rîndul membrilor de partid și al oamenilor muncii să ducă la o și mai puternică afirmare a cuvîntului partidului, a eforturilor sale neabătute pentru o țară modernă, independentă și suverană, pentru un cetățean înarmat cu filosofia marxist-leninistă, capabil să ducă mai departe victoriile obținute de poporul român, cu atîtea jertfe, în atîtea etape ale luptei sale pentru o lume mai bună și mai dreaptă.

Trebuie să ne ridicăm cu hotărîre împotriva discuțiilor neprincipiale, a tuturor influențelor nocive ale ideologiei burgheze, a tuturor formelor de cosmopolitism și decaden-tism, a actelor antisociale, pentru a întări

ROMULUS GUGA

(Continuare în pag. 2)

Zilele muzicale tîrgumureșene (PAG. 20)	ALEXANDRU PHILIPPIDE (PAG. 6)	ION VLASIU: Drum spre oameni (PAG. 9)	Imaginar și posibil (PAG. 18)
Un american pe Mureș (PAG. 15)	Sub imboldul „Astrei” (PAG. 16)	V. Alecsandri luptător pentru unitate națională (PAG. 7)	ION OROS RUSU: Memorii (PAG. 17)

partinitate și patriotism

(Urmare din pag. 1)

în inima oamenilor și mai ales în inima tinerețului, un spirit sănătos, comunist, un mod comunist de comportare și înțelegere a vieții. Să facem ca marele beneficiar — clasa muncitoare, poporul — să guverneze în toate acțiunile.

Va trebui ca noi, artiștii, să creăm acele opere valoroase care să prezinte chipul României de azi în spiritul înaltului umanism, partinic și patriotic. Timpul revoluționar pe care-l trăim, marile rezultate dobândite de partidul nostru în edificarea unei societăți pentru om, pentru viitorul lui, să-și găsească oglinda fidelă în literatură. În lucrările noastre să punem accent pe munca ideologică, pe răspunderea cuvintului partidului în rîndul maselor. Va trebui să ne aplecăm asupra lucrărilor de artă sau cultură din unghiul de vedere al criticului comunist, cu o profundă cunoaștere a filosofiei marxist-leniniste, singura valabilă și dreaptă. Să combatem acele tendințe nesănătoase, atitudinea de ploconire în fața a tot ce este de import, atitudinea de snobism și dispreț față de muncă. Va trebui să ne ocupăm în paginile noastre mai mult încă de problemele teoretice ale construcției socialismului, de contribuția creatoare românească la fondul de aur al marxism-leninismului, punind un mai mare accent pe cercetarea concretă.

Sîntem întrutotul de acord cu aceste lucruri și actuale teze, cu atitudinea fermă, partinică și patriotică, în criticarea neajunsurilor din munca ideologică și cultural-educativă.

Conștiința noastră ne îndeamnă să luptăm cu hotărîre pentru combaterea birocratismului și pasivității, împotriva tendințelor mistice sau a celor de deplasare a discuțiilor în afara realităților concrete, să demascăm operele cu mesaj confuz sau vulgar, să demascăm fără milă naționalismul de orice fel, să milităm pentru valorificarea de pe pozițiile marxist-leniniste a moștenirii noastre patriotice, pentru o literatură cinstită, responsabilă, pentru ca în toate secțiunile de activitate, la toate nivelele partidului să-și exercite rolul de conducător și îndrumător.

Așa cum spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu „critica literar-artistică trebuie să fie o critică comunistă, gazetele și revistele literare trebuie să fie în întregime comuniste. Nu trebuie să admitem nici un fel de critică care încearcă să promoveze concepții estetice retrograde. Presa este un instrument al partidului și trebuie să servească răspîndirii

politicii partidului în toate domeniile de activitate, inclusiv în cel literar și artistic”.

Dezbaterile, de o excepțională importanță pentru viitorul României, se înscriu, alături de vizitele făcute de delegația noastră de partid și de stat în țările socialiste ale Asiei, între actele politice izvorite dintr-un spirit comunist, patriotic și internaționalist, care dovedesc cu prisosință lupta neabătută dusă de Partidul Comunist Român pentru triumful socialismului și comunismului în țara noastră, pentru ca în întreaga mișcare comunistă și muncitorească să domnească unitatea și înțelegerea, adîncul respect pentru independență și suveranitate.

În calitate de scriitor și lucrător în presă văd cu claritate care ne este datoria. Și ne-o vom face cu toată luciditatea și spiritul de răspundere care trebuie să ne caracterizeze. Sîntem responsabili față de popor, sîntem ai săi și ai acestei țări, ai acestui partid comunist și ne vom pune condeul, așa cum am făcut și pînă acum, în slujba idealului care ne animă pe toți.

Cîntec de țară

*Ca niciodată cîntec de slavă unduind
Înfloritoare iarbă și stele uriașe;
Eu sînt poetul care coboară peste
munți.*

*Asemeni unei păsări cu aripi
pătimașe.*

*Și văd nemărginirea cum limpede
se-așterne,*

*Ca un popas al zării pe roadele de
laur*

*Văd magica lumină pe ape-
sărbătore,*

*În timpul nostru simplu cu dimineți
de aur.*

*Imi spun: un cuib e Țara în care să
așezi*

*Cuvinte-comuniste pentru eternitate;
Ideea mai curată ca albele zăpezi*

Urcînd deplin și înflorînd în carte.

IOLANDA MALAMEN

eroi ai zilelor noastre

Am studiat măsurile prezentate de către tovarășul Nicolae Ceaușescu Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. Cu atenție deosebită m-am aplecat asupra acelor aprecieri care se referă la activitatea spirituală a scriitorului, la răspunderea sa socială. În urmă, mi-am cîntărit munca de pînă acum și planurile de viitor. Și este firesc, întrucît voi avea în curînd 70 de ani, vîrstă care o dată atînsă impune o evaluare a realizărilor și străduința de a-ți împărtăși astfel restul de viață ce ți-a rămas pentru ca ceea ce urmează să crezi de acum înainte să oglindească dezvoltarea de-o viață a gîndirii tale. Am constatat în aceste clipe de bilanț că ideile cuprinse atît în propunerile de măsuri cît și în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu mă îndeamnă la o mai sinceră dăruire față de propria-mi concepție scriitoricească. Esența acesteia este: activitatea creatoare a scriitorului îi dă satisfacții adevărate numai dacă în scrierile sale se reflectă cele mai înalte norme estetice, oferind emoția artistică veritabilă unei pături de cititori tot mai largă, contribuind la îmbogățirea spirituală a acestora, dîndu-le

puterea de a se opune gîndurilor meschine, inapoiate, întărind posibilitatea de exprimare a nobilelor caractere ale omului și îndemnînd la punerea în practică a acelui umanism, adînc înrădăcinat, care trebuie să rămînă trăsătura fundamentală a ființei omenești în socialism.

N-am crezut niciodată în literatură ruptă de viață dar am crezut în schimb în puterea de deschidere spirituală, de înnobilare a adevăratei literaturi. Indicațiile cuprinse în cuvîntare reprezintă un ajutor prețios pentru scriitorul sincer. Cred că pentru ducerea mai departe în spirit modern, a strălucitelor noastre tradiții scriitoricești, creatorul care caută noi mijloace de exprimare trebuie să știe să se adreseze realității înconjurătoare atît de plin semnificativă. Căci nu cred să se găsească printre noi scriitori adevărați care să nu priceapă că numai cheltuiindu-și energia și talentul în slujba poporului și a înțelegerii dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare, care făuresc într-un efort comun societatea socialistă, poate sluji cauza oamenilor noi, acești muncitori, eroi ai zilelor noastre.

KEMÉNY JÁNOS

„Noi vrem ca arta și literatura să fie puse în slujba poporului, să se scrie și să se creeze pentru clasa muncitoare, pentru țărâname, pentru intelectualitate, pentru toți oamenii muncii.

Sîntem pentru diversitate de stiluri și forme în creația literar-artistică. Dar, așa cum am spus și mai înainte, concepția, ideologia trebuie să fie una singură — ideologia și concepția revoluționară a clasei muncitoare. Artă trebuie să servească unui singur scop: educației socialiste, comuniste. În acest sens sîntem pentru cea mai largă libertate de creație, pentru cea mai largă exprimare a imaginației, dar în spiritul concepției noastre despre lume și viață”.

NICOLAE CEAUȘESCU

(Din expunerea la Consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și cultural-educative).

literatură angajată

Trăim de cîva timp febra unei conștientizări a problemelor care ne preocupau de mai de mult: conceptele de o importanță capitală pentru înțelegerea exactă a condițiilor în care literatura română contemporană se poate dezvolta: angajare și partinitate.

Dezvoltînd consecvent poziția noastră nu putem decît să ne bucurăm că factorii responsabili din conducerea de partid au avut inițiativa de a readuce în actualitate aceste probleme ardente. Pentru că, așa cum realitatea socială ne-o arată, în condițiile actuale, pe lingă majoritățile fenomene pozitive ale unui proces legitim de construire a unei noi societăți, au apărut și fenomene de automulțumire, de îmburghezire atît în rîndurile unor oameni cu munci de răspundere cît și în rîndurile oamenilor de artă și cultură.

Interesul pentru ideologic și politic a scăzut manifestîndu-se un indeferentism, un liberalism de duzină, o funcționarizare. În numele libertății de creație și a diversității de stiluri s-a crezut că orice este permis. Din păcate era vorba doar de o înțelegere îngustă a libertății, care în sens marxist este necesitatea istorică înțeleasă. Nici unul din gesturile noastre nu este fără ecou. Nici unul nu rămîne în afara politicului. Considerîndu-se că literatura este un domeniu privilegiat, un domeniu al esteticului, critica a neglijat să analizeze, sau uneori s-a temut în mod nejustificat, substratul politic și ideologic al creației literare. Evident literatura are o anumită autonomie dar această autonomie a esteticului trebuie să fie subordonată, într-o societate revoluționară, implicațiilor, chiar dacă greu de definit ale ideii, ale momentului. Fiecare frază scrisă de un scriitor îl implică. Implică societatea din care face parte și față de care este obligat să ia o atitudine. Bineînțeles literatura nu se poate constitui din viziuni idilice. Ea nu poate să lase la o parte critica tuturor acestor manifestări umane din a căror substanță crește. De o astfel de critică lucidă, în spiritul marxismului și a leninismului nu trebuie să ne temem. Înțelegerea îngustă a spiritului critic, de către unii dintre aceia care au mediat pătrunderea literaturii în mase, a făcut ca să se încurajeze indirect un tip de literatură evazionistă, mai ușor publicabilă pentru că aparent fără probleme. Dar rolul criticii este tocmai acela de a dezveli mul-

tile semnificații ale literaturii, în straturi succesive, inclusiv semnificația socială.

Dacă beneficiarul literaturii pe care o scriu scriitorii români contemporani și cei aparținînd naționalităților conlocuitoare, este clasa muncitoare, întregul popor, atingerea sensibilității și capacității de înțelegere a acestuia trebuie să se facă într-un dublu sens. Nu e suficient să fim înțeleși de mase în ceea ce scriem, pentru că asta ar atrage uneori după sine un mod simplist de a scrie pe înțelesul tuturor. Nu o simplificare, rezumare a vieții, care nu este simplă și nu are două fețe, una bună și una rea, ci există nuanțe, treceri, influențe, tipurile pure exclusiv pozitive sau exclusiv negative neexistînd în realitate, ci o rînduire a faptelor vieții în pagini complexe, adînci, cinstite, adevărate. Nimic din ceea ce e omenesc nu ne poate fi străin, nimic din ceea ce există nu poate fi ascuns. Scriind pentru popor înseamnă că trebuie să-l facem să ne înțeleagă nu coborînd spre zonele de minimă rezistență ale culturii, ci contribuind la înfăptuirea unei viabile culturi de masă, în care privilegiile de informație să fie eliminate, problemele explicate tuturor, toți făcuți să le înțeleagă printr-o acțiune concentrată de provocare a conștiinței. A nu lăsa evenimentele să treacă pe lingă noi îmbuibăți de liniști lînceze, a nu crede că totul se rezolvă de la sine, aceasta este datoria omului contemporan și datoria scriitorului.

Gustul publicului muncitoresc, al poporului trebuie în primul rînd cunoscut. Nu avem dreptul de a vorbi în numele lui nici deprecîindu-l, nici exaltîndu-l. Doar în momentul cînd o cunoaștere reală a lui va fi posibilă prin anchete sociologice bine organizate, și mai ales rapid făcute, se va putea judeca producția spirituală a unor generații care au făcut tot ce puteau să facă pentru a nu se izola de mase. Acei care au rămas îndepărtați de ele nu sînt adevărați fii ai poporului. Judecata noastră nu trebuie să fie pripită. Dar ea trebuie să fie necruțătoare în fața oricărei tendințe de a dizolva idealurile comunismului în forme de funcționarism, de criticism călduț, de evaziune sau de idilism. A nu repeta greselile trecutului prin îngăduință față de literatura prost scrisă dar plină de lozinci, a cere tuturor participare intensă, angajare, este singura șansă pe care scriitorul contemporan o are atunci cînd vrea să scrie literatura lui aici și acum.

DAN CULCER

aspirații limpezi

Mă aflu, iată, în fața unui salutar program de măsuri, menit să ducă la îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii din patria noastră. Ca educator, în dublul sens al cuvîntului — dascăl și modest slujitor al condeului, găsesc că propunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu sînt într-un tot conform cu tradițiile, de care sîntem mindri, și cu aspirațiile pe care le dorim din ce în ce mai limpezi și mai raționale, ale locuitorilor acestor meleaguri. Citindu-le, m-am oprit cu predilecție la pasajele ce propun întărirea muncii de educare moral-patriotică a tineretului, de creștere a lui în spiritul ideilor promovate de-a lungul anilor,

de partid. Am urmărit, întotdeauna, cu legitimă mindrie și deplină satisfacție, ca un educator ce-și găsește propriile idei multiplicăte și propagate de la înalte tribune, grija pe care Secretarul General al Partidului nostru a purtat-o și o poartă tinerei generații. Ea vine de departe, căci cu mai bine de trei secole în urmă, în predosloviea unui Bucuriu apărut la Iași, se scria: „Din creșterea tinerilor ca dintr-o rădăcină și bună și rea într-o viață curge”. Iată de ce acum, cu ziarul în față, pe deplin conștient de sarcinile ce-mi revin din acest program îmbrățișat cu atîta căldură de întregul nostru popor, mă angajez ca prin cuvîntul rostit de la catedră și prin acela scris, să contribuim la traducerea lui în faptă.

ION I. MILEȘAN

actualitatea politică . actualitatea politică . actuali-

semnele statorniciei

cu mecanicul DUMITRU PETRA, de la Combinatul de îngrășăminte azotoase din Tîrgu-Mureș, despre evenimentul politic

— Documentele de partid privind îmbunătățirea activității politico-ideologice de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii, măsurile prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu și aprobate în unanimitate de către Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. — stînesc un viu interes în rîndurile tuturor cetățenilor pa-

creatoare pe care partidul le-a determinat în ultimii ani în toate domeniile de activitate, măsurile prezentate de tovarășul Nicolae Ceaușescu vin să stimuleze dezvoltarea tuturor conștiințelor în raport cu succesele materiale pe care le-am dobîndit.

— Este un proces dialectic, firesc...

— ...în care s-a manifestat cu același

invitatul nostru

triei noastre. Ca muncitor într-una dintre marile cetăți industriale ale țării ce sentimente vă încercă?

— Găsesc și în aceste documente expresia idealurilor clasei noastre muncitoare în care mă integrez, fiind mindru de calitatea profesiei mele, de faptul că am fost și sint om efectiv al muncii. Sint membru de partid și sint ferm convins că partidul nostru comunist dispune de o puternică maturitate politică, de acumularea unei experiențe bogate, afirmată cu justețe pe plan intern și extern în atîtea împrejurări. Această maturitate și experiență exprimă la nivel superior ideologia clasei noastre muncitoare, principiile noastre politice, comuniste, a tuturor oamenilor care ne-am angajat să construim pe pămîntul patriei societatea socialistă multilateral dezvoltată, să asigurăm mersul spre comunism. Între numeroasele transformări

interes susținut pentru oamenii muncii din patria noastră inițiativa secretarului general al partidului. În societatea noastră nici un sector de activitate nu trebuie să se distanțeze de spiritul muncitoresc, de voința maselor de oameni ai muncii.

— Procesul trebuie să fie înțeles!

— Procesul va fi înțeles și va pătrunde în toate conștiințele pentru că activitatea politico-ideologică, de educare marxist-leninistă se va îmbunătăți la toate nivelele. Astfel nu se va mai putea întîmpla ca, de exemplu, cultura să conțină la noi și excepții, să se manifeste ruptă de realitate, de cerințele noastre firești. Cum arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, „societatea nu va admite decît ceea ce va considera că îi este util”. Iar noi sintem cu toții membrii aceleiași societăți.

VATRA

supremația demosului

Motto: „Pornind de la adevărul marxist-leninist, confirmat de viață, că socialismul nu poate fi decît creația conștientă a maselor, partidul nostru a acționat și acționează consecvent pentru adîncirea continuă a democrației socialiste”.

(NICOLAE CEAUȘESCU, — Semicentenarul glorios al Partidului Comunist Român, Expunere la adunarea solemnă din Capitală).

Cartea de căpătîi a fiecărei nații — cum numea Bălcescu istoria — consemnează pe tot parcursul său, sau se definește a fi, oglinda luptei, fără curmare, pentru libertate. Trăvialul jertfei a avut ca ideal afirmarea și împlinirea demnității colective a poporului, realizabil prin asigurarea supremației sale.

Deși ideea nu-și refuză speculația — și multe s-au făcut pe tot parcursul „imperiului necesității” — a rămas element fundamental de referință a sferei politicii, abordarea reală (nu numai de bună-credință) reclamînd cu necesitate concretul istoric, sistemul relațiilor sociale obiectiv determinat.

Marea trecere în „imperiul libertății” se definește ca epocă în care „Locul vechii societăți burgheze, cu clasele și antagonismele ei de clasă îl ia o asociație în cadrul căreia dezvoltarea liberă a fiecăruia este condiția pentru dezvoltarea liberă a tuturor” (Marx—Engels — „Manifestul Partidului Comunist”). Deci, fără a-i estompa conținutul, sau numai pentru aceea, referința rămîne prezentul nostru social-politic, modalitățile de realizare a democrației socialiste în etapa societății socialiste multilateral dezvoltate.

Este necesară înțelegerea caracterului procesual al afirmării democrației ca formă de manifestare a puterii de stat, nu numai de-a lungul istoriei, nu numai în evoluția popoarelor în libertate ci, chiar într-o etapă istorică dată, cum este cea pe care o parcurge poporul nostru. Sublinierea acestui principiu definitoriu, înlătură unele înțelegeri înguste a motivațiilor care fac necesară adîncirea continuă a democratismului orînduirii noastre. Această aserțiune vine să argumenteze ideea că dacă azi vorbim de adîncirea democratismului orînduirii noastre — de altfel coordonată definitorie a etapei pe care o parcurgem și în care eforturile partidului nostru sint explicit îndreptate spre înfăptuirea de facto a legalității și echității sociale, — o facem pentru că există realmente cadrul instituționalizat în care dezideratul prinde rădăcinile voinței colective. Este, pentru că această vrea a unei nații ajunsă la nivelul superioarei conștientizări a făcut, și face zi de zi, dovada înțelegerii rostului său, a posibilităților și capacităților sale. Conștient de statutul său de subiect și obiect al istoriei, poporul — sub conducerea co-

muniștilor — și-a confirmat maturitatea politică în asumarea programului partidului comunist ca pe propriul său program a căru finalitate rezumă împlinirea sa.

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate, afirma secretarul general la aniversarea semicentenarului partidului, impune forme superioare de conducere conștientă, unitară a tuturor domeniilor și proceselor economico-sociale, de organizare a participării maselor largi populare la viața obștească. Acesta este un important pas făcut în direcția întăririi concordanței între sensul etimologic, de putere a demosului și cotidianul politico-social.

Etapă istorică pe care o parcurgem definită printr-un avînt fără precedent a capacităților tehnico-materiale ale societății trebuie să-și asume continuarea și adîncirea procesului de dezvoltare a democrației socialiste, de perfecționare a modalităților reale de manifestare a acesteia.

Înlăturînd abordarea abstractă a procesului adîncirii democrației, aceasta își reclamă importanța și actualitatea, pentru că democrația nu se realizează automat, nici măcar atunci cînd înțelegem că toate măsurile economico-sociale finalmente o incumbă, o presupun — practica revoluției și construcției socialiste confirmînd-o și peste fruntariile țării. Abordarea principală și responsabilă a problematicei, trebuie să aibă în vedere condițiile concret-istorice din țările în care a învins socialismul, particularitățile și tradițiile practicii efective a libertăților politice, opoziția reacțiunii în procesul luptei pentru putere care a imprimat o bună perioadă măsuri speciale de coercițiune cu implicații obiective dar și cu accente subiective pentru înlăturarea cărora partidul — și aici poate mai evident ca și oriunde își resubliniază capacitatea și unicitatea sa — a trebuit să depună mari eforturi. Această situație a dus la repercusiuni asupra practicii reale a democrației o anumită perioadă, considerîndu-se unele enunțuri generale despre democrație ca fiind suficiente pentru înfăptuirea sa.

★

Socialismul presupune, fără îndoială, un dezvoltat nivel al forțelor de producție, sporită eficiență economică, dar nu se limitează la atît. O atare circumscriere nu ar sublinia calitativul, tocmai ceea ce deosebește și evidențiază socialismul față de celelalte orînduiri, incontestabila și raționala sa superioritate. Socialismul presupune relații de producție socialiste în toate sectoarele vieții ca factor hotărîtor al dezvoltării „societății globale”. Dar socialismul nu înseamnă că spunînd „anumite forțe de producție” și „anumite relații de producție” și-a epuizat elementele definitorii. Nu, socialismul creează o suprastructură, înfăptuiește și naște idei, înscriind totodată sensibile mutații la nivelul conștiinței sociale și individuale, a celei comune și a celei sistematice, a psihicului social. Orînduirea creează cadrul noilor dimensiuni ale afirmării națiunii socialiste cu puternice înrîuriri asupra vieții democratice, ca și condiții pentru afirmarea individului ca personalitate, dar facilitează și condițiile realizării și împlinirii personalității colective, a acelei sintalități, proprii numai socialismului.

Societatea socialistă multilateral dezvoltată se afirmă ca etapă istorică cu profunde înnoiri și progrese, atît pe planul vieții materiale cit și spirituale, definindu-se totodată și prin noile dimensiuni ale democratismului, prin crearea tuturor condițiilor care fac reală și efectivă participarea maselor la edificarea noii orînduiri. Proces obiectiv, intrinsec socialismului, adîncirea democratismului social își confirmă legitimitatea prin efortul consecvent, îndreptat în acest scop, al partidului și statului, al autorității politice. Este edificatoare realitatea-program afirmată de secretarul general al partidului, tov. Nicolae Ceaușescu, la aniversarea semicentenarului Partidului Comunist Român referitoare la întărirea „legalității socialiste, a combaterii abuzurilor și ilegalităților de orice fel, instaurării ferme în întreaga viață socială a autorității legii — egală pentru toți cetățenii, indiferent de funcție, de categorie socială sau de naționalitate”.

A devenit o preocupare esențială a partidului nostru, — proces la care este antrenată societatea în ansamblu — perfecționarea formelor de manifestare a democrației socialiste, extinderea libertăților cetățenești, întărind tot mai mult coeziunea orînduirii noastre noi, unitatea de granit a întregului popor în jurul partidului comunist.

Astfel, legătura generică între democrație și socialism — contrar tuturor afirmațiilor detractorilor marxism-leninismului — devine realitate, fapt social care, departe de a „periclită cuceririle revoluționare ale maseilor”, afirmă o forță motrice de neînlăturat a

societății noastre. Fără a dilua sau înlătura caracterul de clasă al democrației socialiste, aceasta dezvoltă și amplifică sentimentul de stăpîni ai maselor care-și dăltuiesc astfel propria devenire.

Continua perfecționare a cadrului instituțional, constituind totodată o „școală” a maselor, creează posibilități nelimitate de practicare a democrației, a libertății, de conștientizare a acestora.

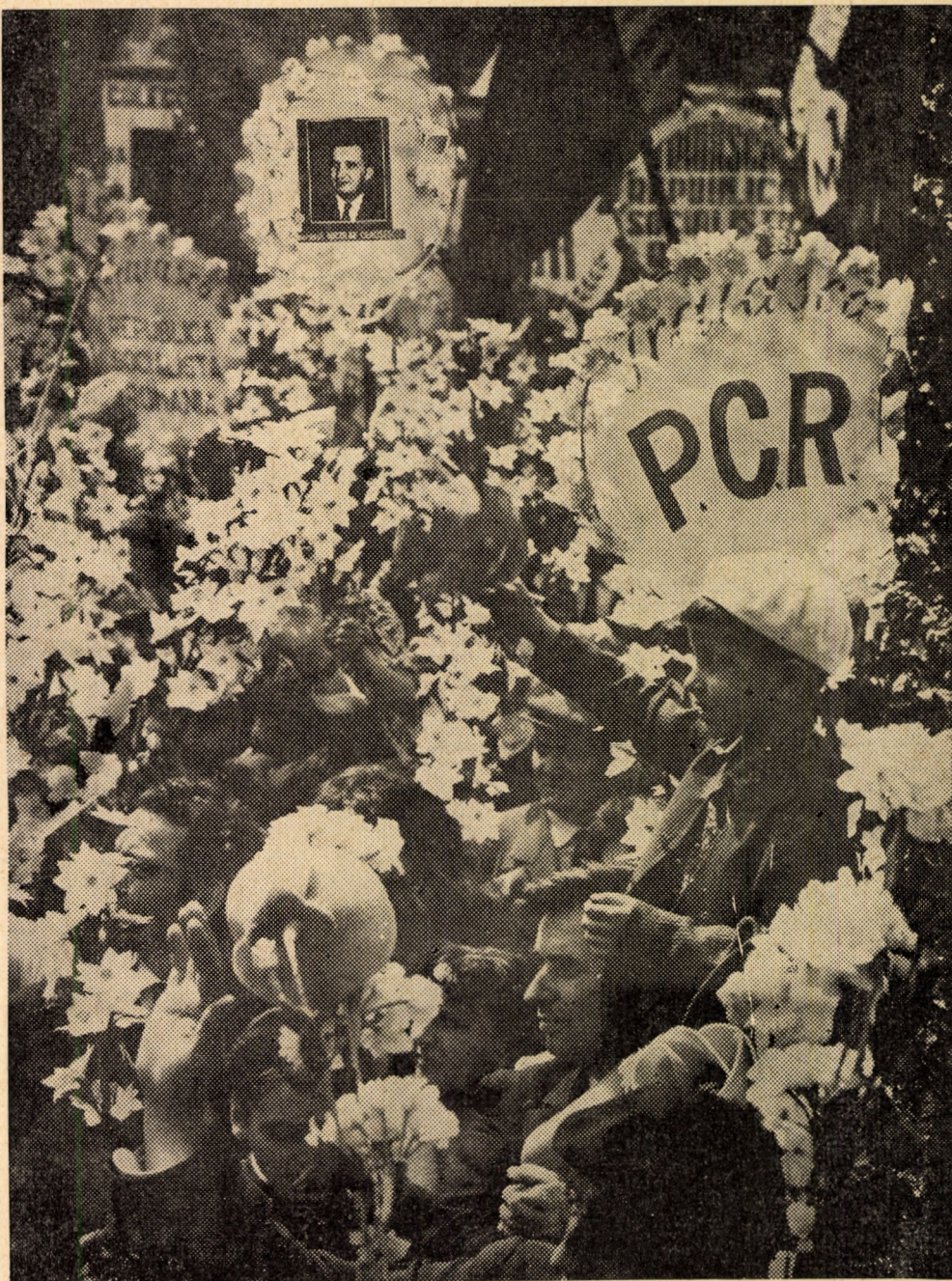
Crearea și cultivarea acestui cadru al manifestării plenare a voinței și hotărîrii colective, presupune o responsabilitate civică izvorîtă tocmai din conștiința libertății și drepturilor suverane ale poporului. Apărîndu-și ordinea și legalitatea bazată pe suveranitatea legii, își apără în fapt libertatea sa pentru că ultima este de neconceput fără cadrul legal în care dreptul socialist, asigură legitimitatea puterii și voinței sale.

Nu există libertate și democrație împotriva legii, iar aceasta în socialism circumscrie chintesența măsurilor care fac libertatea posibilă și efectiv reală. De aceea, orice încălcare a legalității socialiste, a ordinii de drept socialiste, trebuie să fie sancționată ca un atentat la adresa suveranității poporului, a voinței sale legitime și legiferate.

Fără a idealiza lucrurile, trebuie să avem în vedere anumite aspecte, rămășițe ale vechii mentalități, precum și influențele lumii capitaliste, faptul că există încă elemente antisociale împotriva cărora legalitatea și ordinea de drept fac front comun și pe care opinia publică le dezavuează, — „învățarea” democrației rămîne o realitate perenă, pe care societatea, sub conducerea comuniștilor, au transformat-o în practică cotidiană.

Manifestare constantă a voinței sociale, creșterea rolului conducător al partidului în etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate, vine să întărească suveranitatea demosului, încrederea în potențialitatea și capacitatea sa creatoare, înțelept exprimate cu ocazia semicentenarului partidului: „De aceea vom acționa pentru perfecționarea continuă a conducerii societății pe baze științifice moderne, adoptînd permanent forme și metode de organizare corespunzătoare cerințelor în continuă schimbare ale vieții, asigurînd participarea tot mai largă a maselor populare la luarea hotărîrilor, la adoptarea și înfăptuirea programelor privind mersul înainte al societății”.

GH. GOZARU

tatea politică . actualitatea politică . actualitatea

antonie șemineanu

DE LA
O LUNĂ
LA ALTA

ANIVERSARE

Scinteia din 26 iunie 1971 a organizat o masă rotundă având ca temă „Respect și prețuire pentru valorile tradiției culturale, personalitate și discernământ”. Au participat: Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Dodu Bălan, Ștefan Aug. Doinaș, Edgar Papu, Mihai Ungheanu, Dan Zamfirescu. Pledind pentru o artă despre om și pentru om, pentru inovație dar nu de dragul inovației, pentru o artă contemporană, partinică și patriotică, dezbaterea „Scinteii” este un exemplu demn de urmat.

România literară (Nr. 26) prezintă cititorilor săi interviul acordat de Jean-Paul Sartre lui Michel Contat și Michel Rybak, cu prilejul apariției la Paris, în editura Gallimard, a cărții dedicată lui Flaubert. La întrebarea celor doi reporteri: „Sinteți un militant?” Jean-Paul Sartre a răspuns: „...După mine intelectualul nou trebuie să dea astăzi totul pentru popor”.

În **Scinteia** tineretului din 8 iulie 1971 reținem masa rotundă cu tema „Șantierul — vatră nestinsă a romantismului nostru revoluționar”. Cităm din cuvintele participanților: Stelian Leahu: „Frumusețea șantierelor sint oamenii”, Vasile Andrei (mecanic întreținere și reparații): „M-am născut pe șantier”, Florina Gavril (profesoară): „Șantierul, acest spațiu fermecat al tinerelor noastre experiențe”, Traian Girboveanu (sudor): „Nu eu sint „izolat” ci băieții din baruri”, Gheorghe Mesaroș: „Sintem racordați la problematica țării și a lumii întregi”, Stelian Niță (timplar): „Oameni obișnuiți ca eroii din cărți”, Ion Budală (mecanic): „Viitorul sint eu”. Pe drept cuvânt reporterii Petre Dragu și I. Călmățui își intitulează reportajul „Șantierul este locul unde ne formăm și împlinim idealul”.

Asemeni cronicarului ziarului **Scinteia**, D. Costin spunem și noi „Nu! filmelor care poluează climatul moral”. Cităm dintr-o discuție avută de susamintitul ziarist cu profesoara emerită Clotilda Constantinescu, directoarea liceului „Mihai Eminescu” din Buzău: „În procesul complex de formare a generației de mine — cinematograful — în loc să fie aliatul nostru cel mai consecvent — acționează adeseori într-un sens contrariu, propune tipuri de eroi și tipuri de concepții care nu pot

exercita decît o înrîurire dăunătoare asupra tineretului. Nu susțin că ieșind de la un film în care este vorba despre un furt, spectatorul se simte imediat tentat să imite aventura eroului. Dar sint incredințată că fluxul filmelor de această natură în programele de cinema și de televiziune, poluează climatul moral, constituie un factor nociv care nu poate fi desconsiderat. Se face, am impresia, o confuzie cu privire la rolul de divertisment al filmelor, considerindu-se acest rol ca o justificare general valabilă pentru orice fel de concepții. Sint desigur necesare și filme distractive, comedii, filme de acțiune, însă ceea ce trebuie să prevaleze este valoarea socială, adică valoarea educativă și estetică a filmului, principalul criteriu fiind ideea, mesajul pe care îl propagă”. În încheiere autorul articolului conchide, un adevăr pe care îl împărtășim întru-totul: „Se cer în acest sens stabilite și respectate criteriile de conținut ale programării filmelor, criterii de valoare educativă și estetică ce decurg, cu maximă claritate, din principiile politicii culturale a partidului nostru”.

Numărul patru al revistei **Steaua** conține o frumoasă poezie a lui Aurel Rău, precum și materiale deosebit de interesante semnate de Nicolae Bălotă, Romul Munteanu, T. Cătlăneanu, Achim Mihu, Mircea Vaida, Mircea Zăciu, Mircea Horia Simionescu ne oferă o nouă proză, scrisă excelent.

La postul de radio Tg.-Mureș, o nouă emisiune: **Revista literară radio**, avându-i drept realizatori pe istoricul literar Melinte Șerban și pe ziaristul Corneliu Cilțea. O inițiativă laudabilă pe care o salutăm din toată inima.

Deci, în fiecare marți, în jurul orei 17, la postul de Radio Tg.-Mureș puteți asculta: „Revista literară radio”. În ceea ce ne privește punem cu plăcere la dispoziția studioului un spațiu adecvat în revista noastră pentru a-i informa pe cititori asupra conținutului acestor emisiuni. Vom reveni.

Numărul pe luna iunie al revistei **Tomis** îndreptățește credința în drumul nou pe care, se

pare, redacția s-a hotărît să pornească. Dedicat în întregime Deltei, paginile publicației dobrogene conțin multe lucrări interesante. Reținem dialogul cu acad. Eugen Pora, despre „Del-ta — această necunoscută”, „Vi-zuni asupra deltei” a lui M. Roznoveanu, Jurnalul tulcean pe care-l semnează: C. Novac, N. Motoc și atenția pe care revista o acordă problemelor legate de istoria veche a Dobrogei („Arheologie în Delta”, semnează S. Gavrilă).

În curînd va începe o nouă stagiune teatrală. Și cum această stagiune o dorim cu toții una de cea mai bună calitate, am recomanda celor ce se îngrijesc de viitorul repertoriu cuvintele de o mare responsabilitate socială, scrise de Sorana Coroamă în articolul: „Oameni, artiști, cetățeni”, apărut în **Contemporanul** nr. 28 (1287), cităm: „O adîncă și serioasă cunoaștere a prezentului, o mare claritate în idei, concepție și realizare (sinceritatea expresiei!) pot răspunde onest foamei de adevăr și frumos a spectatorului sălilor noastre de spectacol. Joc sau comandă socială, și una și alta, desigur, Teatrul își află rostul numai dacă scena reia, dezvoltă, explică sau intuiește adevărul acestui spectator. Meditînd și vorbind despre adevărul nostru, despre prezentul nostru, de aici și de acum, din această Românie a zilelor noastre, teatrul nostru se îndreaptă spre acel viitor care nu se cheamă posteritate ci, poate, permanență. Legat strîns de prezent, teatrul se justifică și ne justifică. În această constă marea lui”.

Între 1 și 3 iulie a. c. Timișoara a găzduit lucrările celui de-al V-lea **Seminar internațional de Marketing**, manifestare de prestigiu european, prima de acest fel din țara noastră („România liberă” din 6 iulie 1971 publică o anchetă în rîndul participanților). Cităm din interviul luat doctorului Constantin Drăgan (Italia), vicepreședintele Federației internaționale a Marketingului: „După mine Marketingul este o știință a cunoașterii pieții, a cerințelor consumatorilor. De fapt este o știință a altor științe, cum sint matematica, statistica, sociologia, psihologia, și chiar artele plastice. Marketingul este în același timp știință a eficienței, a constatării și programării. În Marketing totul trebuie să pornească de la cunoaștere, pe baza căruia să ajungem la programare și planificare. Marketingul a devenit în ultima vreme o metodologie generală de apropiere și de tratare a tuturor problemelor inerente oricărei activități umane, o metodologie dinamică, novatoare, de continuă adaptare la necesități”.

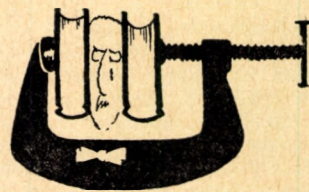
Cea mai frumoasă poezie a lunii a apărut în revista **Luceafărul**, nr. 28 (480) din 10 iulie 1970 în ciclul exemplar al poetului Adrian Păunescu, purtînd titlul general „Fiind”. Avem marea plăcere de a saluta apariția acestui grupaj de poezii și să reproducem pentru cititorii noștri următoarea poezie:

„Pentru că știu că acesta e drumul, / pentru că nu există posteritate decît pentru fiecare / pe cînd țările — dacă trăiesc — trăiesc numai acum, / fără umilință, fără milă, fără șovăire, fără aminare. / Pentru că știu că sintem douăzeci de milioane / care nu pot, care nu pot să piară, / pentru că avem cer deasupra și pîmînt dedesubt / și credem în această țară / Pentru că totdeauna am năzuit să rămînem neînjugați / pentru că sintem stăpîni pe istorie, mai vrem să și trăim, / pentru că între neant și nesăț / sufletul își poartă corpul infim / pentru că sintem România, nici mai mult dar nici mai puțin, / pentru că apele nu mai îngheață, / pentru că nu ne place nici pîmîntul străin, nici vîntul străin. / Pentru că ne place viața, această păcătoasă viață. / Binecuvîntată fie ziua frumoasă și ziua grea / binecuvîntată fie fiecare treaptă / binecuvîntată fie puterea de a spera / binecuvîntată fie țîrîna dreaptă / binecuvîntată fie lumina dumnezeiască / binecuvîntat fie strugurii din teasc / binecuvîntat fie mamele care nasc / binecuvîntată fie copiii care au curajul și forța să se nască”.

La Cluj o întîlnire a scriitorilor Eugen Barbu și Aurel Rău cu cititorii, în organizarea Editurii Dacia și a Centrului de librării. Inițiativa laudabilă a devenit o practică curentă în orașul de pe Someș. Invităm editurile să-și planifice stagiuni permanente și la Tg.-Mureș și poate, de ce nu, premiere pe țară, și aceasta pentru prosperitatea scrisului contemporan, aici unde ațișia cititori ar dori să-și întîlnească pe fruntașii literelor românești.

Un număr interesant al **Astrei** marchează 5 ani de la apariția revistei. Felicitări și viață lungă!

— **Atențiune Difuzarea presei!** Primim reclamații că nu sosesc abonamentele. Ce facem?

trunesc condițiile publicării. Treceți pe la redacție.

Valeriu Fărcaș — Tîrgu-Mureș: Nu publicăm „lirică sportivă”.

Nelu Olteanu — Dimbovicioara, Argeș: Nu publicăm.

Sandu Lărggeanu Anin: Încă prea puțină poezie în versurile dv.

Dr. Vasile Mircu — Lugoj: Sintem bucu-roși că ne veți susține printru „lugoienii dv”. Dacă vom publica ceva, veți găsi cu siguranță revista.

V. Trăușan: Mulțumim pentru urările ver-sificate.

Horia Montano: Ne interesează ceea ce scrieți. N-ar fi rău să ne vizitați la redacție, însoțit de niște proze noi.

dează sensibilitate, dar sint construite sim-plist. Reveniți peste cîteva luni.

Al. Florin Țene: Ceea ce ne-ați trimis sint niște texte neglijente. Poate altceva.

Ioan Trif — Oradea: Ați trimis aproape o plachetă de versuri, din care ne-a reținut atenția „Înțeleapta turbare”. Totuși, deocamdată e prea puțin pentru publicare.

Valeriu Bărgău — Brăila: Am dori să avem mai multe poezii de la dv., înainte de a vă da un răspuns concludent.

Anderko Cuagganica — Tîrgu-Mureș: Există indicii ale talentului. Treceți pe la redacție.

Georgeta Haiduc — Arad: Regretăm, dar nuvela „nu merge”.

Traian Tătaru — Reghin: Versurile nu în-

scriitori deschise

Cristian Dogaru — Tîrgu-Mureș: „A încerca nu e o greșeală...”, spuneți dv. De acord, mai ales că sinteți elev. Vă recomandăm să frecventați, începînd din toamnă, cenaclul **VATRA**.

Irina Roxana Prăjescu — București: Vă mulțumim pentru bunele urări. Poeziile tră-

La Cluj s-au desfășurat, două zile consecutive, manifestările festive dedicate aniversării celor 25 de ani de existență a revistei de limbă maghiară **Utunk**, săptămînal al Uniunii Asociațiilor scriitorilor din România. Eveniment cu rezonanță deosebită pentru că el semnifică printru alte consecvențe cu care conducerea politică a țării noastre a știut să vegheze la înfăptuirea unei reale egalități în drepturi a poporului român cu naționalitățile conlocuitoare, cărora li s-a oferit încă din primii ani de după război o revistă care să le exprime năzuințele, cultura, o tribună de afirmare a tinerelor talente care s-au grupat în acest sfert de veac în jurul ei.

Pentru noi, cea mai tină revistă din țară, este o datorie deosebit de plăcută să întîmpinăm cu cuvinte de laudă acest moment, să exprimăm salutul nostru colegial redactorilor și colaboratorilor **Utunk**-ului și să subliniem interesul cu care urmăm paginile adeseori substanțiale ale revistei, modul în care ea știe să fie actuală, inițiativele și căutările ei în perimetrul culturii.

Interesul pe care publicația clujeană l-a arătat în mod constant literaturii române dovedește că ea a vrut să fie și un mijloc echitabil și activ de propagare a valorilor contemporane ale scrisului românesc, pentru care o dată mai mult i se cuvin laude. Ferindu-se de izolarea culturală revista **Utunk** a știut să fie a tuturor.

Li urăm o viață îndelungată în numele frăției și idealurilor comune care ne animă.

ZILELE EMINESCU

Ediția din acest an — a reunit între colinele moldave pe melegurile natale ale Poetului, cunoscuți oameni de cultură și artă din întreaga țară, cercetători și exegeți ai operei eminesciene, scriitori, publiciști, mii de iubitori ai poeziei, veniți să-i aducă un sincer și vibrant omagiu: flori de vară și flori de gînduri și cuvinte pe altarul Ipoteștilor. Timp de trei zile Botoșanii, orașul grădinilor și-al trandafirilor, acolo unde fiecare piatră pare să amintească de trecerea Lui, a purtat un singur nume: Eminescu.

Deschise printr-un amplu „Colocviu științific”, la reușita căruia și-au dat aportul, între alții, academicienii Mihai Beniuc și Al. Graur, prov. univ. dr. doc. Augustin Z. N. Pop, prof. univ. dr. Gh. Bulgăr, prof. Dumitru Murărașu, criticii Mircea Vaida, Emil Manu, Const. Crișan, „Zilele Eminescu” au oferit o bogată suită de manifestări: șezători literare, pelerinaje la Muzeul memorial de la Ipotești, recitaluri de versuri, spectacole omagiale — de sală și în aer liber. Prezența a numeroase personalități ale vieții noastre artistice ca și minuțiozitatea alcătuirii programului au conferit sărbătorii botoșănene prestigiul unei manifestări de cultură mai puțin festive, de o largă aderență în rîndul iubitorilor de frumos.

Cu acest prilej a fost prezentată în premieră pe țară piesa „Veronica” de Claudia Millian-Minulescu, iar în holul Teatrului „Mihai Eminescu” a fost deschisă expoziția de pictură și grafică, inspirată din creația eminesciană, a distinsei artiste plastice Lîgia Macovei.

De un deosebit interes s-au bucurat festivalul — concurs „Tot mai citesc mîiastră-ți carte” (printru laureatul căruia se numără și Iona Kyllion din Tg. Mureș) și expoziția documentară „Viața și opera lui Mihai Eminescu” de la Palatul culturii din Dorohoi. Constituind unul dintre elementele inedite ale actualei ediții, festivalul concurs de interpretare artistică a versurilor eminesciene a adus pe scenă tineri actori și artiști amatori din toate colțurile patriei. De altfel, aria de desfășurare a „Zilelor Eminescu” nu s-a limitat în actuala ediție numai la Botoșani și Ipotești.

Intr-un ceas de pioasă încîntare, într-a doua seară, în curtea străjuită de salcîmi de la casa poetului din Ipotești, teatrul botoșănean a prezentat spectacolul de sunet și lumină — „Fiind băiet pături cutureieram”.

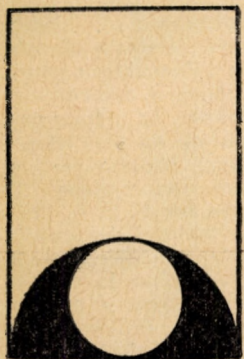
Semnalăm, totodată, apariția unei bogate palete de tipărituri, din care am reținut plachetele monografice „Efigia literară a lui Mihai Eminescu” și „Mihai Eminescu și locurile natale”.

Devenite o adevărată sărbătoare a poeziei, „Zilele Mihai Eminescu”, ediția 1971, au luat sfîrșit printr-un impresionant spectacol omagial prezentat în parcul central al orașului Botoșani, parc ce poartă numele poetului și unde se află și unul dintre busturile sale.

ION BELDEANU

cronica

poezie

VALERIU
ANANIA

GENEZE¹⁾

Din familia căror poeți se trage Valeriu Anania? Intimiști, tradiționaliști, mesianici, moderniști (în concepția lui G. Călinescu)? Să încercăm să-i găsim „ru-dele”, dar și „sunetul propriu” — istorie culturală? Să efectuăm noi, în goana condeiului, de la o săptămână sau lună la alta, decantările pe care poetul nu le-a voit (putut) într-o viață? Nu exagerăm? Să-l înscriem sub zodia unui alt adjectiv? Ușurința cu care am putea face (și se face adesea) etichetarea ne pune în gardă. Să dăm aprecieri de valoare? Acestea își au rostul într-o „istorie”, sau într-un studiu amplu. Dar în revistă? Altfel, sentințe citi judecătorești (ignorăm corurile). Ce e atunci o cronică literară? O definiție puțin restrictivă ar fi „scriere de sine stătătoare, dar făcând parte dintr-o revistă (ziar), consacrată unei probleme (cărți) de actualitate”. Altfel spus, lectură oferită lecturii. Nu pentru a convinge, ci pentru a provoca.

Puse deoparte citva timp în urmă **Genezele** mă reținuseră dintru început prin limba românească frumoasă care le animă și distanțarea ce par să mărturisască, a autorului de evenimentele cu care deceniile 5—7 (datarea volumului) l(ne)-au încercat. Născuți în vacarm, printre bombe, urlate, rugi disperate, blesteme, cunoscând teama înaintea bucuriei, înțelegători înainte de vreme, cinici sau sceptici înainte de a fi înțelepți, o vale ne desparte (să fie a noastră „generation gap”?), a plingerii, prin care nu putem trece cu împăcarea („Cit de senin odată te-am cîntat/Moarte”. **Litoral**) ce o atare atitudine presupune. Ne aplecăm cu mirare asupra unei lumi („Mă joc cu ideile/Ca un prunc cu cheile/Cînd deschide ușile/La toate păpușile./Si mă joc cu literele/Ca un zeu cu țiterile/Cînd și-adună zinele/Să-i plîngă fîntinile”. **Cîntec**) pe care ne străduim să ne-o apropiem și s-o-nțelegem cu speranță, mare cit îndoilele noastre, că vom putea, „trecînd prin vadul cărții”, odată cu poetul, cunoaște „tăcuta-ne plămadă, fertilul zăcămint”. (**Trecere**). Poeziile lui Anania — elaborări, nașteri, geneze — le-am asemui cu floarea frumoasă și inutilă („Măria ta, mă dori/Cu-otita frumusețe și putere./Așa de nalt și plin de nefolos’... „De floarea ta cu viivătaie/Nici o-mbiere nu se leagă”) care dăruită de olăcar (poetul) „inimii logodnicei fecioare” o pătrunde o dată cu „parfumul amar” și de „cutremurul rodirii viitoare” — **Crinul**. Dacă parte din ele denotă o rară siguranță în minuirea cuvîntului și metaforei (aș cita spre exemplificare în întregime **Agonie**, **Gestație**, **Năluca**), iar în altele găsim imagini și versuri măiestre („cerul culcatelor vitalii” — **Trecere**), „Trăim la soare/Purtați de umbră ca pe scut” — **Coralii**, „Adînc printre pleoape/Extazul luminii s-adapă cu moarte” — **Purpure** etc.) o bună parte sînt meditații convenționale cu mijloace cunoscute (filiatii prestigioase), pe teme generale. Și deși nu cele dintii fac profilul volumului, nu-l putem trata totuși pe Anania

între poeții minori. Ne reține, după lectura liniară în care am făcut constatările de mai sus, obstinția unui anume lexic, unei probleme, gravitatea acordurilor. În **Geneze** (pluralul pentru a evita apropierea de **Geneză**, sau geneze pentru a marca similitudini cu ea?) atrage atenția mulțimea simbolurilor legate de naștere (peste cincizeci), viață („cum ai urcat și coborît” — **Asfințit pacific**) și moarte („neisprăvita moarte” — **Mărțisor**). Dacă atitudinea e împăcarea, concluzia finală nu-i totuși optimistă („Și iarul din cîmin îl fă/Să simtă ce neputincios și rece/E focul pe pămînt!” — **Așteaptă-mă**). Viața, dorită, chemată („Vino mai degrabă-nceput, vîzul taine să-mi spună!” — **Poetul**), îl umple pe poet de o tristețe iremediabilă („Voi muri/Și voi muri de tristețea -nceputului. Ca și atunci, în prima zi,/Cu fiece urnire a făcutului/Eternitatea măi pierde odată./O insulă nouă s-a ivit, și iată/Oceanu-și adaugă limite noi. — **Elegie**). Chiar și atunci cînd își imaginează o lume fericită (**Podul**) bucuria îi este subminată („Ei n-au fugit, ca mine, din galeră/Sub arcul pustiu/Pe care pașii calcă abrupt”). Nici integrarea în circuitul naturii, posibila reîntrupare, nu e o mîngiere: valurile sînt certe tocmai pentru punția lor de a se întoarce („De ce-ai mai venit?/Să vă spălați osemintele/Și să adăpați spaimele celor vii?/Nu-i cin’ să vă spună mulțumesc! Adîncurile nu vă amin-tesc/Să fi trecut pe dinainte-le/Cînd te-ai născut și nu ți-ai intrat în țărîină,/Sufletul tău e pas fără drum./În vîlc și acum,/Țipenie a pămîntului”. **Cronică pe val de nisip**). Doar nostalgia vegetalului care scapă timpului („Pădurile surid în vis/Pe perna timpului ucis./Iar timpul, sfîrșind ușor/Suride-n vis pe perna lor”. **Tropic**), sau a vieții încete a broaștei țestoase, „feciorie a cugetului” (**Acatist pentru broasca țestoasă**), „Surisul amar” al poetului îl mai îmbună „o gîză jucăușă” ivită dintr-un trup „chir-cit, de tîrîtură” (**Chrysalida**), clinchetul pur al unor jocuri (**Lumina**: „Cinci fărîme de nimic/Invirtesc o horă grea/Să-ntrîin-n cerul mic/Un grăunte de ceva” ș.a.m.d.) și mai ales conștiința unei datorii, de dincolo de suferință, de împlinit („Ia-mi buțile și așchiile toate/Și dă-mă-ncoțuraturii meu rost!” — **În capul unghiului**). În **Ev în Castelul Chillon** ne pare să găsim formulat crezul poetului. Pelerinajul și jertfa se cer nu pe altare străine de cult ci la „stilpul caznelor scrișnite”.

„Încoturatul rost” e mesajul pe care-l alegem din creația lui Valeriu Anania, strădania lui de a închide în versurile sale „rotunjimea sufletului pămîntului”, „glasul semînților de oieri resirate pe brînele carpatine”². Judecările sale asupra tinerei noastre literaturi uneori nedrepte („inițiem eforturi galopante să ne emancipăm de provincialismul balcan și să ni-l facem pe Beckett epigon”, „Tinjim după neant”, „tocmai acum cînd să facem, și noi, saltul către interjecție”³) le primim, căci sînt făcute cu cea mai bună intenție. Și într-o vreme dominată de cei care „prind în zbor o idee și o prefac, peste noapte, în piese de teatru sau roman”², sau „poezie” am adăuga, gestul lui Anania, care adună, într-o plachetă de abia 80 de pagini rodul a peste treizeci de ani de meditație, este exemplar. Parafrăzîndu-l pe Arghezi (cuvîntul înainte la poemul dramatic **Miorița**, citat în program²) putem spune: **Genezele** nu sînt o poezie de la o zi la alta și de la o săptămînă la alta. Căruntul lor autor se invinește-te cu clasicul adevăr. Poezia românească a cîștigat prin **Geneze**, la înlînirea părintelui cu universitarii, o operă de valoare care-i lipsea.

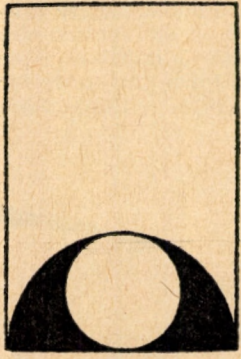
GAVRIL ȘEDRAN

¹⁾ Editura **Cartea românească**, București, 1971

²⁾ Programul poemului dramatic **Miorița** de **Valeriu Anania** pus în scenă de Teatrul **A. Davilla** din Pitești, 1971.

³⁾ **Noi**, nr. 2, februarie 1970, Casetă de literatură întocmită de Valeriu Anania.

proză

IOSIF
PETRAN

MOARTEA A DOUA

Citind această carte m-am trezit gîndindu-mă la teribila singurătate a romancierului, demiurg neputincios al unei lumi incontrolabile care, în cazul romanelor mari (romane de geniu? mai credem în astfel de romane?) se ridică nu o dată împotriva părintelui său, reușind să-l devore. Roman-cierul e doar în aparență un creator arbitrar al acestei lumi de ficțiune. În realitate există niște prototipuri, nedirijabile prin „lecția educativă” ulterioară care se vrea uneori a fi romanul. Un prototip este fără îndoială și autorul, hrană mînoasă din care mușcă uneori mai multe personaje. Un chin în singurătate, un efort suprauman este deci încercarea obligatorie a romancierului de a-și supune lumea unei idei, unei tendințe, unei pedepse îndurate și părintești. Atunci cînd sancțiunea e posibilă și realizată logic, rezultatul, adică romanul, este mai întotdeauna didactic, puțin fi bun dar nu foarte bun. Cînd sancțiunea personajelor și a lumii pe care ele o reprezintă se amină la nesfîrșit, romanul rămînînd un proces deschis, cu cazuri neclăsite, e, cred, un semn că forțele stihiale care își dau provizoriu în-tilnire în romancier depășesc puterea ordonatoare a omului cu meserie de scriitor. Semnul acesta mi se pare a fi unul esențial pentru definirea romanelor de excepție, a romanelor mari.

Moartea a doua (Ed. Cartea Românească, 1971) este un roman care m-a entuziasmat și m-a nemulțumit în reprimă. Iosif Petran își cunoaște fără îndoială meseria de scriitor, mai mult chiar, o practică într-un mod cinstit, fără mistificări preconcepute, ceea ce nu e puțin. Fervoarea scrisului este domolită, atît cît trebuie de luciditatea romancierului cu o reală experiență de viață. Iosif Petran nefiind, după cît se pare, un prozator produs de vreun cenaclu sau de bibliotecile facultăților de filologie. Eroii săi nu sînt, prin urmare, poeți, pictori sau muzicieni, nu sînt doar pretexte pentru lungi și savante considerații existențiale, ci oameni care poartă, în general, amprenta unor medii bine determinate, bine cunoscute de autor: Simion Răcășan este arhitect, Nacu — directorul unui trust de construcții, Dorin Răcășan — șofer, Mara Bran — sportivă (handbalistă), Dima — șef (destul de mare) în domeniul construcțiilor, Limbeșan — șef (și mai mare ca Dima, căruia îi fusese subaltern) în ministerul de resort, Vera este medic pediatru, fără să profeseze ani de zile (fapt cu repercusiuni asupra căsniciei), Roventă — căpitan de miliție, etc. Iată deci o lume echilibrată construită, în această privință.

În roman există, se formează sau se dislocă cupluri (unele păreau de neclintit): Sim are un început de „pasiune sportivă” pentru Mara, dar o va iubi pînă la urmă pe Vera (femeia cea mai complexă din roman, autorul avînd și el ambiția creării unui tip feminin aparte); Dorin se îndrăgostește fără

speranțe de Mara și împrejurările îi vor fi favorabile; Nacu a acceptat ani de zile pe mult prea matura și insidioasă Adriana, din comoditate și nevoie — nesatisfăcută la timpul ei — de afecțiune maternă, îndrăgostindu-se pe neașteptate, cu o doză de disperare, de Ștefania, prezență feminină cu contururi vagi, tenismană, de la care reținem doar albul costumului și bronzul trupului puternic și grațios — puritate și vitalitate greu controlabilă, reținere și abandonare.

Personajele din romanul lui Iosif Petran își caută cu neliniște partenerul potrivit. Neliniștea e întotdeauna cauzată de un deficit — Sim trăiește un moment de dramă a virilității, Mara se consideră o frigidă, Val are nevoie de alcool pentru a o accepta pe Adriana — pe care autorul îl deconspiră cu brutalitate, fără false pudori. Cea mai echilibrată, în această privință este Vera. Sensualitatea ei este nemascată, provocatoare fără a fi însă vulgară. Este un mare merit al lui Iosif Petran de a fi avut curajul interpretării tendinței de parvenire și ascensiune socială a unor personaje (Val, Dima, Sim) și prin această încercare conștientă sau inconștientă a suplinirii deficitului viril. Prin puterea și forța aduse de funcțiile de conducere (Val, Dima) ei încearcă să suplinească nefericirea individuală: Dima o neglijează pe Vera, dar face planuri de construire a unei vile superbe; Val este un rafinat — în contrast cu originea obscură — știind să-și creeze momente în care își savurează victoriile; Sim, cu un fizic prea puțin agreabil, visează succesul și accesoriile lui.

Atunci cînd personajele rămîn cu o doză de nedefinit, Iosif Petran creează pagini excelente de analiză, în care plăcerea și o uitare de sine niciodată neglijentă a scrisului, se prelungesc și în cititor, prin bucuria totală a lecturii. Dar Iosif Petran a avut marea ambiție a rigorilor arhitectonice, personajele curg cu toate spre un final previzibil, unde îi așteaptă sancțiunea — e drept, inteligentă și intruciva justificabilă — autorului. Proiectul lui Sim Răcășan — palat al culturii sub formă de sferă — mi se pare o soluție comodă, cu totul neinteresantă, neacoperind tribulațiile personajului, încadrat astfel implacabil într-o tipologie a utopiciilor umanitariști, chiar dacă e transferat — provizoriu — în familia arivistilor. Pentru smulgerea măștilor purtate de personaje, autorul ține să creeze scene speciale, finale, definitive, cea mai inutilă pîrîndu-mi-se aceea a deconspirării Necunoscutului — escroc, fost iluzionist la circ — de către căpitanul Roventă.

Inutile sînt paginile în care se repune în discuție mediul mahalalei bucureștene. Inutil și pernicios este efortul suplimentar al autorului de a caracteriza și prin limbaj unele personaje (Dorin), de altfel parazitare în roman, prin lipsa lor de inedit caracterologic. Problema șoferului cu o doză de vulgaritate, șmecher, dar în fond băiat bun și sensibil, mi se pare aproape lamentabilă pentru un prozator cu posibilitățile lui Iosif Petran.

Fără să aibă o conștiință epică inedită prozator curajos în limitele anilor curenți, Iosif Petran se impune totuși prin acest roman, chiar dacă critica nu este încă entuziasată.

Îi lipsește autorului acea violentă credință în ceva, patima — fie ea și nebunească — devansării plutonului fruntaș în care s-a încadrat de-acum.

MIHAI SIN

alexandru philippide

despre critica literară

Poetul Alexandru Philippide este dublat de un fecund comentator al fenomenului literar înscrindându-se în pleiada creatorilor interbelici de serioasă cultură cum ar fi Camil Petrescu, Lucian Blaga, Ion Pillat, Ion Barbu, Mihail Sebastian, Ion Vinea ș.a., toți acești autori putând figura într-o antologie a criticii măștrilor. Această realitate națională se integrează într-un fenomen mai larg, specific modern caracterizat prin sporirea reflexivității scriitorului atras să descifreze mecanismul propriei creații sau al creației altora. Intensificarea acestui gen de meditație se manifestă în depășirea granițelor ei consacrate, ale eseisticii și criticii literare pentru pătrundere în chiar intimitatea operei, subminându-i arhitectura tradițională. Narcisismul ajunge să definească o poezie cum cea a lui Paul Valéry dar se infiltrează și în romanele lui André Gide care exercită o deosebită influență asupra tehnicii romanești a veacului. P. Valéry, P. Claudel, J. Giraudoux, Fr. Mauriac, M. Proust sînt nu numai creatori, ci și conștiințe estetice și critice, uneori atât de iradiante încît sînt capabile să modifice opțiunile consacrate. Este cazul lui Marcel Proust cu răsunătorul său eseu *Contre Sainte-Beuve*.

Deși a practicat cronică literară și recenzia la *Viața românească* și *Adevărul literar și artistic*, nu aceasta reprezintă formula specifică lui Alexandru Philippide, care evită constrîngerea și dirijarea profesională a lecturii în favoarea unui epicureism rafinat. Philippide cunoaște voluptatea cărții, a festinului intelectual întretinut nu numai prin citire, ci și prin recitare, expresie a nevoii de esențial, de adîncire a spiritului său educat la școala clasicilor. Din a citi de trei ori o carte bună decît o dată trei cărți trecătoare și G. Călinescu își făcuse un principiu de lucru. În acest veac grăbit Philippide scrie calm, dominînd avalanșa informației prin puterea de selecție a unui gust sigur, prin reperele dobîndite din cunoașterea temeinică în original a citorva literaturi. Frecventarea la sursă a literaturilor străine a fost resimțită ca o necesitate pentru formarea perspectivei reale asupra culturii naționale. În legătură cu îndelungata sa ședere în străinătate scriitorul va mărturisi: „Exilul meu vîlt din literatura română nu fusese rezultatul unei neîncredere sau al unei decepții. Mă izolaseră pentru a putea explora mai bine literaturile europene și pleasem din România nu pentru că eram sătul de „Specificul nostru național”, ci pentru că eram lăcom să cunosc și alte meleaguri și alți oameni. Nu evadare romantică, ci simplă, (dar imperioasă) curiozitate. Știam că am să mă întorc și știam că în urma mea lăsam o literatură pentru care aveam dragoste și scriitori în care aveam încredere” (*Un evocator al naturii și al trecutului în Viața românească* nr. 6, 1930).

Referirea la „specificul nostru național” trimite la ambianța literară a *Vietii românești* de după 1920 care este a debutului și apoi a maturității sale. Față de Garabet Ibrăileanu, mentorul atît de respectat al grupării, Philippide are cuvinte de adîncă prețuire și comprehensiune: „Rar om care să aibă în același grad, calitățile de inteligență și de suflet, de intuiție și de rațiune, de simțire și de pricepere intelectuală” (*Opinia critică a lui Ibrăileanu în Viața românească* nr. 4, 1936). Tinerii care se vor ridica după Ibrăileanu la *Viața românească*, un Ra ea, un Philippide, un Călinescu vor duce mai departe lupta acestuia pentru echilibru și completitudine, împotriva exagerărilor de tot felul dăunătoare culturii noastre. Ideile estetice ale lui Al. Philippide sînt elocvente din acest punct de vedere și trebuie să spunem că au contribuit la consolidarea climatului raționalist al *Vietii românești*.

Al. Philippide s-a pronunțat în câteva rînduri asupra criticii literare emînd opinii relevabile. Deși e de acord cu Paul Zarifopol că despre artă trebuie să ne informăm de la artiști, nu de la „banali”, banalii fiind criticii literari, Philippide nu disprețuiește această îndeletnicire, încercînd chiar să-i definească rațiunea, în raportul critică - literatură autorul afirmă categoric primatul operei: „Criticul trebuie să caute în analiza unei opere, în primul rînd, dacă autorul a realizat ce a vrut el, iar nu dacă a realizat ceea ce ar

vrea criticul să fi realizat” (*Paul Zarifopol, artiști și idei literare române, Viața românească*, nr. 6 1930). Respingînd ideea impresionistă a operei literare — pretext pentru voiajul spiritual al criticului, Philippide nu cade în eroarea dogmatismului științific, văzînd ca o imposibilitate criticul „de o rece obiectivitate, un fel de monstru înregistrator de frumos și urît”. Între creație și analistul ei trebuie să se stabilească relații de simpatie și cordialitate, numai acestea fiind cu adevărat propice comprehensiunii. Criticul „un om înșuflețit de un spirit înadins negativ care se ferește să admire și se mulțumește numai să constate” este o imagine cît se poate de falsă, de contrarie imperativelor oricărei realități artistice. Dimpotrivă,

pentru critică nu constituie condiția suficientă a practicării acestei gingașe îndeletniciri. Prin 1931 iritat de superficialitatea unor tineri publiciști, esești veleitari cu eronată părere că eseu este „o formă ușoară și comodă”, Al. Philippide face cîteva observații acide la adresa acestui „spectacol amuzant și cam penibil”. Între altele semnalează primejdia oficeriei criticii de către cel cu o educație intelectuală precară, o redusă experiență a vieții: „Dar e trist faptul că tinerii noștri critici își închipuie că critica nu e decît o palavră pretențioasă... În critică, mai mult decît oriunde, trebuie ucenicie, studiu, meditație. Toate acestea cer timp, experiență a cărților și a vieții — pe lîngă inteligență și talent”. (*Considerații con-*

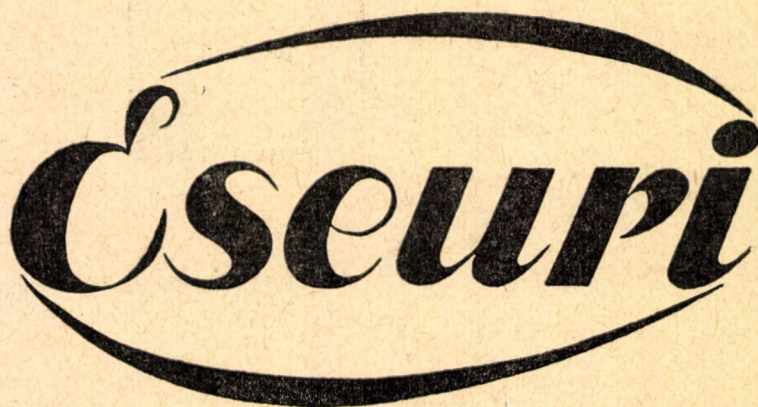
La temelia fenomenului artistic stau, după Al. Philippide, determinările sufletești, logica afectivă, un arhetip al conștiinței, s'întîndu-se pe poziția unei psihologii spiritualiste cu posibile sugestii din W. Dilthey sau Ed. Spranger care au dezvoltat ideile unei interpretări sintetice și teleologice a naturii umane. Astfel orientările avangardiste de după primul război mondial nu s-au impus pentru că nu corespund „unei frămîntări profunde sufletești”, clasicismul a înflorit în Franța „din cauza potrivirii dintre sufletul francez și caracterul clasicismului...”, genera unei mișcări literare trebuie căutată nu în manifeste, ci în substructura genuină a înconștientului: „Nici o determinare conștientă nu contribuie la formarea noului curent, care înalță de a fi literar este sufletească. Cînd apar programele și manifestele, mișcarea a luat naștere de mult”. (*Scriitorul și arta lui*, E. P. L. 1968, p. 227). E adevărat că punctul de pornire al tuturor determinărilor artistice trebuie căutat în conștiința creatorilor, la acestea se adaugă însă în plan obiectiv coordonatele concret-istorice. Al. Philippide le înțelege rolul atunci cînd explică o posibilă geneză a unui nou romantism, ca rezultînd din interferența între tipologia uman-estetică romantică și circumstanțele istorice care ar solicita-o.

Eseistica lui Philippide stă sub semnul căutării a ceea ce durează, a clasicismului său dobîndit prin educație. În același sens al creației durabile vede Călinescu îndrumarea spre clasicism a literaturii române. Philippide are predilecție pentru structurile generale așa cum rezultă din definirea romantismului, realismului, clasicismului ca entități psihice eterne, „ît și din însăși modalitatea de analiză a literaturii. Spiritul său e mai puțin frapat de freamătul vast al particularului, de exploziile inovatoare pe care le privește prudent, le caută antecedente, încheind prin a spune că „nimic nu e nou sub soare”, aspirînd să găsească elementul arhetipal, universal. „Spiritul are nevoie de stabilitate”, afirma undeva scriitorul, iar aceasta nu poate fi dobîndită decît prin judecarea lucrurilor deja înfăptuite. Năzuința spre stabilitate este absolut firească în acest secol nervos al tuturor răsturnărilor, într-o lume care pune sub semnul întrebării toate normele și valorile tradiționale.

Judecătura în contextul european de idei al epocii interbelice aspirația spre esențe, tendința spre atemporalitate a scriitorului manifestată în anumite probleme ar putea fi pusă în relație cu fenomenologia care postula stabilitatea valorilor, poziție reconfortantă, mai ales cînd din Germania veneau știri despre înjosirea culturii. Tudor Vianu, coleg de generație cu Al. Philippide mărturisește că lectura fenomenologilor „a constituit pentru generația mea un mare eveniment intelectual”, motivînd astfel: „Și după cum într-un moment asemănător al lumii grecești au apărut Socrate și Platon pentru a re-clădi marea idealurilor omenesci, după impasul în care le conduseseră relativismul sofistic, tot astfel acum se produceau diferite încercări de a salva valabilitatea valorilor” (*Ideii trăite în Viața românească*, nr. 4, 1958).

Știînd această apropiere de fenomenologie nu facem decît să emitem o simplă ipoteză. Dacă ar fi să ne încredințăm ei am putea, atunci, recunoaște în eseistica lui Philippide acea întoarcere la sursă, acea revenire la lucrurile frîșe, căutarea celei mai favorabile perspective de contemplare a fenomenului literar, în nuditățile sa, despuțat de prejudecățile critice, frija pentru respectarea autenticității și adevărului. Acest lucru se poate vedea în formularea cumpănită a ideilor, într-o remarcabilă identitate cu sine de-a lungul anilor, în absența revizuirilor, în păstrarea chiar a expresiei lingvistice inițiale pentru anumite opinii reluate. Spre deosebire de pildă, de Ion Barbu care nu poate ieși din sine, nu se poate autodistanta și ca urmare respinge ceea ce nu este el, excesiv și intolerant, Al. Philippide, grație capacității de obiectivare, scriind despre alții nu se descrie doar, ci impune puncte de vedere care trăiesc independent de autorul lor.

SILVIA UDREA

„comunicarea de la suflet la suflet, care trece dincolo de erudiția rece și obiectivă” conduce în chip sigur spre esența fenomenului artistic. Partic-parea afectivă nu trebuie să stînjenească judecata de valoare, dar „găsirea de puncte de vedere cere neapărat afirmarea unei preferințe”. Critica este ea însăși creație? Da, pare a răspunde Philippide, cu condiția de a nu-și uita misiunea, de a nu substitui creația pentru sine, analizei lucide a operei, deci de a nu deveni operație în gol: „Ne plac și nouă, într-un articol, divagațiile și popasurile, digresiunile subtile, amuzante, comparațiile și imaginile. Afirmăm chiar că o cronică literară trebuie, prin ea însăși (subl. aut.) să ofere o plăcere artistică. Dar nu trebuie să uităm rostul ei u'tim, acela de a expune o operă literară. Aici intervine, credem, rolul bunului simț și al lucidității”. (*O nouă boală literară, în Adevărul literar și artistic*, nr. 594, 1932). Înzestrarea nativă

fortabile, în *Viața românească* nr. 7—8, 1931).

Textul literar considerat realitatea supremă în critica literară trebuie să devină obiectul unui studiu intrinsec. Biografismul steril care sufocă adesea opera într-un noian de date insignifiante este respins, chiar ridiculizat. Pentru Philippide, „valoarea literară a unei opere nici nu crește, nici nu scade prin cunoașterea vieții creatorului”. Singura parte interesantă din existența scriitorului este aceea transfigurată în operă: „felul acesta de a face psihologia operei și de-a ajunge la om prin operă ni se pare singurul potrivit pentru a explica valoarea sufletească și estetică a unei opere literare”, constată în legătură cu exegeza eminesciană a lui G. Călinescu.

Ideea tot mai prezentă azi în critică o mai susținuseră G. Ibrăileanu, apoi G. Călinescu, M. Dragomirescu, acesta din urmă dogmatizînd-o însă.

PÁSKÁNDI GÉZA

închipuire

*În șopron se repară unelte
Fierarul își îngroapă plămîinii în
foale
Birjarul minia în cai o cioplește
Cizmarul îndeasă-n fiece gheată
picioare-nchipuirilor
Cofetarul așterne pe torturi zăpada
argintie a tinereții sale.*

*Hamalul își cară propriul bagaj
Frizerul piaptănă și gîndul clientului
Dogarul strînge-n fiare slăbitele fișii
ale vieții
Brutarul se-nconjoară cu dealurile
draji
Medalii primește chelnerul în cursa
pe suta de metri.*

*Maestrul de dans pășește filînd în
aler
Un balaur cu șapte capete ucid și eu
Cu creionul.*

SZÉKELY JÁNOS

vîrsta bărbăției

*— Suflete-al meu, acum ce gînd
mai ai?
Ce taină-ascunzi în fapt de-amiază-
apusă?
— Năframă veche, cu iz de mucegai,
Știută, simplă taina mea nespusă;*

*Un gînd năting, simțit, știut demult,
Mă arde taina — aceea fără nume.
Încerc — dar nu știu pentru ce
te-ascult —
Să ți-o destăinui, ca s-o uiți, anume.*

*Știi, simt că nu mai am ce să aștept.
Că arcul tinereții mele-n piept
S-a înmuiat și trupu-mi e întreg.*

*Că asta-i tot. Întepenit în timp,
N-am să mai cresc eu nici un an
timp.*

*Ăst gînd îl simt și nu pot să-l
dezleg.*

din maghiară de
ANDREI FREMĂT

150 de ani de la nașterea lui Vasile alecsandri

luptător pentru unitate națională

simbolul alecsandri

Pentru cei de-o seamă cu noi Vasile Alecsandri este un poet, un dramaturg, un patriot român, un deschizător de drumuri într-o epocă în care se conturau atît destinele unei literaturi cît și cele ale unui popor.

Striviți însă de obișnuințe și alungindu-l din sufletele noastre uneori prea devreme, o barieră nefirească ne împiedică să înțelegem sensul simbolului Alecsandri. Educația școlară înfăptuiește o ireversibilă îndepărtare de aceia pe care, rostindu-le numele prea adesea, profesorii doresc să ni-i facă cunoscuți și apropiați.

Mai e apoi o firească transformare a gus-tului, necesară adăncirii a sensibilității, complicare a personalității, acordare cu un mod de a gândi și simți pe care-l numim contemporan și modern, care aduce după sine o ironică detașare de sonurile naive pentru noi, de retorica simplistă și declarativă, pentru judecata noastră, a versurilor de toate soiurile pe care le-a scris, de ironia căldută a vodelurilor, de seninătatea aproape a-temporală a pastelurilor. Sîntem și noi poa-te o generație pripită, ca aceea de care vor-bea Goga, și judecățile noastre în pripăală nu pot să fie decît abuzive și neiertătoare.

Și apoi în încrîncenarea vremilor de azi cine mai poate avea nevoie de veselul Alecsandri. Problemele cărora trebuie să le facem față nu se rezolvă prin optimismul ires-ponsabil. Ni se cere o conștiință lucidă, o participare la evenimente care ne stoarce forțele, sîntem implicați în toate dramele lumii, într-un efort constructiv care angajează un popor din care facem parte.

Ni se spune, și istoricii literari o știu foarte bine, să înțelegem personalitățile încadrîndu-le în epoca în care au trăit, într-o cronologie firească și care le luminează alt-cum.

Se poate întrevedea fără îndoială o lipsă de apetență pentru atitudinea existențială a cărui reprezentant a fost poetul. Dacă meritele sale sînt incontestabile într-o epocă de cristalizare, dacă culegerile sale de fol-clor au contribuit impresionant la deșteptarea interesului pentru cultura poporului și populară, dacă încă piesele sale de teatru se joacă pe scenele noastre cu anumit succes (dar totdeauna în spectacole gîndite într-un baroc al ironiei și detașării), dacă rolul său politic în epoca de formare a statului național român este imens, toate aceste argumente nu pot suplini inaderența scriitorilor la vetustele sale poeme. E vorba însă mai ales de o perioadă naivă a poeziei. Preferăm uneori scrișnetul arhaic al si-labelor din cronici, al psalmilor lui Dosoftei decît sălătărețele și limepile versuri ale bardului de la Mircești.

Dar există epoci în istoria unui popor cînd creatorii capătă valoare de simbol, ființa lor întregă se înalță deasupra mulțimilor nu atît prin cutare vers zănat și comun cît prin ceea ce reprezintă personalitatea crea-torului lor în ochii unor contemporani preo-cupați de probleme asemănătoare. Atunci vremile se opresc parcă pe loc. Uităm nai-vități, iertăm compromisuri, gîndim asupra esențelor lăsînd la o parte ceea ce-i tre-cător.

„A rechema umbra morților — spune Oc-tavian Goga — a o invoca în fața prezen-tului, nu e numai un act de pietate, e mai mult: e o răscolire a energiilor postume, o rezumare, o reculegere și o revizuire a lor”.

Lumea lui Alecsandri, adică lumea versu-rilor sale, atîtea din ele ocazionale, este parcă o lume a utopiei. În orice caz una în care suferința nu-și găsește loc, în care dreptatea se face totdeauna, în care primă-verile sînt totdeauna frumoase, verile întot-

deauna rodnice, toamnele grele de fructe. Cele cîteva excepții, pe care un Călinescu le alinia printre realizări și printre prevederile unui alt mod senzitiv, alcătuiesc o infimă minoritate în această lume paradisiacă. Alecsandri mizează pe o morală alcătuită bipolar, între negru și rău, între alb și bun neexistînd tranzații, corespondențe, nuanțe. Formator de limbă care și-a pus pecetea pe cîteva decenii de artă a scrisului, Alecsan-dri a strivit sub greutatea sa de literat, aflat la începuturile unei istorii, pe mulți dintre aceia care i-au urmat. Dar spre deosebire de contemporani sau urmași, cu excepția lui Eminescu și Macedonski, Alecsandri a știut să aibă și acea conștiință a modestiei cu care își judeca spre sfîrșitul vieții gestu-rile și opera.

Iar încrederea sa în destinul României e tonică. Într-o scrisoare către un prieten, poetul aflat în pragul marii treceri va scrie pro-fetic: „O țară care în cincizeci de ani, a făcut progresele de care ne fîlim, nu e des-tinată nici a se opri, nici a merge îndărăt. Am absoluta convicțiune că aspirațiile noas-tre cele mai îndrăznețe se vor realiza într-o zi, grație patriotismului românilor (...) care au dus și vor duce încă și mai departe țara noastră pe calea mîririi și a civilizațiunii...”

De aceea serbăm azi cu pioșenie nu poetul, nu dramaturgul, nu folcloristul ci simbo-lui Alecsandri, acel român aflat la răscrucea istoriei care i-a înțeles sensurile și a luptat pentru împlinirea lor.

DAN CULCER

„Fă ca anul care vine să aducă-un mindru soare,
Să deschidă-o cale nouă de mari fapte roditoare
Pentru neamul românesc,
Căci el are din vechime o menire strălucită!
El a fost și vrea să fie sentinelă neclintită
Pe pămîntul strămoșesc!

VASILE ALECSANDRI

în oglinda timpului

ilare chendi

„După o lungă întîrziere se va dezvăli, în sfîrșit, statuia lui Alecsandri la Iași. E cea dintîi statuie ce se ridică unui poet român, ceea ce ar putea fi dovadă că pînă acuma autorul **Pastelurilor** n-a fost înlocuit în rangul ce-l avea în conștiința poporului de întîiul chemat al poeziei române. Au venit alții în urma lui, gînditori mai puternici și artiști mai rafinați, cari s-au instăpînit pe lumea cărturarilor noștri. Unii iarăși au găsit forme nouă pentru exprimarea mai bărbătească a acelorasi sentimente. Nimeni însă n-a pătruns în rărunchii poporului, n-a fost cu totul absorbit de cultura generală a straturilor de jos și n-a trăit în țesătura întregă a vieții publice ca Alecsandri în lunga sa activitate de la 1840 pînă la 1890, de la niște începuturi scrise în fran-țuzește pînă la imnurile lui de bard (...) al intereselor politice-naționale. (...) Va-loarea unei personalități nu o căutăm numai în mediu și în jocul întîmplărilor, ci mai ales în acel simbul ce este în noi înșine și care — cheme-se o simplă înclinare, cheme-se talent sau geniu — este o moștenire. Și iarăși, nu vremea fa-ce pe om pe de-a întregul, ci omul, înțe-legînd glasul ei, i se potrivește și reu-șește a o stăpîni și a-i imprima caracte-rul său.

Alecsandri a dovedit îndeajuns că este și poet din fire și are și înțeles real pen-tru rostul vremii. Insușirile lui personale se împleteau astfel cu împrejurările, și din această împletire a ieșit munca lui cea mult roditoare”.

Sămănătorul, 1903, nr. 50.

octavian goga

„În istorie sunt perioade vulcanice cînd energiile acumulate veacuri de-a rîndul țîșnesc ca niște limbi de foc și luminează departe. După vremuri îndelungate, care au dospit în întunec și tăcere sufletul unei mulțimi, puteri nebănuite cer cuvînt și asvîr la suprafață, din adîncimi ne-cunoscute, o taină nouă. În virteul ace-s-tui sbucium creator se strigă lumii ade-vărurile organice ale existenței unui neam și se afirmă dreptul lui la viață cu-o tă-rie care vine de departe, ca o furtună purificatoare. Un val de primenire des-țelenește conștiința maselor în astfel de împrejurări, răscolind instinctele adormi-te demult și închegînd idealuri colective. Iivrea unor personalități excepționale la

asemenea răsplatii ale vremii, e un feno-men normal de procreație a umanității. Acești aleși — proorocii cum le spunea scriptura, eroii cum i-a botezat chinuîlul filosof de la nord — concretizează fră-mîntarea anonimă a celor mulți și prin rostul lor se săvîrșesc marile spovedanii ale destinului. Veacul al nouăsprezecelea inaugurează pe seama noastră o astfel de perioadă vulcanică. (...)

Alecsandri nu e numai cîntărețul deș-teptării noastre, tyrteul unor sfîrșări eroi-ce îndeplinite de alții. El face parte din pleiada întemeietorilor de țară, se găsește de la început și rămîne zeci de ani în centrul evenimentelor. Întreaga operă de renaștere națională nu se poate închipui fără contribuția lui. Mișcarea politică a ideologilor de la patruzeci și opt n-a fost fecundată numai și înviorată necontenit în idealismul ei de strofele sprintene ale tînrului poet, ci susținută sau îndrumată chiar de colaborarea lui efectivă. Cu fruntea în cer și cu picioarele bine înfip-te în pămîntul țării, Alecsandri înregistrează și jocul realităților devenind din tinerețe și rămînînd pînă la sfîrșitul vieții sale, un factor important al transformărilor noastre politice. (...) Vasile Alecsandri e în ordinea spirituală a evoluției noas-tre: **pater patriac**”.

din volumul PRECURSORII

alecsandri și folclorul transilvan

Dacă legăturile lui V. Alecsandri cu Transilvania „formează un capitol mare de istorie literară și în același timp de istorie a unității spirituale” (I. Brea-zu), atunci cunoașterea și valorificarea folclorului din Transilvania, prin di-fuzarea culegerilor sale, marchează o etapă nouă, de o însemnătate deosebită pentru stimularea interesului față de patrimoniul popular. Zăcămintele fol-clorului „le-a descoperit în exempla-rele lor cele mai caracteristice, le-a di-fuzat cu entuziasm și, ceea ce e și mai important, le-a tîlmăcit valoarea ca model și îndemn al întregii literaturi din epoca sa” (Al. Dima). Bardul de la Mircești „a căutat să adune la un loc opere reprezentative ale creației folclorice a întregului popor român, în

VALERIU NIȚU

(Continuare în pag. 21)

vatra vă propune doi poeți

VALERIU PANTAZI

semănători

Solară pregătire de semințe sub stele
în matca lor de nervi roboști o rinduială este:
să strângă rădăcinile-ntre ele
semănători de neam ne dau de veste

O masă lungă punem să încapă
a celor treji cu vorbele de lut
și ei vorbesc din piatră și din apă
auzi cum încolțește cuvîntul început.

Și afli drept atunci de ce asuzi
și mina ta prin vreme se cunoaște:
de-acolo vine tihna pentru porumbii cruzi
și bucuria-n ochii femeii care naște.

Auzi cu inima de unde cresc
cuvintele de rouă pentru tine
cînd dedesubt semințele sporesc
pe frunți ideea ce ne ține.

popor

Ascultă sufletul Lui cum nu doarme
veghind milenii de belșug
se trezește pe grui cu picioarele-n arme
și cu miinile grele uitată pe plug.

El, cu suflarea Lui scobește piatră
El, cîntă blind de înfioară spuza
și fumul urcă liniștit din vatra
de la-nceputul lumii la Sarmisegetuza.

țara

Este țara visată aici
Cu țărării vii de pămînt
Strig în cochilia cerului
Și se aude că sînt.

Este din totdeauna, va fi
Ca ideea iubirii, nemăsurată
Ca o sineprivire în fii
Florile lumii ni se arată.

Fapte și gînduri cînstesc
Vorbele fără popas
Și din atingerea miinii
Chipul timpului însuși rămas.

cuvîntul cel bun

Pe o față de masă feliile piinii,
Pe o față de masă cuvintele,
Este această cîmpie un demiurg
Cu păsări vislind în artere.

Este această cîmpie asemeni soarelui fără rostire
Cu mult întuneric tăcut înlăuntru
Iată, vine griul nestăpînit și spune,
Iată, eu vin nestăpînit și spun:

Pe o față de masă feliile piinii
Cuvîntul cel bun.

obîrșie

Și se părea că cerul nu s-ar mai închea
planete de apă și sori de frig aspru
se ridicau din pîntece de animale
ca aburul de luptă peste zale.

Și se părea că luna năștea tăceri și goluri
asemenea cu văile de bucurie
pămîntul tot era numai o vale
capcană pentru timpul bun să fie.

Și pe un grui, pe un grui
Decebal nimănui
zaua pieptului — dreptului
zaua spatelui — fratelui, zaua miinii
apei și piinii.

tinerețe

Os galben se ridică în racla lui de humă
un soare tulbure din cînd în cînd
și bourii de piatră nemișcați
mai limpede-nserări cutremurind.

O, parcă nu-mi ajunge pieptul
prin liniști mari de rouă și de sare,
o neclintire albă-mi este semnul,
o neclintire albă mă-nfioară.

Și dimineată mă trezesc aproape
împresurat de griu pînă la barbă:
o, parcă nu-mi ajunge gura
cînd eu sărut mai mult această iarbă.

semănători de neam

CONSTANTIN DUICĂ

întrebările

Care este adevărul, m-ai întrebato,
Cine ești tu?
În lumea aceasta eminatamente tehnică,
În lumea aceasta eminatamente politică
Ce poți fi tu, poetule?
În socialism toți muncesc, mi-ai spus,
Care e munca ta? Pentru ce ți se plătește?
Am scris aceste întrebări,
Le-am scris ordonat, conștiincios,
Iată-le aici, ele rămîn astfel scrise
O mie de ani, zece mii de ani
Tu poți să dormi liniștit
Eu rămîn treaz în dreptul nemuririi tale
Încercînd să răspund la aceste întrebări.

datoria

Dator este pămîntul semănătorului,
Dator aerul gurii care cîntă
Se coc grînela și cuvintele
Cînd soarele răsare din ochiul nopții
Eu mă ridic din somnul și visul meu,
Odiha mea este țărîmul
Mina scrie ce vede,
Scrie cu singele ei, arzînd
Cînd singele se termină
Ciotul ars scrie litere negre
Pe alba hîrtie,
Umbra mea pe pămînt rămîne.

poem

Ce poate atinge ochiul fără durere,
Tu ce vezi, tu cum vezi, pînă unde?
Se aude o gură moale de aer,
O aripă și un umăr, jos pe pămînt.
Mina ta cine este cînd scrie,
Singele tău către ce mare curge?
Nici o mirare nu este acest Răspuns
Eu sînt Vestitorul
Poporul meu este cuvîntul Miine
Și trupul meu va trece prin iarbă,
Se va înălța în fruntea zborului
Și nu mai pune întrebări, poete,
Lumea aceasta este. Și astfel este.
Tu schimbi doar amintirea ei
Așezat în trupul tău ca în pasăre
Vei fi văzut peste tot
Te vor cînsti în tăcere pînă Miine
Miine vei fi tu însuși poporul tău
Ascultă-te călătorind în cuvinte.

de răsăritul soarelui

O, noapte tulburată a unui vechi descîntec
dintr-o aceea neștiință, dintr-un acela orb cuvînt
și o nemărginire se caută în lipsa penei
de la un zbor înfăptuit în rotunjimea de pămînt

Nici unde se arată pieptul strălimpede al apei,
la malul ierbii nu se oprește
ci doar în pasăre o o-ntrerupere
nu încă o mare trecere prin ochiul ei.

Dar iarăși o putere se află în acel foc
și în acel vas în care un cuvînt se umple
în gura lui suavă și mașteră e sunetul
acelui singe vechi care-a-nceput să umble

Aceasta e porunca, o traică așezare
pe umăr a speranței, schimb sacru, un halou
O coacere și o clocire se află în semințe
cînd soarele răsare ca un ou.

amiaza firii

Să ne lepădăm trupurile, să trecem în cuvinte,
Să ne ridicăm somnul, să ne înălțăm
Și unde zarva sevelor se termină
Aerul dulce împacă brațul moale,
Să ne înveselim astăzi
Nimeni nu ne oprește
Nu ne spune ajunge, nu ne spune gata
Și nici o întindere nu se desprinde
Din trunchiul timpului, o coajă
A lucrurilor doar pielea noastră
Se așează, noi, încăpători,
Ne arătăm la amiaza firii
Cu gurile în jurul unui cîntec.

înălțare

Să ne întoarcem la cuvinte limpezi
și clopot verde să sunăm
să ne întoarcem la iarba prea fecioară
de pe morminte vechi
acolo unde crucile de piatră
încep în oasele strămoșilor
și de la cruci să nu rostim cuvinte
ci numai gura, slobodă, să cînte,
o pasăre de albă luminare
vestind o naștere și o-nălțare.

poetul și lumea

ion vlasiu

drum spre oameni (III)

hoți
de noroc!

Intr-o seară a venit la mine Paul cu Tamara și nici una nici alta m-au luat pe sus cum s-ar zice, și m-au dus la clubul ziarștilor. Nu știam că ziarștii aveau un club. Mă așteptam să găsesc o atmosferă intelectuală, acolo era însă un bar de noapte, obișnuit. Erau fel de fel de indivizi care se mișcau de colo-colo, vorbind tare, iar unii dansau. Mai în fund erau două mese de ruletă în jurul cărora se îmbulzeau femei și bărbați. Ne-am așezat la o masă și priveam lumea ca printr-un geam aburit.

A venit un chelner, iar Paul a comandat vin de Malaga, aromat, tare. Mi-a fost de ajuns un pahar să mă simt pe altă lume. Au mai venit la masa noastră, un tânăr și o tină, cunoscuți de-aici lui Paul, foarte veseli, fiindcă erau logodiți de curând, cărora Paul le-a spus că eu încă nu fusesem la club și ei se mirau. Au început să-mi pună unele întrebări iar eu răspundeam. Tamara îmi urmărea răspunsurile și se vedea că de colo că era intrigată cit de binevoitor puteam răspunde unor întrebări neroade. Erau curioși să afle în ce „gen sculptez”, clasic sau modern? Confundau genurile cu stilul, confuzie pe care eu n-o mai făceam, totuși am răspuns că sculptez în „gen modern”.

— Păcat, spuse tinăra logodnică, eu admir „genul clasic”.

Ascultînd-o, mă întrebam de ce întrebuințează un ton declarativ. Încercam să fac legătura între figura ei și tonul în care se exprima. Se potriveau. Nasul și bărbia împinse înainte, sprincenele puțin adunate, îi dădeau un aer obraznic. Dacă vocea ei ar fi avut un ton mai nuanțat ar fi fost bine, dar...

— Dumneavoastră aveți totuși o figură foarte modernă, ați fi un bun model, i-am spus domnișoarei, ca să schimb vorba.

— E un compliment? m-a întrebat ea.

— Depinde, voiam să spun că aveți o figură expresivă. Clasicii puneau accent pe armonia formei. În felul acesta sînteți urîtă, dar v-am spus, eu nu sint clasic.

— Păcat, a răspuns ea cu întîrziere, puțin contrariată. Eu aș vrea să întîlnesc un sculptor care să-mi facă un portret clasic.

Tamara a izbucnit în ris dar eu mă stăpîneam.

— Dacă ați fi trăit înainte de era creștină l-ați fi cunoscut pe Fidiu; poate v-ar fi invitat să-i pozați.

— Cine-i ăsta?

— Un sculptor grec...

— Și dumneata nu mă inviți?

— Nu, fiindcă v-aș indispuce.

— De ce?

Tamara tăcuse chiar prea mult pentru firea ei.

— Să n-ai nici o teamă că pînă la urmă te invită, e un ipocrit, se lasă rugat. Te sfătuiesc să nu primești fiindcă o să-ți facă un portret c-o falcă în cer și cu una pe pămînt. E misogin înăscut, urăște femeile fără să-și dea seama.

— Ca întotdeauna prietena mea Tamara deplasează discuția. E vorba de sculptură...

— Nu iubești pe nimeni, se grăbi Tamara să-mi ia cuvîntul. Te iubești numai pe tine!

Cu Tamara era greu să poți ține firul unei idei.

— Nu știu nici eu pe cine iubesc. Parcă tu știi?

— Știu! Îl iubesc pe Canis! Toată viața mea am să-l iubesc...

Mărturisirea era cel puțin paradoxală, intrucît era măritată cu Paul, care, ascultînd-o, s-a multumit să surîdă larg, în felul lui, cu o îngăduință în care era și o nuanță de dispreț, parc-ar fi spus: cuvintele nu contează. Știu eu ce știu.

— Auzi Paul? Nu te cruță de loc tinăra ta nevastă. E momentul să spargi un pahar!

— N-o să spargă, fiindcă mă iubește, răspunse Tamara în locul lui, foarte convinsă.

— El te iubește pe tine și tu îl iubești pe Canis?! Cred că e voie cel puțin să ridem.

— Da, poți să rîzi, fiindcă tu nu înțelegi leaile dragostei. Lui Paul nu-i dau voie să ridă...

Se sculă în picioare și cu același ton apăsător îi spuse lui Paul s-o ia la dans. Paul dansa corect dar cu stîngăcia omului care face ceva fără să fie convins. Mara se mișca liber, ca și cînd ar fi fost singură! Adică prea liber.

Privind-o mă gîndeam la ce-mi spusese. Oare eram misogin? Ce prostie, cum să fiu misogin?

Rămăsesem la masă cu cei doi tineri și i-am întrebat:

— Fac eu impresia unui misogin? Mie îmi sînt simpatice femeile, bineînțeles nu toate și ca să spun drept, încă n-am iubit două.

— De fapt ajunge una, răspunse domnișoara.

— Fără îndoială, deși problema cantității nu este importantă în cazul discuției noastre. Sint înclinat să cred că iubind mai multe, te dovedești mai puțin misogin...

— Nu cred, interveni logodnicul domnișoarei. Iubind mai multe, nu faci pe nici una fericită, le faci rău tuturor.

— Aveți dreptate. E frumos și e bine să iubești numai una. Este ca și cînd te-ai închina unui singur Dumnezeu! Iubire înleasă fanatic. De fapt totuși iubim astfel la început. Pe urmă...

— Pe urmă, ce? întrebă domnișoara.

— Pe urmă iubim pe alta, am răspuns privind în jos.

— Eu cred într-o singură iubire, a declarat logodnicul, privindu-și viitoarea soție cu căldură.

— Și eu așa am crezut că trebuie, dar nu ne putem menține. Facem greșeli.

În timp ce vorbeam, Paul s-a întors și așezîndu-se la masă a întrebat.

— Dar de ce nu dansați? Tamara s-a dus la ruletă. Tu nu joci?

— N-am jucat niciodată. Nu știu.

— Ai prilejul să încerci, cred că ești norocos. Pariez că ai să câștigi!

În clipa aceea s-a întors Tamara, aprinsă la față.

— Iar am pierdut! Sint niște trișori ordinari, măsluiesc cărțile pe față. Nu li-e rușine, hoți de noroc! Aș vrea cel puțin o dată în viață să câștig, dar întîlnesc peste tot numai trișori. Nu-și dau seama ce odios este să furi norocul oamenilor.

Dacă aș fi fost cuminte, vorbele Tamarei mi-ar fi dat de gîndit. Cumînțenia era încă o virtute pe care aveam s-o învăț cu încetul, prea scump plătită.

M-am ridicat fără să mă gîndesc și apropiindu-mă de masa verde, mi s-a părut că e o pașiste. O pașiste verde...

N-aveam mărunt și i-am dat crupierului o sută. Pînă să-i spun că voiam o singură fisă el mi-a dat cinci și, necunoscînd jocul am pus la întîmplare toate fisele la încrucișarea a două linii: carré.

Crupierul a început să facă cărțile. O clipă ochii mi-au căzut asupra lui și mi s-a părut că și el mă privește. Era un individ cu teasta fără păr, cu sprincene groase alburii, cu niște ochi spălăciți. Cap de spin libidinos, mi-am spus, apoi privirea mi-a alunecat peste obrazele celor din jurul mesei. Aveau ceva nemaipomenit de asemănător. M-am întrebat care era trăsătura lor comună: fumul era atât de gros încît îi uniformiza scaldîndu-i în aceeași culoare, sau ce? Poate privirile atîntite pe un punct fix, asupra norocului? Norocul... Mi s-a părut că-l vedeam plutind deasupra mesei verzi, arzător ca soarele deasupra unei livezi. În clipa aceea m-am gîndit la logodnicii cu care am stat de vorbă. M-am întors să-l văd. Nu mai erau la masă și i-am căutat printre dansatori. I-am descoperit și privindu-i cum se mișcau în ritm mi s-a părut că văd imaginea concretă a iubirii. Nu erau doi, era unul, iar deasupra lor plutea o lumină, aceeași pe care o văzusem plutind deasupra mesei verzi, lumina norocului. Atunci m-am pomenit cu mina lui Paul pe umeri care vorbea răstit.

— Ai câștigat! ți-am spus că ești norocos?

Extraordinar, 700 de lei, ce mai aștepti, i-ați fisele!

Totul părea o glumă, parcă cineva ar fi vrut să mă păcălească. Cînd am întins mina mă așteptam ca cei de față să izbucnească în ris. Crupierul a întins încă o dată lopățica și-atunci iar ni s-au întîlnit privirile. Se părea că între noi era o legătură trainică, pe care cei dimprejur nu trebuiau s-o bănuiască. Cînd a retras lopățica, i-au căzut pleoapele, dar ochii lui parcă se uitau mai departe la mine. Am pus mina pe fise cu gîndul să ascult indemnul lui Paul care-mi spunea mereu, ia-le sint ale tale, ce aștepti, dar privirile crupierului îmi spuneau: eu știu că nu le iei, fiindcă așa e jocul. Fapt este că nu știam jocul. Aș fi vrut să-l mai întreb o dată pe Paul, ce trebuie să fac, dar mi se părea că toți se grăbesc și dacă aș fi întrebat aș fi întîrziat. În timp ce eu adunam fisele punîndu-le una peste alta, l-am auzit pe Paul spunînd cu voce tare, rîzînd:

— A câștigat „carré”. Extraordinar! A pus o sută!

După ton înțelegeam că vorbește cu Tamara. Ce era extraordinar că am pus sute întregi, la dracu, ce-i o sută? O sută, două, cinci, opt... Opt fise albastre fac opt sute. De opt ori opt fac... Începusem o socoteală în cap, dar mi se părea prea complicat. Ca și cînd aș fi voit să cer ajutor cuiva am ridicat ochii și mi s-a părut că toți cei de față se uitau la mine. Mă priveau cu o așteptare mută, fără să clipească, ca și cînd și ei ar fi vrut să știe cit face de 8x8.

— Jocurile sint făcute! a strigat crupierul.

Atunci mi s-a părut că el mi-a suflat o flăcără pe mină și mi-am retras-o fără să iau fisele. Le pusese frumos una peste alta, dar fără să le dau un loc. Rămăseseră aproape de locul pe care mizaseam înainte, dar mai alături. Crupierul a întins lopățica apropiîndu-le încet pe crucea liniilor, ridicîndu-și pleoapele și privindu-mă cu mare răceală, mi s-a părut că-mi poruncește să le las acolo.

— Făci o prostie, Vlasiu, mi-a șoptit Paul.

El nu știa că în clipa aceea iar am văzut norocul plutind deasupra mesei... Mă întrebam cîte noroace sint, monologînd undeva într-un spațiu nedefinit: „Norocul de-aici este același cu norocul logodnicilor? Noroc înseamnă să ți se dea ceva din senin. Un fel de pară mălăiață... Se zice că numai prostii au noroc... Francezii îi spun hazard...”

Crupierul amesteca liniștit cărțile. Avea degete slabe, foarte osoase, care parcă se lungeau în șcare. Cărțile nu păreau de carton, erau vii, se făceau atunci parcă singure, se răsfireau, se așezau ca niște aripi...

— Ești nebun, Vlasiu, o auzii pe Tamara apostrofîndu-mă cu glas tare, dar în clipa aceea ochii crupierului mă priviră pe sub pleoapele vineții, mă fixară prelung, apoi una cite una cărțile cădeau pe masă. Nu le cunoșteam. Erau semne pe ele, negre și roșii... Semnele norocului!

— Nemaipomenit! izbucni Paul, iar ai câștigat!

„Cîștigasem iar, Cît? De 8x8 fac 64. Adică de 8x8 sute, fiindcă fiecare fisă albastră este egală cu o sută, care... Dacă de 8x8 fac 64 și mai pun un zero, iese 640 de lei... Ei și? 640 lei? Trebuie să-ți pierzi firea? Am început să-mi simt capul ca un ceas stricat. Oare nu trebuiau două zerouri? Am uitat tabla înmulțirii! Să fi câștigat 6.400 de lei?”

Îl auzeam pe Paul vorbind, îl vedeam, era el, dar parcă nu-l mai cunoșteam bine. Crupierul îmi împingea acum o grămadă de fise, le împingea într-un fel al lui, ca și cînd

mi-ar fi spus poruncitor: privește-mă! Eu însă îl vedeam fără să-l privesc. Știu că am luat fisele cu mina largă, de două ori, cum ai lua niște pietricele dintr-un riu verde și le-am virat în buzunar, dar nu pe toate. Au mai rămas nu știu cite, pe care punîndu-le una peste alta, aș zice chiar cu oarecare pedanterie, le-am împins spre una din marginile mesei, cit am putut ajunge cu mina. Le-am lăsat iarăși pe cruce, dar cînd mi-am tras mina am răsturnat popicul de fise care era destul de înalt. Au căzut citeva pe linie și le-am lăsat așa. Crupierul le-a așezat din nou. Se vedea cit de colo că el avea grijă de mine, nu trebuia deci să-mi bat capul. A mai ridicat o dată privirile asupra mea și de astă dată mi s-a părut chiar că-mi zimbește.

Mi se stinsese țigara și încercam zadarnic să mi-o aprind. Parcă nu mai înțelegeam focul, nu mai înțelegeam nimic. Au venit și tinerii logodnici dar nu mai aveau lumina norocului asupra lor. Acum norocul era al meu, numai al meu!

— Am noroc, le-am spus.

— Vlasiu, te implor să nu mai joci, oprește-te, mi-a spus Paul.

Cuvintele lui aveau un ton atât de îngrijorător, ca și cînd aș fi fost pe marginea prăpastiei. Eu însă aveam aripi, nu mai eram pe pămînt. Masa, clubul, toți cei dimprejur pluteau ușor-ușor, într-o ceață argintie și era cald, cald, amețitor de cald, dar bine, tot mai bine...

Așa am început să-mi pierd cu totul conștiința. Am câștigat încă de nu știu cite ori la rînd, nu mai aveam loc în buzunar pentru fise. Creștea în mine un sentiment necunoscut. Mă umflasem pînă în pereți, iar figurile dimprejur aveau formă de fise, galbene, albastre, roșii, toate culorile, pe care eu le îndesam mereu în buzunar și tot mai rămîneau.

Nu știu cînd am început să pierd. Am pierdut tot, apoi am cumpărat alte fise, multe, de cinci sute de lei, de o mie, cum erau banii pe care îi aveam la mine și le puneam cu grămadă pe unde se nimerea, nu vedeam unde, nu știam de ce. Văd în amintire numai lopățica crupierului care-mi întindea fisele, tot îndemnîndu-mă să-l privesc, apoi iar le trăgea.

Bineînțeles că am pierdut toți banii. Banii primiți pe pămîntul tatii pe care-l vindusem ca să-mi fac expoziția, trecuseră pe nesimțite în sertarul crupierului. „Bineînțeles era numai un joc, un vis cu fise albe, roșii, galbene...” Cînd mă voi trezi, iar am să-mi găsesc banii. Banii pentru care am vîndut obirșia și locul Din-dos și Continuit, opt iugăre de pămînt! Pămîntul pe care veac de veac l-au lucrat moșii și strămoșii, șiruri de generații, semănînd griu și cucuruz, fasole și floarea-soarelui, locurile prin care am umblat cu oile... L-am vîndut cu zece mii de lei lui Vasilica Dăianței și Moșu din Ogra s-a supărat. Și mie mi-a părut rău... Nu, nu se poate să fie adevărat, e numai un vis!

— Nu ți-am spus, o auzii vorbind pe Tamara, sint niște trișori ordinari, te-au simțit că ai bani, te-au hipnotizat. Să știi că te-au hipnotizat! Cîți bani ai avut?

— Habar n-am. Adică știu că am vîndut pămîntul dar nu știu cîți bani mai aveam. Eu cred că nu mulți, poate că am mai lăsat și acasă.

„De ce mîinți, biziia supărată vocea mea interioară, știu doar că acasă n-ai lăsat nici un ban”. — Vreau să mă amăgesc, am răspuns. Ei nu trebuie să știe că am pierdut tot. Parcă le e milă de mine...

Intr-adevăr, mai ales tinerii logodnici, mă priveau cu o răceală care mă stînjenea. Ca să alung starea asta, mi-am aprins o țigară, dar fumul îmi intra în piept ca un junghi: parcă mi se strîmtasera plămîinii.

— Ți-a trecut norocul prin față, spuse Tamara, n-ai știut să-l prinzi. Erai total inconștient. Spune drept, de ce nu te-ai oprit? Îți sticleau ochii și-ți tremurau miinile. Acum ești palid. Îți pare rău?

— Nu! chiar de loc! Banii nu fac două parale. Am să-i câștig la București cu expoziția...

— Și pînă atunci? — întrebă Paul.

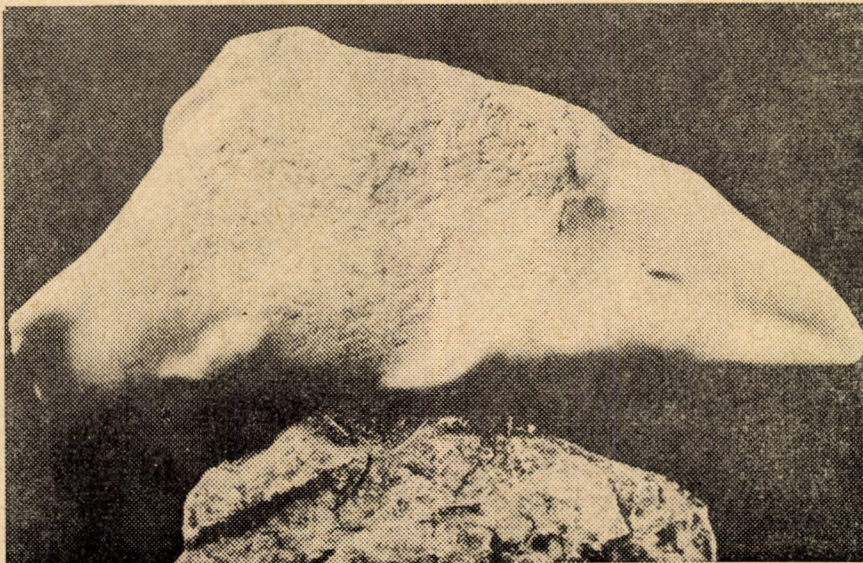
— Pînă atunci? Îi fac un portret clasic domnișoarei, și logodnicul dumisale îl plătește...

— În rate, adăugă el cu toată buna credință.

Am ris cu toții, apoi am plecat. Orchestra cînta un tango pe care nu l-am mai auzit de multă vreme.

Auch du-u-u wirst mich betrügen, auch du! Auch du!...

Am ieșit în stradă cu ecoul acestor cuvinte nostalgice în urechi, încercam să le traduc melodios și nu reușeam. Fredonam în gînd: și tu ai să înșeli și tu... Auch du! Cine să mă mai înșele? O clipă mi-a trecut prin gînd imaginea Norei, Ce pustiu era Clujul...

ION VLASIU

Peștele — marmură

REPORTAJE - TURIRI

călătorul gala galaction

Contrar aparențelor și preferințelor de om al lecturii și al studiului, al meditației și izolării, „anahoret intelectual” — cum s-a numit, invidiind și fericind imobilitatea și siguranța pomilor — „câtă înțelepciune este în nemișcarea lumii vegetale! Dacă am avea rădăcini în pământ, trei sferturi din nebunia, din zarva, din dezastrele și din ucigașul nostru zbucium omenesc ar fi inexistente” —, contrar acestor preferințe și declarații, scriitorul Gala Galaction a fost un călător neobosit, a iubit drumeția, a umblat mult, din tinerețe și pînă în anii bătrîneții grele, a văzut multe, a scris cele ce vedea.

Dar nu era un călător obișnuit, călător pur turistic, ca să consume vacanțele, să se distreze, pentru week-end... Ci călător din datorie, „din poruncă” — cum a precizat. Din datoria de scriitor militant, ca să răspundească cultură și frumuseți literare; din datorie patriotică — cetățenească, ca să instruiască și să ajute; din datorie democratică progresistă, ca să propage și să susțină ideile și idealurile democrației revoluționare, ideile și idealurile *lumii noi socialiste*, pe care a salutat-o entuziast după primul război mondial, anunțînd încrezător că înaintea implacabil ca un răsărit de soare, pentru care a luptat alături de forțele revoluționare, a dorit-o biruitoare, a prevestit-o, a așteptat-o convins de biruință și a ajuns s-o vadă victorioasă. A călătorit ca să apropie și să împrietenască naționalitățile conlocuitoare, cum se va vedea, să fie de folos. A intitulat un reportaj despre asemenea călătorie *In serviciul semenilor mei* și era deviza drumeției scriitorului, constelată de preocupări și năzuinți culturale, sociale, democratice, umaniste. Călăuzit de aceste torțe nestinse, a cutreierat țara în lung și în lat. „Cine va scrie — întreba cineva — poemul miraculoaselor cizme de șapte poștii, pe care ilustrul scriitor le-a purtat de la un capăt la altul al țării, celebrînd izbînda milioanei de umili?”

Umblările sale prin țară au avut fericite urmări literare. Totdeauna cu creion și hîrtie la el, i-a plăcut să însemne cele ce vedea — peisaje și realități umane — sociale, și să le comunice și altora, publicîndu-le. A adunat un vast și divers material, geografic, social, uman, pe care l-a treierat literar în sute de articole de călătorie, care sînt tot atîtea reportaje scurte, gen literar jurnalistic modern.

De la primele articole de drumeție, a dovedit că avea ochi buni, scrutați, vedea și reținea din fuga trenului și a automobilului, de multe ori a căruții și *per pedes*, caracteristicile priveliștilor și ale realităților sociale reprezentative și concludente. În articole și în bucăți literare, le prezenta cît mai veridic, cu glose și contexte personale, cu considerații și accente critice îndrăznețe la aspectele negative, frecvente în orînduirea burghezo-moșierească, pe care nu le trecea cu vederea. Articolele din călătorii le scria cu aceeași nedezmîntită artă literară personală. S-a observat că orice pagină de a lui Gala Galaction poartă în filigran semnătura lui. Este cu neputință s-o atribui altcuiva.

Din călătoriile prin țară a cules mare parte din nuvelele și povestirile sale. Articolele din drumeție le-a publicat în serii lungi *Prin țară și mai departe*, *Drumuri și popasuri*, *Note și etape*, *Chipuri și popasuri*. Stilist desăvîrșit și stăpîn pe arta literară, a realizat descrieri excelente ale priveliștilor țării, tablouri impresionante de adevărată acuarelă literară, poleite cu aurul poeziei. Cînd călătorea prin țări streine, ducea dorul locurilor românești. Într-un articol din Italia, mărturisea: „O, bunuri sfînte ale sufletului și ale neamului!... Trebuie să te azyrie nevoile și împrejurările la sute și la mii de kilometri departe de vatra și de mormintele strămo-

Gala Galaction, Gaál Gábor și Méliusz József la Cluj (1946)

șilor tăi, ca să-ți dai seama desăvîrșit cît de mult ești al limbii tale, al tulpinii tale naționale.

Glorifică natura, influențele ei salutare, instructive și reconfortante. „Codrii și pîraiele, florile și straturile geologice, animalele și operele omului... Ce carte poate fi mai largă, mai completă și mai folositoare decît priveliștea lor!” Recomanda elevilor și la toți excursii în soare și aer ozonat, „pentru ca să fie fericiți de dureri de cap și de galopul neregulat al inimii”. (De observat că scria acestea la începutul veacului!)

★

În călătoriile sale prin țară, Gala Galaction a făcut popasuri și la Tg. Mureș, consemnate în articole de drumeție. Primul popas în iulie 1926, al doilea în noiembrie 1946.

Vara 1926, scriitorul a făcut, împreună cu un grup de prieteni, cu *Cadillac-ul* unuia din ei, un tur al țării. A început cu „județul de obîrșie”, a continuat în Moldova, a trecut în Transilvania, pe valea Oltului, a coborît în Oltenia, a tăiat Bărăganul și a sfîrșit cu Dobrogea, la Mare... Cite etape, tot atîtea articole de drumeție (peste 30!).

A venit la Tg. Mureș, de la Humulești lui I. Creangă. A notat Bistrița, Bistrița-Oara, Ceahlăul, Tulgheș, Corbul... A poposit la Borsec, „cetatea izvoarelor minerale”, cum l-a numit. L-au impresionat frumusețile copleșitoare ale priveliștilor montane. „Bradul îmbalsamează cu mireasmă dătătoare de viață”

De la Toplița a mers împreună cu Mureșul. „Țin pe genunchi — a specificat scriitorul — un caiet deschis și caut să notez (mai exact să zgîrîi) pe pagina mototolită, numele și capitolele acestui film pe care îl trăim”. Observa: „Calea-i variată și plină de paragrafe neașteptate”. A însemnat cu exactitate de film, într-adevăr: Stînceni, Lunca Bradului, tunelul, fabrica de cherestea, Răstolița, Deda, Pe-

triș, Morăreni, Maiorești, Porcești (Vălenii de Mureș — n.n.), Brîncoveni, cu castelul feudal de pe deal, Suseni — cu hornurile fabricii de cărămizi, Reghinul Săseș, cu case împrăștiate pe o coastă de deal cu păduri pe creștet. A notat și distanța în kilometri, pe semne după kilometrajul Cadillac-ului: Borsec — Reghin 86 km (după kilometrajul turistic de astăzi: 106 km). La Reghin etapă.

De la Reghin, după filmul scris al scriitorului: Petelea, vrednică de pomenit pentru mulțimea finținelor cu cumpănă de o parte și de alta a străzii, ca două rînduri de cocostîrci; la fiecare două case o fințină —, Curtifaia (Periș-n.n.), Cornești (Gornești-n.n.), Dumbrăvioara, Icland (Ernei-n.n.), Sîngeorz, Tg. Mureș. A stat numai cîteva ore — cît s-a răcit Cadillacul. A remarcat străzile asfaltate, Spitalul, Poșta, Catedrala, panglica de trandafiri a Bulevardului de la mijloc. A numit Tg.-Mureșul „Oraș al florilor”.

A plecat mai departe, spre Mediaș: Coronea, Acățari, Oaia, Bălăușeri, Ghindumic (Chindu-n.n.), Ciuhamandru (Țigmandru-n.n.)... Mediaș. Popas.

În noiembrie 1946 a stat mai mult. De data aceasta a venit în orașul lui Petru Maior, al lui Al. Papiu-Ilarian, al fraților Farkas și János Bolyai cu un mandat oficial, ca sol al prieteniei între naționalitățile conlocuitoare.

O dorință și preocupare stăruitoare a scriitorului militant pentru *lumea nouă* a fost conviețuirea pașnică a naționalităților conlocuitoare, învrăjbite prin șovinism și diversionism politic. A susținut și a inițiat acțiuni curajoase pentru apropierea și împrietenirea naționalităților conlocuitoare, cum a fost publicația editată de el, *Hanul samariteanului*. Gala Galaction a preconizat apropierea și împrietenirea naționalităților conlocuitoare prin scriitorii, artiștii și intelectualii lor. „Scriitorii — a demonstrat el, — învățînd și înțelegînd graul inimii, cu cuvîntul, cu rima, cu imaginea, pot să cîștige limbii, literaturii și idealurilor noastre ceea ce armele și diplomația nu pot cîștiga niciodată in-

tegral”. Imediat după primul război mondial, a cerut ca „între limba maghiară și limba română, între sufletul maghiar și sufletul românesc, trebuie să croim traenice și amicale căi de comunicație. Toți poeții lor să fie în românește și toți poeții noștri să fie în ungurește. Cine are urechi de auzit să audă”.

În condițiile politice-sociale ale democrației populare, dezideratul lui Gala Galaction și al democrației progresiste era principiu cardinal al politicii de stat, prevedere constituțională și început de realitate. Se constituise *Asociația de prietenie Româno-Maghiară*, Gala Galaction a avut cinstea să fie primul ei președinte, urmat în fruntea ei de George Enescu.

În octombrie-noiembrie 1946, Gala Galaction a întreprins un adevărat turneu în orașele cu populație mixtă din Transilvania, — Arad, Oradea, Cluj, Turda, Sibiu, Brașov... Era vicepreședinte al Asociației Scriitorilor Români. L-au însoțit scriitorii Zaharia Stancu, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Dumitru Corbea. S-au întîlnit cu scriitorii maghiari Gaál Gábor, președintele Asociației Scriitorilor Maghiari, Nagy István, Méliusz József, Benedek Marcell, Salamon László, Asztalos István, Kiss Jenő, și alții... Scriitorii români au fraternizat cu scriitorii maghiari, s-au prezentat alături în programele serbărilor și festivalurilor literare, înflorite primăvăratice cu acest prilej. Le-a deschis pretutindeni cu sentimente de sărbătoare și a arătat rolul scriitorilor în apropierea și împrietenirea naționalităților conlocuitoare printr-o fabulă, desigur, de creație personală sau adaptată. O redăm în idee...

Între zimbri și vulturi exista o dușmănie veche și nimicitoare... După mulți ani de rivalitate păgubitoare pentru toți, cei mai înțelepți din ambele tabere s-au gîndit să facă pace între ei. Dar pe cine să trimită soli de pace și de prietenie?... Unii au propus leii, pentru că sînt mai puternici și mai autoritari... Alții pe vulpi, pentru că sînt mai diplomate... Cineva a propus să fie trimise privighetori-le... Prin cîntecele și gingășia lor vor reuși mai ușor să-i înduplece pe rivali.

La Tg. Mureș a fost în ziua de luni, 11 noiembrie (1946). Onorurile de gazdă le-a îndeplinit scriitorul dr. Endre Antalffy, cu care Gala Galaction era în relații de prietenie și corespondență. Într-o neuitată convorbire, savantul orientalist ne-a vorbit de admirația ce o avea pentru autorul romanului *Papucii lui Mahmud*, în care Gala Galaction, prezintă literar o confrăție sufletească și socială, instructivă și anticipativă (a scris romanul în 1932), între oameni de naționalități și confesiuni religioase diferite. Dr. Endre Antalffy a tradus *Papucii lui Mahmud* în limba maghiară (s-a tipărit în 1966).

Și la Tg.-Mureș, scriitorii români și maghiari și-au declarat prietenie și au întretinut, cu succes, un program literar pe scena Palatului Cultural, Gala Galaction a istorisit fabula sa, completată cu o imagine feroviară. A relatat că de la Cluj la Tg. Mureș a mers încet și a ajuns greu, calea ferată fiind în numeroase locuri în reparații, cu poduri șubrede, cu multe pilotări... „Greu și încet, cu multe cotituri și multe poduri stricate, a fost drumul spre prietenia dintre români și maghiari, pilduită de scriitori” — a încheiat Gala Galaction.

Demonstrația de prietenie și colaborare româno-maghiară a avut largi ecouri în presa democratică, care a proclamat, că „scriitorii români și maghiari arată poporului calea înfățișării!” Și în interviul dat cu această ocazie, Gala Galaction a indicat că „scriitorii români și maghiari trebuie să fie mentori conștiințelor celor două popoare și sfătuitori în prietenia declarată și începută”.

Gala Galaction a rămas foarte mulțumit de rezultatele turneului său sub curcubeul prieteniei: „Am socotit lucru înțelept această fraternitate dintre noi — a specificat scriitorul în articolul despre această călătorie — și m-am bucurat că putem să dăm pilda cea bună popoarelor noastre... Am găsit la colegii maghiari caldă receptivitate. Este vremea să ne cercetăm frățeste și să ne înțelegem... Avem poruncă să căutăm, pacinic, calea destinelor înfrățite”. În decembrie, același an (1946), deputat în primul Parlament larg democrat al țării, Gala Galaction a salutat pe deputații maghiari, între care și cîțiva scriitori, în felul următor: „Iată pe colegii deputați maghiari fraternizînd cu democrația românească și proclamînd prin prezența și declarațiile lor că am lăsat în urmă veacurile intoleranței, ale șovinismului și ale prigoanei dintre neamuri”.

La începutul anului 1955, Gala Galaction ne-a comunicat, într-o scrisoare, că se gîndea ca „la primăvară să trec încă o dată Carpații și să vin la Tg.-Mureș, la prieteni”. Peste cîteva zile, o hemoragie cerebrală l-a doborît în imobilitate și muțenie...

GHEORGHE CUNESCU-LUIERU

iosif hodoș — traducător al operelor lui dimitrie cantemir

— scrisori inedite —

Rememorînd drumul lung și anevoios al editării operelor marelui savant umanist moldovean, aceste cinci corespondențe inedite — pe care „Vatra” le găzduiește cu generozitate — ne oferă, prin plusul de informație, o reconstituire a detaliilor ce priveau direct munca laborioasă desfășurată de ardeleanul Iosif Hodoș pentru împlinirea unuia dintre dezideratele Academiei Române.

După ce în 1869 Al. Hașdeu făcea cunoscută descoperirea în biblioteca Academiei teologice din Moscova a manuscrisului în limba latină a operei lui D. Cantemir — *Descrierea Moldovei* — iar Societatea Academică va obține, prin misiunile sale științifice, copii după toate manuscrisele cantemiriene, secțiunea istorică se va îngriji să le reunească într-o ediție completă, totalizînd 8 volume (București, 1872—1901). Primul volum din „Operele Princi-

pelui Demetriu Cantemir” va cuprinde „*Descriptio Moldaviae*”, al doilea traducerea acestei lucrări în limba română, începută de Al. Papiu Ilarian (care, în sesiunea din 1871, se oferise să dea și o biografie a cărturarului român) și terminată de Iosif Hodoș. Volumele III—IV vor fi consacrate „Istoriei imperiului otoman”, tradusă în întregime de către Iosif Hodoș, după „traducțiunea franceză” la început, „și traducțiunea germană și engleză numai mai tirziu, cînd eram pe la finea lucrării”.

Deși tradusă în românească specială a epocii, și publicată în ortografia lui Laurian și Massim, „Istoria imperiului otoman” a putut fi accesibilă istoriografiei noastre, fapt pentru care „răbdătorul editor al Operelor lui Dimitrie Cantemir” (aprecierea aparține lui Iorga) își merită cu prisosință recunoștința noastră.

IOAN CHIOREAN

votare că noi putem tipări și mai multe coale de 15, ba putem tipări opul întreg, dar remunerațiunea pentru coalele ce întrec peste 15, se va vota numai în bugetul anului 1877/8.

Aceasta este starea lucrului, și prin urmare nu ne-am păcălit, ci dacă am tipărit în acest an 15 coale, noi ne-am împlinit însărcinarea, și delegațiunea nu poate face nici-o dificultate de a ne libera remunerațiunea. A conto am tipărit aceea ce întrec peste 15 coale; și remunerațiunea pentru aceea ce întrec 15 coale are să se voteze în bugetul anului 1877/8, adică acum în sesiunea în care ne vom întruni peste câteva zile.

Chiar astăzi am trimis lui Göbl ultimul Cap(itol) din Cartea IV cu care se termină Ist. Imp. Ottoman de Cantemir.

Încît pentru litografarea palatului lui Cantemir, societatea n-a dispus nimica pentru executarea ei; prin urmare noi nu putem purta aici nici-o vină. La revedere mai multe.

Al DTale stimător

Dr. Hodoș

(Biblioteca Academiei R. S. România, ms. rom. 995, f. 229—230.

IV

Sibiu, 3/15 Octombrie (1)877

Iubite Dle Barițiu,

Să știi că m-am păcălit, și am pățit-o io. Abia așteptam să ajung acasă, ca să mă apuc de acel lucru urîtos: a face indicele alfabetic. Cînd, sosind acasă, ce era să-mi vadă, adică să nu-mi vadă ochii? Io, grația largității academiei noastre, aveam numai un singur exemplar din Istoria imperiului otoman (Partea I) traducțiunea română; pe care fiul meu (să-i zic blăstămatul) plecînd, în lipsa mea de acasă, la Viena la studiul de medicină, l-a luat, nu știu din ce indemn, cu sine. Îți poți închipui neațățiunea mea. Tipograful Göbl știu că ne pune pe foc; fiindcă i-am promis ca îndată ce sosesc acasă, am să-i trimit indice-manuscript. Dar de unde să-l fac, dacă cartea nu este înaintea mea.

Te rog dar ca pe speșele mele să-mi trimiți sub banda (Kreuzband) exemplarul DTale (dacă-l ai) Partea I din Ist. imp. ottom. traducțiunea română; căci altminterea sînt în imposibilitate de a face indicele. După ce voi termina cu lucrarea indicelui, îți voi returna cu mulțămîntă exemplarul ce-mi vei trimite.

Primește salutarile mele cele mai intime.

Al DTale sempre stimător

Dr. Ios. Hodoș

(Biblioteca Academiei R. S. România, ms. rom. 995, f. 231)

V

Sibiu, 27 nov. (1)877

Iubite Dle Barițiu,

(...) *Indicele alfabetic* la Istoria lui Cantemir, să știi că mi-a dat de lucru; labore mai dificilă, mai urîtoasă, și mai seacă și timpitorie, încă n-am lucrat în viața mea; și după cum am calculat, abia am făcut pînă acum 2/3 părți; sper că peste puțin mă voi scăpa și de restul ce mai este. Tipograful știu că va fi impacienc. și va aștepta cu nerăbdare m(anu)scr(i)ptu. Am să-i scriu chiar astăzi, să nu disperse. Dar Dl Odobescu, a lăsat oare să se facă planul Constantinoplei cu palatul lui Dem. Cantemir? Fără acesta nu se va putea broșura Partea II; sau că ea se va broșura și fără acel plan? (...)

Al DTale totdeauna

iubit și stimător

Dr. Ios. Hodoș

P. S. De la Silași și Alexi avem să cerem dissertațiunile.

H.

(Biblioteca Academiei R. S. România, ms. rom. 995, f. 233—234)

POEZIA DOCUMENTELOR

Sfîrșitul celei de a treia domnii a lui Gheorghe Duca în Moldova, capturat de un podgheaz în serviciul lui Ștefan Petriceicu, a doua domnie a lui Dumitrașcu Cantacuzino și începutul domniei lui Constantin Cantemir au fost tulburate de invaziile lui Jan Sobieschi, care voia să-și întindă țara spre miazăzi pînă la Dunăre. După vorba boierului Toader Nacu, moldovenii n-au știut „de atîția ai (ani!) ce este plugul”, prin alte cuvinte n-au putut ara și semăna, ca să aibă ce seceră. Era foamete mare în țară. În 1684, sub domnia lui Dumitrașcu Cantacuzino, după spusele lui Neculce „era oameni tot leșinați și morți pe drumuri și pe uliți, cit să mînca om pe om”. Se aduceau grîne din alte țări. Constantin Cantemir, înscăunat la 10 iunie 1685, găsi țara pustie. Același cronicar precizează: „Și țara era tot băjenită, lipsă de pine, că nu putea ara oamenii”. Cîteva documente din acea vreme, — vara anului 1685, — stau mărturie a mării nevoi de pine, împingînd la furturi pe oamenii de toate condițiile sociale, care profitau de bejenia altora, ca să le prade gropile cu grîne și cu mălai. Dovediți de fapta lor, ei erau nevoiți să-și recunoască furtul și să semneze zapise cu angajament de despăgubire în natură sau în pămînt. Spicuim din două documente private, aflate în colecția Bibliotecii Academiei Române.

Un Simion Blehan de la Hotcenii din ținutul Fălcului scria în acea localitate la 8 iulie 1685:

„Adecă eu Simion fecior lui Blehan scriu și mărturisesc cu cesta adevărat zapis al meu pre cum am furat o grăpă de mălaiu a Siminii a Gligorițoei deci ne-au aflat de față cu mălaiul și n-am să-i dau bani să-i plătescu și neavindu cu ce plăti cu altă m-am voit și i-am dat partea mă de moșie dreaptă ocină den sat de la Hotcenii ce sîntu la ținutul Fălcului să-i fie dreaptă moșile dumisale și feciorilor și nepoților săi...”

Urmează înșirarea martorilor „mulți oameni buni de față”, pentru întărirea actului scris fără îndeminare de un Gheorghită, diac sâtesc.

Al doilea document este din Iași, datat 15 august 1685. Pe cînd primul pare a fi a soluție prin bună înțelegere privitoare la un flagrant delict, cestălat urmează unei judecăți a divanului. Citez:

„Adică eu Ostahii Borvină scriu și fac știre cu cesta adevărat zapis al meu precum mîrgînd eu împreună cu Neculai la o groapă cu săcară a lui Vasile Stăvăr vornicelul de am luat dentr-acea groapă săcară cîtă am găsit, deci oblicind (afînd!) el că am făcut noi pagubă ne-au tras înaintea divanului la boierii cei mari și m-au dat platnic și m-au pus vornic de poartă la-nchisoare ca să-i plătesc pînea dănd eu acum. Neavînd acei (bani) cu ce plăti m-am apucat de-nainte dumilor sali vornicilor de poartă anume Blêblê și Dumitrașcu Murguleț și Pahomie și Frâncul vornicii ca să-i dau lui Vasile Stăvăr o sută și douăzeci de merți de pîne săcară mălai ce oi putea însăși și mi-am pus dîzi de astădîzi din zua de Sînta Mărie august 15 pîn în patru săptămîni ca s-aibă a-i da pînea și am pus zălog partea mea de moșie ce-am avut în sat în Moinești două pămînturi în frunte care fac jumătate de bătrîn (de pămînt răzășesc în devălmășie!) Așijderea și un pămînt a Saei iarăși din Moinești fără de partea mea carii fiind și ei cu mine soți la luatul acei pîni și ne-tămplîndu-se ei aici și trăgîndu-mă pe mine la giudeț și dădîndu-mă platnic am pus și acestea părți de moșie a lor căci ei încă sîntu vinovați ca și mine și o parte de ocină a fămei(i) mélé ce se va alege însă să știe încă c-am pus zălog iară neînd pînea la dîzi ca să fie aceasta parte de ocină care mai sus scriu a lui de vécî și să-și facă și dîrișe (actel) pe aceste părți.” Semnează cessionarii cu degetul, iar vornicii Gheorghită, Beblea, Frâncu și Murguleț-manu propria.

Împrejurările istorice care i-au împins la aceste delicturi nu au fost invocate în actele de mai sus, dar m-am simțit dator să le precizez, nu ca pe niște circumstanțe atenuate, ci ca o simplă explicare a fenomenului social, care culminase prin acte de antropofagie.

ȘERBAN CIOULESCU

I

Baia de Criș, 15/27 nov. (1)875
Dle Laurian!

Am cetit în jurnale concludul Societății acad. rom. luat asupra manuscriselor mele de traducțiunea operelor Cantemirane „*Descriptio Moldaviae*” și „*Istoria imperiului ottoman*”.

„*Descriptio Moldaviae*” văd că s-a și tipărit, căci Dl cassariu mi-a trimis o parte din remunerariul votat de Societate; pentru rest i-am scris în 18/30 oct. a.c. să mi-l trimită, dar pînă acum nu mi-a răspuns.

Încît pentru traducțiunea de „*Istoria imperiului ottoman*” mă voi ține de concludul Societății și voi face corecțiunile necesare, precum am declarat aceasta și în ultima mea scrisoare către Dvoastră, vă rog dar să binevoiți a-mi retrimite manuscrisul 63 coale, ce le-am lăsat la Dl Odobescu, și pe cari Domnia sa le-a înaintat societății, ca așa să mă pot pune la lucru.

Cauza că m-am ținut mai mult de traducțiunea franceză, a fost că la început cînd m-am apucat de lucru n-aveam altă traducțiune, și traducțiunea germană și engleză numai mai tirziu, cînd acum eram pe la finea lucrării, mi le-am putut procura, de o parte; de alta, societatea nu-mi dăduse nici-o invitațiune cînd m-a însărcinat cu această lucrare.

Fie aceste zise, nu atît pentru escuzarea cit pentru justificarea mea. Acum, cînd am la mînă toate traducțiunile, și am și traducțiunea mea bună-rea, cred că voi putea corespunde așteptării societății, și voi satisface, după putință, rezoluțiunei ce a luat în privința acesteia.

Vă rog dar iarăși, să binevoiți a retrimite manuscrisul cit s-ar putea mai curînd sub adresa mea la Baia de Criș (Körösbánya) via Brașov-Deva.

La sesiunea anului curent nu m-am putut duce, căci chiar pe acel timp a trebuit să-mi duc băieții (cinci) la școale, și trebuind a plăti costul și quartirul pe cite 1—2 luni înainte, nu-mi mai rămăsese (fie zis între noi) atîte parale ca să pot întreprinde călătoria pînă la București.

Despre Papiu n-am a vă comunica nimica consolatoriu; starea lui, durere, din zi în zi este mai întristătoare.

Primiți salutarile mele cele mai intime.

Al Dvoastră

Dr. H (semnătură autografă -n.n.)
(Biblioteca Centrală Universitară Cluj, Colecții speciale, Fond I. Hodoș, ms. 335/4, f.1—2.)

II

Sibiu, 18/6 (1)877

Iubite Dle Barițiu,

Mai înainte de toate te rog să nu te superi pe mine că vin a răspunde atît de tirziu la „Cartea de Poștă” a DTale ce poartă datul Poștei 10/6 a.c. Am fost pe sate la examenile ce se țin acum la finitul anului scolastic cu elevii din școalele populare.

Dacă corectura ce o ai înaintea DTale este din Soliman II numai la Egen Pașia în Rumelia X, atunci te asigur de două

lucruri: a) că m(anu)s(cri)ptul meu nu s-a pierdut; b) că tipograful trebe să mai aibă încă m(anu)s(cri)ptul. Pentru că eu am transmis tipografului deodată cu o singură expedițiune pe Soliman II întreg, care stă din LXII de puncte și 29 de note.

După Soliman II urmează Achmed II, care încă nu l-am trimis, dar care îl pot trimite la tot momentul, că este gata.

Mi-ar place dacă D. Göbl ar spune că la care anume număr de coală din m(anu)s(cri)pt a ajuns cu tiparul? căci coalele de m(anu)s(cri)pt ce i-am trimis sînt numerotate, și pînă acum i-am trimis (din „Partea a doua”) XLIV de coale.

Eu încă doresc să facem măcar 15 coale, dacă nu se poate totul. Dar îmi permit întrebarea: oare între împrejurările prezente, putem fi siguri, că m(anu)s(cri)ptul ce am să trimit, va ajunge la mîinile tipografului?

Tot ce aș dori să știu mai înainte, este: a) cite coale de tipar au ieșit pînă acum; b) cite coale m(anu)s(cri)pt are tipograful din Soliman II, pe care, cum am zis, i l-am trimis întreg?

Aștept răspunsul DTale la aceste diferite întrebări, spre a mă putea orienta, și pînă atunci, te rog a primi salutarile și complimentele mele cele mai intime.

Al DTale

pururea stimător

Dr. Ios. Hodoș

P. S. Am primit știrea despre regretabila moarte a colegului nostru Maxim.

H.

(Biblioteca Academiei R. S. România, ms. rom. 995, f. 227—228)

III

Sibiu, 22/8 1877

Iubite Dle Barițiu,

Chiar în momentul acesta, azi la 4 ore postmeridiane, am primit epistola D. Tale din 20/8 aug. curent.

Mă grăbesc a-ți răspunde; dar fiind timpul poștei înaintat, această a mea scrisoare numai miine va putea pleca spre Brașov, și D. Ta abia poimîne o vei putea avea la mînă.

Apoi nu ne-am păcălit nicidecum.

Iaca cum nu ne-am păcălit.

Încă în sesiunea anului 1874 s-a votat tipărirea a 15 coale din Ist. Imp. Ottom. de Cantemir (vezi: Annal(ele), Tom VII, pag. 102). Acestea erau să se tipărească de la sesiunea anului 1874 pînă la cea din a(nul) 1875. Dar nu s-au tipărit pentru unele dificultăți redicate asupra traducțiunei.

În sesiunea anului 1875 s-a votat tipărirea tot a celor 15 coale, ce au rămas netipărite (vezi Tom VIII, pag. 39). Tipărirea apoi s-a început în intervalul de la sesiunea din 1875 pînă la cea din 1876.

În acest interval însă și durante sesiune 1876 însă s-au tipărit nu numai cele 15 coale votate ci un plus de 14 coale (vezi Tom IX, la pag. 25). Aceste 14 coale nu erau prevăzute în bugetul societății de la 1 aug. 1875 pînă la 1 aug. 1876; prin urmare acum ca tipărite deja, s-au trecut în bugetul anului 1877, mai votîndu-se tipărirea a 15 coale; cari se înțelege că cu cele 14 tipărite fac coale 29. S-a zis la

ROMULUS GUGA

Romanul din care publicăm acum un fragment este unul care se poate numi, fără ostentație, social. Întîmplările lui, așezate în deceniul al cincilea, înfățișează sub forma unui permanent dialog între făptaș și conștiința, nevolnica urcare a unui egolatrui uitind de oameni, călcînd principii și idealuri sau apărîndu-se doar cu vorbe golite de conținut.

Dar conștiința că această ascensiune nu a fost firească ci urîțită de nimicnicioi îi va strica falsa lui victorie. Există pentru oricine un timp al adevărului. Și nimeni, precum nici personajele acestei cărți, nu i se poate sustrage.

Realitatea este că atunci nu știai de unde trebuie să-ți începi viața și mai ales cum. Ți-ai petrecut foarte mulți ani între patru pereți, deși poate părea curios, cel puțin pentru un tînăr. Existau, desigur, și multe motive obiective, dar în primul rînd, în cazul tău trebuie să vorbim de un viciu al singurătății, de un excesiv egoism și de o extraordinară materializare a principiului „la mine începe și la mine sfîrșește lumea”, sau altfel spus: „nu mă poate interesa nimic în afară de persoana mea”. Pe de altă parte trebuie să ținem cont și de ceea ce numim „motive obiective”. Este vorba de boala ta. Nu neg faptul că ea te-a împins să cauți în tine și-n zona ta redusă de existență toată hrana spirituală necesară vieții tale. Dar cred că recunoști că boala a constituit de multe ori un pretext, o scuză pentru singurătatea ce o cultivai atunci. Tot printre motivele obiective aș situa și mediul social în care te-ai născut și personalitatea ta prea complexă pentru acest mediu. Să mă explic: lumea comerțanților, misișilor etc., nu putea să intereseze nici într-un caz un om ca tine, aplecat atunci spre cultură, spre o lume spirituală, fără nici o tangență cu lumea reală, decît sub raport fiziologic. În plus, tatăl tău, a cărui existență ai generalizat-o atribuind-o întregii omeniri, a reușit să-ți taie interesul nu numai pentru mediul pe care-l reprezenta, dar pentru om în general.

Toate acestea au contribuit în mai mare sau mai mică măsură la faptul că tu habar nu aveai pe ce lume trăiești și ce este la urma urmei ființa aceasta bipedă pe care, în mod curent o numim om. În schimb, relațiile tale cu Roza te-au obișnuit de la-nceput cu lipsa de inițiativă, cu convingerea că totul ți se cuvine și mai ales te-au furat generației tale. Așa încît, cred că nu greșesc dacă afirm că tu, în fond, nu te-ai plimbat niciodată cu o fată pe malul unui rîu și nu te-ai gîndit niciodată că o asemenea plimbare poate-ntr-o zi să constituie adolescența ta! „Plecarea” tatălui tău de acasă a constituit pentru tine o indiscutabilă lovitură. Vrînd-nevrînd te-a pus față-n față cu viața, dar într-un mod, și aici îți dau dreptate, prea brutal. A trebuit să ieși din găoacea ta și pasul acesta ți-a incitat și mai mult ura ce o purtai oamenilor. O ură pe care n-aș putea s-o delimitez, dar care, bănuiesc că s-a născut din clipa cînd ai constatat că nici pe departe nu ești singur pe planeta asta și nu se va întîmpla absolut nimic dacă vei dispărea. De altfel, această concluzie va juca mai tîrziu un rol fundamental în viața ta. Voi reveni asupra ei la momentul cuvenit. Deocamdată îi urai pe oameni pentru că erai obligat să vii la pragul casei lor și printre ei, să cauți să-ți cîștigi o piine. Sint de acord cu tine, că vina este și a ta, dar indiscutabil și a societății. Te-aș întreba însă ce era, de fapt, în anul 1950? Puteam vorbi atunci de o lume nouă. Prin faptul că a distrus-o într-un fel, pe cea veche, da, dar de creat nu crease altceva din moment ce omul căruia i-a făgăduit o altă apoteoză încă nu beneficiase de această nouă situație ce se pregătea! Cum putem pretinde ca omul să fie judecat după valoare și nu după utilitate? Nici nu puteam pune în etapa respectivă decît teoretic problema valorii, pentru că atunci se clarifica însăși noțiunea de valoare, avea loc o severă înfruntare de clasă, se punea problema cine rămîne deasupra și cine cade la fund.

Dar toate astea mai tîrziu. Să revin acum la începutul acela de iarnă, cînd ai părăsit orașul pentru un post, primul tău post de funcționar la o fermă proaspăt înființată. Gostatul, așa i se spunea fermei, era la circa treizeci-treizeci și cinci de kilometri de orașul vostru. Era un loc destul de izolat, fără cale ferată și fără electricitate. Pe urmă, cu ocazia primei tale vizite, aveai să afli, că era aproape la cinci kilometri de sat și-n fond toată instituția consta din trei corpuri de clădiri, un grajd lung pentru vaci și o cantină. Tot complexul acesta se găsea într-o vale, destul de lungă, înconjurată din trei părți de dealuri suficient de abrupte și împădurite. Locul era vestit datorită unui lac ce se găsea lângă sat, tot cam la cinci kilometri de ferma ta și unde peste cîțiva ani avea să se dezvolte o mare crescătorie de păstrăvi. Acum se făcea doar începutul, adică se construiau viitoarele birouri.

Ai obținut postul printr-o întîmplare. Mai exact un „cunoscut”, așa se recomandase cel puțin, de-al tatălui tău v-a făcut o vizită imediat după Anul Nou. A fost foarte drăguț cu voi. Nu te-a surprins nici informația lui desăvîrșită și cu atît mai puțin excesiva lui amabilitate. Nu reușeai să-ți amintești însă, cînd și unde a avut prilejul să devină prieten al tatălui tău, întrucît nu vă călcase niciodată pînă atunci pragul casei. La curiozitatea ta, individul a răspuns „dumult, de cîțiva ani de atunci”. Ți-ai dat seama imediat că nu puteai afla nimic mai mult.

Mă rog, ai amintit că tatăl tău este închis. Te-a asigurat că nu vei avea nici un fel de neplăceri, și că nu e de loc necesar să treci această problemă în fișa

DE CE TRĂIEȘTI?

ta personală. Pur și simplu poți scrie „nu”. Va avea el grijă să nu fi deranjat cu această chestiune, doar cunoaște el pe nu știu cine, care îi este foarte îndatorat. La plecare ți-a lăsat un număr de telefon și rugămîntea de a-l ține la curent cu problemele tale. Ținuse și ținea, a spus în încheiere, foarte mult la tatăl tău.

Roza s-a bucurat nespuse de mult și nu contenea să-i mulțumească lui Dumnezeu pentru „grija” ce-a avut-o de voi. Cel puțin acum, o vreme, nu va mai trebui să spele, că este pur și simplu la pămînt și pe urmă îți vei face și tu un viitor. Să fim sinceri, și tu te-ai bucurat, ți se acrise să sapi șanțuri. Seara ați petrecut-o făcînd de zor planuri. Roza lansase chiar ideea să vină și ea, să stați acolo un timp, că-n oraș era destul de greu încă de existat. Ați fi putut să închiriați casa și să luați ceva bani în plus pînă cînd își va găsi și Roza ceva. Se vorbea intens atunci de construirea în orașul vostru a unei fabrici textile sau de mobilă, fapt care evident ar fi contribuit la revitalizarea lui.

Nu ai fost însă de acord să vină cu tine. Voi ai să păstrezi casa, în realitate doreai să fii singur și nimic mai mult. Ai adăugat totuși că, după ce te vei fi aranjat, Roza va fi oricînd binevenită. Nu știu, dar atunci parcă au existat între voi relații familiare, fără nimic altceva. Mi-am pus de multe ori întrebarea, dacă nu cumva tatăl tău a avut dreptate să spună că Roza te considera copilul ei și te îngrijea ca atare. Și oare nu trăise cu tine din milă și nu din necesitate, sau și din necesitate, dîndu-ți seama că altfel nu va putea să-ți cîștige afecțiunea? Acum cînd Roza a murit demult, sigur că nu se mai poate afla răspunsul ei. Mi se pare semnificativ totuși că după căsătoria ei cu tatăl tău, între voi n-au mai existat nici un fel de „relații”.

Ai plecat a doua zi, zi de ianuarie infectă și geruasă, cu un autobuz ce-și anunța pînă departe călătoria sunînd din toate balamalele ce-nîmplător reușeau să-l țină încheșat. Ai plecat cu frica de necunoscut, puțin trist, chiar simțindu-te ostracizat, dar categoric încrezător în viitorul tău. Tot drumul ai dîrdîit, astfel că în virful dealului, unde după trei ore de mers autobuzul s-a oprit, ai căzut pur și simplu în mijlocul drumului, înghețat bocnă. Conducătorul ți-a arătat în vale gostatul, ai înțeles că va trebui să mergi pe jos. Atunci te-a cuprins frica, o frică teribilă, la gîndul că va trebui să străbați singur pădurea și că la o vreme ca asta ai putea să-nțîleşti lupi. Vreau să mă opresc puțin asupra acestor trăiri pe care mai savant le-aș putea denumi — raporturile tale cu moartea. Consider că acest capitol foarte ascuns al tău și-a spus din plin cuvîntul, în drumul pe care aveai să-l parcurgi în viață.

În dimineața aceea de ianuarie ai trăit o mare deziluzie. Mai precis, ți-ai dat seama că ești laș nu fricos, că tremuri îngrozitor pentru viața ta. Concluzia a fost atît de brutală, așa de nebănuită, încît ți-ai dezorganizat pentru suficientă vreme opiniile despre tine. Dacă numai cu un an înainte te plimbai prin parcul orașului și-ți puneai cu dezinvoltură problema sinuciderii, acum stăteai pironit locului, într-un lac de transpirație, atent la orice zgomet, la orice creangă ruptă sau foșnet. Ideea că ar putea răsări din pămînt un animal suficient de infometat și obișnuit cu călătorii îți uscaseră pur și simplu gîtlejul, îți mutase toată producția gastrică în gură, deși suflul din tine ți-l simțea ca o rană arsă, zdrobită și de nevindecă. Te opreai locului și ascultai. Deși nu se auzea absolut nici un zgomet, tu auzai timpul sau zăpada, sau carnea ta ce se ofilea cu pași de melci, tu auzai frica din tine, greața că vei muri. Ai încercat să fugi, dar atunci totul parcă s-a amplificat și te-ai oprit locului și ai plîns în hohote, ai urlat mai rău decît ar fi putut-o face un animal infometat; a fost unica clipă din viața ta cînd i-ai iubit pe oameni, cînd i-ai strigat disperat, cînd ai rătăcit îngrozit printr-o pădure pustie, chemîndu-i, cînd ai simțit că fără ei nu ești nimic...

Omul cu sania, trimis în așteptarea ta, te-a găsit în mijlocul drumului, iar cînd speriat s-a repezit să te ridice, te-ai sculat foarte calm și-ai spus că „mi-am legat șireturile”. „Credeam că vi s-a întîmplat ceva”, — a zis el. „Ce să mi se întîmple?” i-ai răspuns superior. El n-a mai zis nimic, n-a mai îndrăznit să zică nimic, numai tu l-ai întrebat, așa, într-o doară: „Pe aici sînt lupi?”. „Nu, domnișor, n-au fost niciodată, is mult mai încolo, la munte.” În clipa aceea ți-a fost scîrbă de tine, suficient ca acolo pe drumul acela de țară, să te hotărâști să nu mai ascuți niciodată de îndemnurile tale interioare, pentru că nu fac două parale.

La fermă te-ai aranjat destul de bine. Unul din corpurile de clădiri servea drept dormitor personalului administrativ și tehnic. Personalul administrativ era directorul, pe care-l vedeai rar, contabilul-șef, care era mai mult la oraș, tot timpul cu probleme de fonduri, și tu. Cît privea personalul tehnic, acesta nu exista. La cantină erau o duzină de femei adunate din satele vecine care preparau mîncare pentru angajații cu ziua. Tu făceai statele de plată zilnice pe baza pontajului brigadierilor, care erau cu toții din satul de peste deal. La început, în camera ta n-ai avut pat și-ai dormit trei zile pe birou. Prima zi ai fost bine dispus la ideea că vei dormi pe toate catastifele ce însumau contabilitatea de cincizeci de ani a fermei, ce fusese o moșie destul de rentabilă înainte de război. A doua noapte

te-ai infuriat și l-ai injurat și pe Dumnezeu din ceruri, iar după a treia, a fost gata patul făcut din scînduri de muncitorii care ți-au pus și o saltea de paie. Dormeau acoperindu-te cu paltonul.

Ți-amintești că directorul și contabilul-șef pe care i-ai avut atunci, după vreo zece ani au fost în fine dați afară, și că i-ai întîlnit prin 1960 într-un oraș, din Ardeal, urlînd în gura mare: „loz în plic, loz în plic!” Cu timpul își făcuseră însă niște case...

Cunoști foarte bine toate treburile astea, aparțin deja trecutului, adică istoriei, dacă e să vorbim pompos, curios, și tu aparții într-un fel istoriei, bineînțeles nu în modul în care-ți închipui tu, așa încît nu cred că e nevoie să le recapitulezi, ci mai degrabă să-ți reamintesc numai acele aspecte care au contribuit la formarea ta.

Acolo ai început să te înveți cu băutura. De obicei dimineața te sculai pe la șase și la șapte plecai spre cantină. Aveai deja o masă, un scaun și pe pereți nu știu ce portret. Nu l-ai pus tu, exista acolo și nici nu te mai uitai la el, nu-l vedeai. Era un noroi nemaipomenit la sfîrșitul acela de februarie, așa încît bocancii erau mai mult uzi, decît uscați. Înotai așa în fiecare dimineață pînă la cantină, unde, de obicei, erai primul. Primeai o cană de ceai și o felie destul de mare de piine cu marmeladă. Era o marmeladă din dracu știe ce făcută, care sosea în lăzi de cite 5 kgr. Nu era rea, dar prin prezența ei zilnică, devenise de-a dreptul grefoasă. După ce fumeai o țigară, o porneai spre a treia clădire, unde erau birourile. Veneau pe urmă brigadierii și tu comunicaai datele zilei directorului, ce era tot timpul în sedințe la raion. De multe ori de la capătul firului ți se comunica cum trebuie să arate situația pe ziua precedentă, așa încît nu-ți rămînea decît să transcrii pe noi fișe de pontaj niște munci imaginare. Subliniez, nu ți-a trecut niciodată prin cap că procedezi bine sau nu, că toată farsa aceasta a datelor va ieși sau nu, o dată, la iveală. Pur și simplu nu te-a interesat. Îți luai salariul și nu te gîndeai la nimic. Erăi închis, nesociabil, stăteai în casă sau pluteai în noroi, nu citeai nimic, doar rareori deschideai cite un ziar care nu-ți trezea absolut nici un interes, mai ales cînd nimeai din întîmplare peste știri agricole.

Stăteai, uneori stăteai ore-n șir, și te uitai în tavan. Numai rareori converseai cu cite un țaran pe tema colectivizării. Ai reușit și tu să convingi pe cîțiva ce profundă schimbare poate să însemne unirea într-un tot a pămînturilor. Nimeni nu îndrăzneai să te „deranjeze”, spun: „deranjeze” pentru că aparent păreai un tip ocupat, și pe urmă erai singurul învățat de acolo...

La oraș nu te duceai decît rareori, dar săptămînal primeai cite o scrisoare de la Roza. Ce scrisori putea scrie, Dumnezeu! Singurul lucru clar din scrisorile ei era că e bine și trăiește. Nu i-ai răspuns niciodată, în schimb i-ai trimis cu regularitate bani.

Într-o seară a anului același te-ai întors în camera ta pentru înțlia oară sufocat de singurătate, trist, aș spune înlăcrimat de inutilitatea ta. Te simțai înfrînt, mult prea înfrînt pentru aspirațiile tale, te simțai uitat aici la capătul lumii, dar mai presus de orice, în seara aceea te-ai simțit singur. Ai stat cîteva ore și ai citit, dar dacă te-ar fi întrebat cineva, ce citești, ai fi tresărit surprins și n-ai fi știut ce să răspunzi.

Pe urmă a bătut în ușa ta unul din îngrijitorii de la vaci, și te-a rugat să nu te superi că te-a deranjat, dar te invită să vii la cantină unde e toată lumea și s-a pregătit o masă de sărbători. Abia ai putut să-ți ascunzi bucuria, dar ai avut grijă să-i spui, destul de plictisit, că nu te deranjează și că, deși ai de lucru, te vei duce mai tîrziu. Omul a răspuns că te vor aștepta și vor fi foarte bucuroși să te primească.

De ce nu te-ai dus imediat, doar nu aveai nimic de făcut? Din orgoliu, nu voiai să lași impresia că te simți singur și în ultima instanță că ai nevoie de ei. Stăteai pe scaun și-ți imaginaai cu plăcere momentul cînd îngrijitorul va ajunge din nou la cantină și în liniștea ce se va lăsa la apariția lui fără tine, se va auzi întrebarea: „ce-i, nu vine?” Omul se va mișca și el puțin de pe un picior pe altul, avînd și el importanța lui, și pe urmă va spune „vine, dar mai are de lucru!” Simți o plăcere și acum cînd îți reproduci trăirile de atunci. Auzi „Bravo! Ura!” Te aclamă pe tine. E plăcut, nu? Pentru tine e foarte plăcut, pentru mine cu mult mai puțin, pentru că am impresia că trebuia să fii conștiința unui alt fel de om. N-aș vrea să mă contrazicî sau să mă brutalizezi, cel puțin acum în aceste trei ore, în care mi-ai acordat și mie libertatea. Și pentru că, dă-mi voie și mie să fac o glumă, hotărîrea aceasta democratică îți aparține, va trebui să mă ascuți pînă la capăt.

★

Nu știu, nu-mi amintesc... nu știu, nu-mi amintesc... Nu-mi amintesc de nimic, Zizi. Nu-mi amintesc, a trecut prea mult timp de atunci. Foarte mult. Uneori voiam să vin aici. Să mă așez la o masă ca orice individ ce colîndă planeta asta și obosit se așează în fața unei sticle de vin să-și înăbușe memoria, să-și înăbușe gîndurile, ce asemeni unui roi de muște se reîntorc, se reasează cu îndărătnicie mereu pe rana ascunsă pe care întotdeauna o descoperă în tainele noastre.

Nu se putea, uneori nu se putea, deși era atît de simplu. Puteam să mă urc într-un tren și s-o pornesc așa fără nici o noimă, să obosesc mergînd, să cobor la cine știe ce haltă nenorocită, să străbat un praf

fără capăt, să răscolesc eternitatea unui sat de cimpie și să mă opresc în cea mai primitivă crîsmă, unde singurul cocteil ce se prepară e moartea și uitarea...

N-am putut să fac asta. Eram prea lenș, îmi era frică, o frică sinistă că aș putea să mor undeva departe de tot ce eu consider că-nseamnă victoria mea. Nu crezi că-n fond și la urma urmei fiecare om are o victorie a sa? „Tot ce se poate...”

Alteori simțeam că voi părăsi tot ceea ce se numește lumea convențiilor, că spre scandalul general voi străbate orașul asta împuțit într-o pereche de izmene, că voi striga tuturor timpilor că sînt morți demulți și ceea ce cred că e viață, în fond e o îngrămădire de norme, de tabuuri, de false cuvinte, aplicate așa ca să nu fie dubii că există.

Poate că numai aici a fost așa...

Poate numai pentru mine totul e așa... Poate undeva între oameni și mine, între lume și mine s-a strecurat o greșală... O enormă greșală, pe care nici ei, nici eu n-am observat-o... Sau mai știi?! N-am vrut s-o observăm.

O greșală, ca o înțelegere tacită, ceva peste cuvintele noastre, o altă farsă nevăzută ce adună toate sensurile, le strecoară pe nepusă masă, într-o punctuație de neconceput, în sufletul nostru.

Nu știu, nu-mi amintesc. Ceea ce știu sigur e doar dorința mea de a fi între valori. Da, da, asta e adevărul. Am avut de mic această obsesie, mi-era groază de meucritate, de inferioritate.

Ce vrei! Nu toată lumea este dotată inițial, unii trebuie să lupte să-și facă un loc în lume. Da, da, loc... Și ce dacă vitalitatea asta, locul asta în lume, amintesc de mijloace neplăcute? Eu n-am avut nimic. Și trebuia doar să exist!

Uneori voiam să vin aici, în lumea fără loc, în lumea fără nume. Mă atrăgea nuditatea, franchețea și sinceritatea acestei lumi. Da, da, sinceritatea acestei lumi.

Eu tot timpul visam că va veni un timp cînd voi părăsi această lume a mea și spre stuporea generală voi porni să colind lumea, fără nici un țel decît adorarea vieții.

Să vii aici, să te așezi la o masă, și să uiți, să uiți și ceea ce nu-ți mai amintești. De ce a murit Ofelia, nu ți-aș putea spune, habar n-am! Actorul... Ce s-a întîmplat cu Actorul, cu neverosimilul actor din toate spectacolele noastre? Nu știu... Am iubit-o pe Ofelia, pentru că și-a dat seama de ce s-a născut și o dată acest sens descoperit a stat în banca ei și l-a dus pînă la capăt... Sărmana Ofelia!...

Tu să te așezi la masa mea, să te uiți la fața mea îmbătrînită de fericirea de-a fi liber față de tine, față de viață, și să mă întrebi: de unde vii? Nu știu să-ți răspund, poate vin din moarte și mă îndrept spre viață, sau invers, sau le caut pe amîndouă.

Tu, femeia călătorului!

Toți călătorim, asta e adevărul!

Unii am vrea să facem din această călătorie ceva mai mult decît o călătorie în sine și atunci furăm! Da, da, sîntem hoți! Hoți, auzi?! Furăm din călătoriile altora și tristețile noastre devin ale lor și bucuriile lor ale noastre.

Să ciocnim un pahar de vin și să mă întrebi ce-mi amintesc. Să-ți povestesc de un munte pleșuv din care am coborît, de chinurile prin care am trecut, dar mai ales de victoriile pe care le-am reținut. Să-ți vorbesc de cele mai fantastice fiare pe care le-am învins, de cele mai cumplite furtuni și cutremure, de focul și apa ce mi-au stat în cale, dar mai ales de spaimele ce pe ascuns rodeau în mine voința și optimismul. Tu să surizi fericită că stai la masă cu un învingător, cu unul adevărat, și să încerci să mă convingi să te iau cu mine pe drumul ce urcă spre alt munte pleșuv, pentru că și sufletul tău o viață-ntreagă a așteptat această clipă...

nu îți erau de loc firești. Ai rostit fără să știi nici tu de ce, aceste patru cuvinte „fără nici o dragoste”.

Ele te-au șocat, te-au nemulțumit. Ai simțit pentru întîia oară că nu poți suride ironic la auzul cuvintelor. Era un fel de a fi ce te caracteriza. „A suride ironic la auzul cuvintelor” însemna a te simți dețășat de ele, insensibilitatea în raport cu ele denotînd pentru tine un semn de putere, de stăpînire de sine, de uzurpare în fond a sensului, a conștiinței din adîncul cuvintelor.

Acum însă lucrurile s-au petrecut cu totul altfel. De ce? Nici tu n-ai înțeles de ce. Apăreau pe semne momente din acestea în viața omului cînd pînă și sunetele își obțin victoria în fața noastră. Aveai de mult convingerea că-n adîncul tainic al lucrurilor fiecare victorie e o înfrîngere, pentru că dacă timpul e subjugat de intențiile și planurile noastre, o dată cu împlinirea lor totul se pulverizează în neant. Timpul devenea din nou liber față de noi, iar victoria, o amintire.

Atunci, în noaptea aceea de acum zece ani, te-ai îndoit de utilitatea oricărei victorii, de himera care mină pe cîmpurile de luptă ale armelor, ale ideilor, ale relațiilor sociale, mii de indivizi ce-n negura gîndurilor tainice se încoronează de nenumărate ori cu glorie, cu nemurire, cu eternitate și mai ales cu recunoștința generală a umanității, că au binevoit să se nască și să ferească această planetă cu prezența lor. A fost o epocă cînd ai crezut și tu ca mulți alții că se poate trăi fără o istorie, ai crezut și tu cu ardoare că poți să oferi lumea ta și-a contemporanilor tăi drept simbol al perfecțiunii. Victoriile rămîn amintiri, amintirile sînt istoria, ș.a.m.d. Acum ești singur, „fără nici o dragoste”... Stai de cîteva ore așa și încerci să-ți explici cum a fost posibil ca în tine să apară asemenea gînduri. Încerci să nu fi de acord cu ele. Încerci! Nu mai ești sigur... Pînă acum totul a fost bine. Aș spune că nu cred că în adîncurile unui om să fi existat atîta putere de-a obține victorii. Pentru că totul era ordonat în scopul acesta și nici o rană, nici o amintire nu-și făcuse loc vreodată în gîndurile tale.

Imaginea tatălui tău să fi fost de vină? Nu cred. N-ai fost niciodată un sentimental. Spuneai de obicei că „sentimentalismul ține de slăbiciune, ține de ceva ieftin, viermos, ce-ți poate strica viața uneori.” Atunci?

Simțeau că zidurile acestea erau de vină, zidurile ce materializau întîia oară nu singurătatea unui om în fața vieții, ci goliciunea lui, hăurile nelocuite de nici o ființă și nici o idee. Era pentru întîia dată cînd ți-a venit să te întrebi „de ce exiști?” dar mai ales cui vei dedica existența ta, drept o ofrandă? Cărei idei, cărei ființe, cărei morale, cărei uitări? Te-ai obișnuit să trăiești cu un singur scop, acela de-a obține o mare victorie, de-a ajunge pe culmile puterii omenești, de-a dovedi că ești mai presus de toate normele, de toate sentimentele, de toate ființele și îndoilele ce întîmplător străbat această călătorie cu tine. Dar acum? În noaptea aceasta te-ai întrebant: „cui voi putea striga această victorie? Surpătoarei ființe omenești, istoriei, timpului?”

Te-ai așezat la masă și-ai plîns. Nu pentru că n-ai găsit în tine pe nimeni și nimic, ci pentru că ți-a fost întîia oară frică de pustiu și înfrîngere.

L-ai văzut pe tatăl tău pornind spre un munte înalt. Avea pielea galbenă și-ntinsă pe toate oasele nedorit de mari, ce stăteau să plesnească în plasa aceea galbenă, otrăvită de mult, în care vigoarea și deșertăciunea s-au contopit într-un viciu ciudat, într-un viciu rușinos, neputincios, inutil.

Ai strigat atunci unei lumi de vicii toată ura ta, toată credința ta de-o clipă că revolta va putea opri o clipă-n loc ceea ce se naște o dată cu viața. Nu l-ai văzut decît pe tatăl tău, întorcîndu-și fața obosită și bolborosind cuvinte neînțelese așa cum răsăr boabe de aer din adîncul mocirlelor.

Nu era nimeni, decît o cameră pustie, de acum zece ani, o cameră în care am sperat o clipă că mă vei regăsi. Ce fusese tatăl tău pentru tine, creatorul? Nu te-ai gîndit niciodată să-i oferi această miraculoasă putință. Pentru tine părea ceva absolut normal să te fi născut, cum absolut normal era să nu te fi gîndit niciodată la existența ta. În seara aceasta simțîndu-i îmbrățișarea ți-a fost milă și totuși mă îndoiesc că mila a fost cea care ți-a răsturnat o clipă gîndurile, a fost mai degrabă scîrba de gîndul, de faptul că omul ce se sprijină cu fericire de tine, e tatăl tău.

Pe urmă ai pătruns în camera aceea unde fiecare lucru îți amintea de ceva și unde sperai să te regăsești după orașul pustiu, după emoția neașteptată și nedorită, „după scîrboasa asta de slăbiciune”, după cum spuneai.

Dar spre stuporea ta această lume de mult părăsită îți accentuă și mai mult senzația de gol, de pustiu, de penibil. Și așa ai ajuns la acele patru cuvinte „fără nici o dragoste”, care te-au dezorientat, te-au înfrînt pentru o clipă.

Stai năucit și nu înțelegi nimic.

De ce te miri? Totul trebuia să-ți fie evident de mult. Uite, întrebările pe care ți le pui acum, eu nu fac decît să ți le reamintesc, după zece ani în care ai reușit să te faci că uiți — cum spuneai tu — „penibilele și neplăcutele clipe ale adolescenței.”

Iată la ce n-ai putut răspunde atunci și nici mai tîrziu: De ce trăiești? Datorită cui? „Întîmplării” ai răspuns de multe ori rîzînd. În ce crezi? „E bine să nu crezi în nimic, dacă vrei să știi totul” — ai răspuns de nenumărate ori. Ai iubit tu vreodată? Nici vorbă, femeia a fost pentru tine o necesitate și nimic mai mult. Bine, dar altceva, în afara femeii? „N-ai ce iubi pe lumea aceasta în afara puterii” — ai strigat o dată cînd soția ta se îndoia că-ți iubești copiii. Ești tu cu adevărat un comunist? Te-ai bătut întotdeauna cu pumnul în piept, dar de răspuns îți răspund eu: nici vorbă, ești un parvenit și atîta tot, un om în care s-au înrăit toate neputințele.

(Fragment din romanul *Recviem*, în curs de apariție la Editura Cartea Românească)

Desen de TRAIAN ALEXANDRU FILIP

Totul se reducea aici la același viciu, la aceeași condiție. Toți veneau aici alungați de singurătate, de frica de moarte, de neșanse și greșeli de multe ori săvîrșite fără voia noastră.

Socialismul e lumea viitorului, cea mai viabilă, dar crezi că a doua zi după victorie, după baricade, totul e perfect, e finit? Treaba e mult mai grea decît și-au închipuit mulți, și-au fost nenumărați nechemăți care au vorbit în numele acestei lumi, în fond urmărind scopuri meschine.

Poate și eu am fost printre ei.

Nu, nu cred că am greșit totul. Mai demult umblam pe acoperișurile de tablă ale orașului... Da, da, Zizi, nu ride, umblam pe acoperișuri. Viața era atunci foarte clară, limpede... Vedeam prin tabla strălucitoare milioane de drumuri spre oameni, pe urmă nu știu cum s-a întîmplat că am găsit toată îndeletnicirea asta neserioasă și am rîs cu hohote de adolescența mea naivă.

Mai tîrziu, într-o zi cînd am fost foarte trist, am vrut să mă sinucid. Am încercat din nou să străbat acoperișurile de tablă ale orașului... Dar n-am văzut nimic, nimic, decît rugină și părăgînire. Nimic... să fi fost totul un vis al tinereții mele? Nu știu. Poate ar trebui să-ncerc acum... Poate nu e tîrziu, poate nu e tîrziu să încep totul de la capăt...

Nu știu, să mă mai gîndesc...

Tu vorbești despre lumea asta; ca despre o lume de invidiat, o lume de dorit pînă în cele mai tainice ascunzișuri ale ființei noastre...

S-ar putea să fie așa...

Stai întins și nu poți să dormi. După mult timp ești din nou în camera ta, în patul tău cu cearceaful întotdeauna exagerat de apretat. E cald și simți că-n lumea contemporană ție, primejdia și inconștiența au creat cea mai absurdă comuniune. Poate după multă vreme te gîndești mai serios la faptele tale, la societatea în care trăiești. Nu o condamnă în nici o privință, mai ai atîta bun simț să n-o faci, doar ție ți-a fost întru totul favorabilă. În fond nu te gîndești acum la ea, cauți să depășești această etapă a istoriei, cauți să înțelegi ce se petrece dincolo de fabula omenirii și care va fi morala care se va pune la capătul acestui text din miliarde de existențe. Bănuiești că ar putea într-o zi să apară un sfîrșit? Da, fără doar și poate, de aceea nu te prea interesează care sînt mijloacele prin care îți vei manifesta prezența. E o noapte oarecare de acum zece ani, eu am reținut-o însă mai ales pentru gîndurile rostite atunci despre lume și despre tine.

Nu-ți place singurătatea pentru că nu mai ai ce să-ți spui? Nici n-ai observat că nesinceritatea ta cotidiană te-a izolat în ultimă instanță chiar și de tine însuși. Pentru tine erai de mult un străin, un tip despre care nu știai nimic și de care în realitate ar fi trebuit să-ți fie frică. Nici tu nu știi cum ai ajuns la această constatare. Trecuse de mult de ora douăsprezece și nu puteai să dormi. Ceva te făcea să te simți mutilat, inutil, fără nici o dragoste. Cred că de la expresia aceasta ai pornit în meditațiile tale cu totul neașteptate dacă mă gîndesc că asemenea momente

vitraliu de țară românească

...am pornit pe drumul Tirnăvenilor, pentru întâia oară, într-o dimineață de vară, pe un timp ploios; pe cer umblau anevoale balauri de plumb; am părăsit șoseaua principală, urmând varianta Cerghidului; pătrusesem demult adinc în miezul podișului de Transilvanie, și culmile domoale, tăinuind parcă o înțelepciune din vremuri bătrâne, ca niște cruste de planetă în zbucium, îmi odihneau ochii cu povara mileniilor valahe readucându-mi rind pe rind amintiri din locuri moldovene, pentru că drumețul trebuie să vină de undeva, ca și gândul, ca și dorul, pentru că rădăcinile ne sînt date o dată pentru totdeauna. Țara este ea însăși pretutindeni, binecuvîntată în toate și între toate, dăruită cu farmec și doină, pentru că altfel, noi, cei de azi, nu ne-am fi născut, nu ne-am fi putut naște comoară; urcăm lin pante de visare, ne îndreptăm spre azurul înrobit o vreme de oceanul apelor plutind între noi și soare; pe undulele acestor pămînturi cresc poamele noastre, și cum să nu te doară lăcomia puhoaielor flămînde oricînd și de oriunde s-ar porni; lanuri și pîlcuri de codri singurateci, păpușoie bogate și necuprinderi de viață de vie; am și uitat de cînd alunecăm pe firul cărării bătrîtorite de foarte demult; șoferul se supune murmurînd meandrelor, fără a șe-nțreba, o dată măcar, în atîția ani, de unde s-au pornit aceste pietre cu graiul kilometrilor înscris pe alb; totuși curiozitatea mea îi place și, filozof, nu catadicește să-i afle răspuns, și mă primește lingă el să mă adap cu verde și să mă sature de înalt; decorul este pus în pagină de o mină și un ochi de mare meșter; sînt profunzimi și perspective nedeslușit de frumoase; simt cum mă dor visele; sub roțile mașinii, pașii lui Bălcescu ne însoțesc dureros; pe parbriz a început să cadă o ploaie mărunță, lacrimile străbunului cîntă; motorul se opinește din răspușeri să subjughe un dîmb; privesc spre poalele dealului; tulbure, ridiculizată de nouri groși fumegînd, închingată în maluri de arbori rămușori povîrniți asupra oglinzii cutremurate de valuri, Tirnava Mică șerpuește deodată cu noi de cîteva bune milenii; îmi pare că am mai fost pe aceste plaiuri; cu siguranță; cunosc prea bine Tirnăvenii; am trecut la început printr-una dintre acele obișnuite uitări omenești; sînt cîntecelul acelea care ne aduc în inimă rîul și ramul; „pe Mureș și pe Tirnavă”; mă-ntorc, mă reîntorc de fapt pe meleaguri de doină, pe gura de rai unde se plămădesc metafore, nu înainte de a așeza-n pătul de căldură și iubire, sămînța sub brazda vinjoasă adîncită de cormană, cu gînduri ciudate; într-această beție hoinară, încercată numai de-acei născuți, spre fericirea sau nefericirea lor, cu chemarea depărtărilor în sînge, am intrat pe poarta Tirnăvenilor; da, neîndoielnic, mai cunoscusem orașelul acesta și altădată, cu toate că nimeni nu părea a mă ține minte de undeva; mă desprind de un mic giuvaer arhitectonic de excelentă grație, trec podul Tirnăvei Mici; o clipă-mi oglindesc trecerea în apele rîului, caut ceva cu privire; jur-împrejur liniște, o liniște matinală străpunsă de forfota celor dătători de viață; fără oameni totul și toate ar fi pustii; chiar această Tirnavă s-ar simți părăsită, și cine știe dacă, în atotstăpînitoarea singurătate, izvoarele nu i-ar fi secat fără urmă; caut ceva; pe lingă mine aleargă oameni chemați de meniri pe care nu întotdeauna reușim, sau ne străduim, să le înțelegem cu adevărat; un moșneag sălășluind spre slava sa în vîntrele țării, îi numea pe acești anonimi care sîntem, sarea pămîntului; eram străin, și localnicii bănuiau că vin de departe; cred că nimeni nu mi-ar fi dat vreo lămurire, trebuind să parcurg singur calea unei modeste înțelegeri; mi-am continuat drumeția solitar; de bună seamă voiau să descopăr de unul singur ce se cuvenea a se revela cugetului; amintirile nu-s făcute toate spre a fi depănate; unele mor o dată cu timpul, cu timpul, o dată cu oamenii, cu oamenii, o dată cu ele însele...

★

...într-un fel, Tirnăveni înseamnă COMBINATUL CHIMIC; de peste o jumătate de veac, aici se fabrică un produs foarte căutat — carbidul; vechile firme „Nitrogen” și

„Mica” s-au unit după 1948, creîndu-se bazele viitorului Combinat, pilon de mare pondere în industria noastră chimică; acidul sulfuric, bicarbonatul de sodiu, oxidul de zinc (un nou venit) — completează repertoriul de substanțe chimice care au adus faimă Tirnăvenilor; Combinatul mai adăpostește în imensa sa incintă o secție profilată pe plăci de faianță și produse din gresie, deosebit de căutate în tehnologiile chimice actuale; aceste toate îmi erau cunoscute la intrarea în orașul de pe Tirnava Mică; alte lucruri care mai trebuie știute sînt următoarele — în 1955 se construiește Cuptorul nr. 3, în 1963, Cuptorul nr. 4, în 1965 Cuptorul nr. 5 — toate constituind puternice repere în producerea carbidului; în iulie 1969 intră în funcțiune noua instalație de bicromat; Tirnăvenii sînt o autentică pepinieră, unanim prețuită, de cadre pentru industria chimică românească; Combinatul chimic este componentul esențial în angrenajul Grupului industrial de chimie (din care mai fac parte

„Mica” avîndu-i în primele rînduri pe Csibi Ana și Paraschiva Nistor; o uriașă forță politică — existența a 1600 de comuniști — contribuie la întreținerea unei continue efervescențe productive și creatoare la Combinatul chimic din Tirnăveni; excepționala coeziune a acestui mare nucleu energetic, mi-a apărut exprimată simbolic, în aceea că directorul general al Grupului industrial de chimie, este inginerul Vasile Avram, un fiu al Tirnăvenilor, crescut în Combinat, și care muncind cu pilduitor entuziasm, a ajuns să conducă și să dimensioneze la cotele maxime capacitățile creatoare ale miilor de fărîngări în consonanță cu țelul generos, intuit și promovat cu absolută luciditate de către partidul nostru comunist — construirea societății socialiste multilateral dezvoltate în România zilelor noastre; românii, maghiarii și germanii trăiesc și muncesc la Tirnăveni ca peste tot unde alături de poporul român trăiesc și muncesc oameni ai muncii aparținînd naționalităților conlocuitoare, în deplină frățietate.

reportaj

— Uzinele de produse sodice — Ocna Mureș, Uzinele chimice — Turda, Uzinele „Carboxin” — Copșa Mică; beneficiarii carbidului de Tirnăveni, ai bicromatului de sodiu, ai sulfatului de aluminiu, sînt numeroase industrii de pe meridianele lumii (R.F.G., Italia, Franța, Spania, țările Americii Latine etc., pînă la 28); produsele chimice ale Tirnăvenilor sînt dotate cu caratele celei mai pretențioase competitivități mondiale; — acestea și multe altele mi le-a împărtășit un om tînar, abia trecut de granița a patru decenii, viguros, vorbind rar, din convingere, lucrînd de 28 de ani în Combinat (de la vîrsta de 14 ani!), un om cu care am legat trainică prietenie, un om total — era secretarul Comitetului de partid al Combinatului, Teodor Spineanu, autentic cronicar al ultimului sfert de veac din existența gigantului chimic vitalizat de energiile a 4.000 de oameni, cu o producție globală anuală apropiindu-se de un miliard de lei; harnicul colectiv de muncitori, tehnicieni și ingineri, înscris pe grafic, lună de lună, un procent al realizărilor, depășind considerabil limita lui „sută la sută”; i-am notat pe cîțiva dintre fruntașii marilor succese, pentru că prin ei, descinderea mea la Tirnăveni își dobîndise obiect, căpătînd dimensiunile tonice ale unui poem trăit în vîltoarea incandescentelor noastre cotidiane, iar amintirile oricare, puteau să rămînă vagi ecouri risipite în nisipul văzduhului; secția „Carbid”, din care se nominalizează muncitorii de la cuptoarele 1 și 3, conduși de comunistul Iosif Dicker, maistrul principal; colectivele de muncitori conduse de Emil Suciu (Cuptoarele 5 și 4); chimiștii de la sulfatul de aluminiu în frunte cu Pavel Sebeș, cei de la bicromat conduși de Pompei Artemic, ceramiștii de la „faian-

te; expresia acestei comuniuni de idealuri în imposibilitate a fi zdruncinată vreodată, se materializează în ritmica constant ascendentă cu care tirnăvenii se prezintă în fața patriei și partidului, la fiecare moment de înălțător bilanț.

★

...Tirnava Mică își continuă clipocind ușor, calea spre Mureș; am crezut că mă voi putea lipsi de aceste următoare cuvinte; dar pentru că Tirnava este de-a noastră, ca o soră, ca un frate, ca un străbun, ca un sol, mă pot reîntoarce, ca pentru o confesiune necesară, spre trecut, spre anul cînd am trăit eroic, peste marginile comunului, cînd ni s-a veriicat trăinicia credinței în ființa vrednică de nemurire a neamului, trăinicia crezului nostru.

...venind la Tirnăveni, după atîta vreme, mi-am amintit de toate; mi-am mai amintit că în cuptoarele secției de faianță a prins viață supusă la proba focului; o lucrare de artă monumentală aflătoare acum pe fațada Casei de cultură din Miercurea-Ciuc, un mozaic fără corespondențe în peisajul plastic actual, executat din plăci de gresie glazurată, de către reputatul pictor bucureștean Aurel Nedel, originar din părțile Orăștiei, împreună cu un talent în plină afirmare, Marton Arpad, așa dar în cuptoarele Tirnăvenilor se naște și artă, o artă care are neapărată trebuință de inteligența profesională a șefului de secție Ion Albu, de vigoarea maistrului principal Petru Zogorean, de tineretea ceramistului Dinu Șipoș, de priceperea lui Nicolae Matache, maistrul în gresie, de răbdarea și dragostea muncitorilor cuptorari; în vara aceasta, i-am întîlnit în halele „faianței”, spre mare și plăcută surpriză, pe același poet al culorii care este

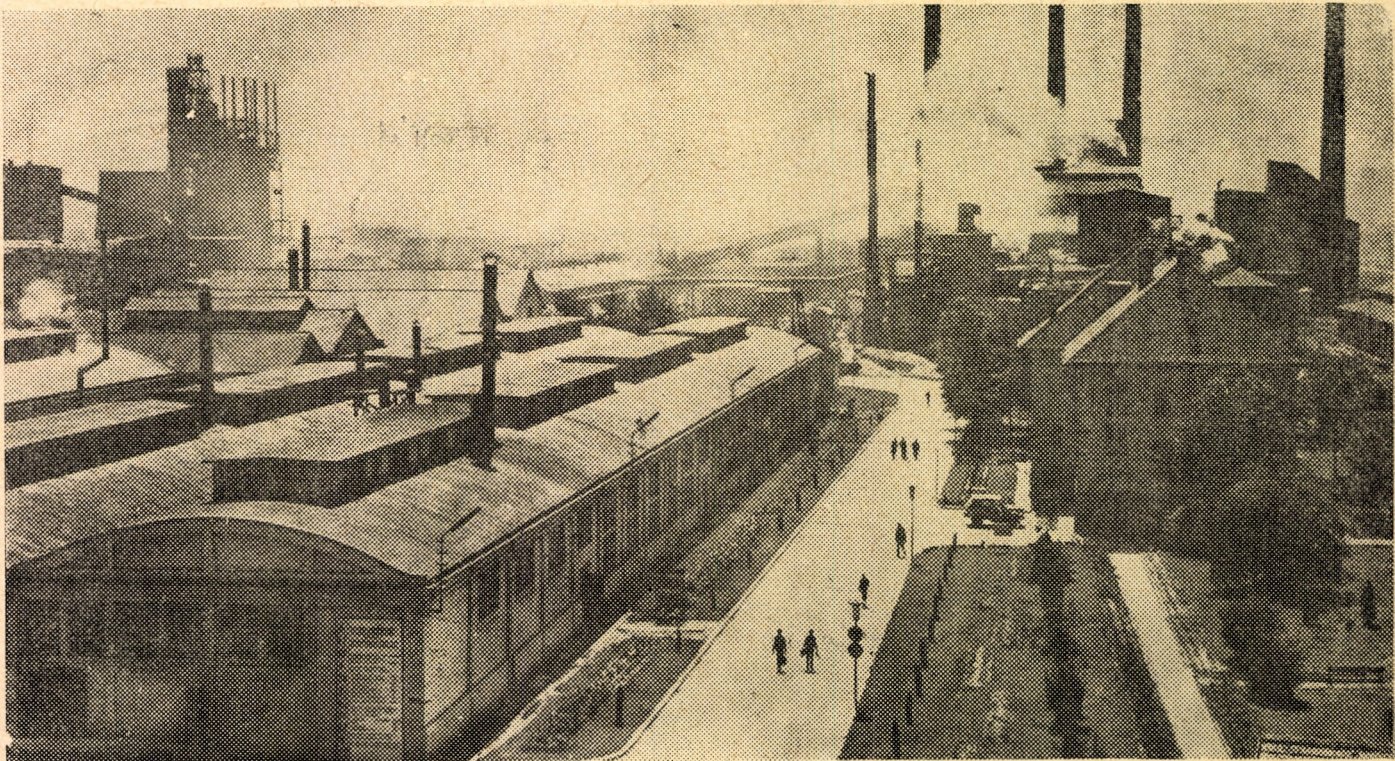
Aurel Nedel, dimpreună cu remarcabilul portretist Trăian Brădean, stînd de veghe lingă pîntecel de foc al acelorași cuptoare; pictorul Brădean executa în aceeași tehnică, cu nebănuite resurse estetice, o lucrare decorativă similară cu titlul „Rapsodie română”, care va fi montată în județul Brăila, la casa culturală din Gropeni; așa-dar în miezul de flacără al Tirnăvenilor, printre muncitori, într-un elan de desăvîrșită simplitate și noblețe sufletească, doi dintre cei mai reprezentativi artiști plastici ai momentului românesc actual, iscau frumuseți într-o „pastă” a cărei durabilitate au verificat-o sublimile vestigii asiro-caldee; am văzut în Combinatul chimic o ospitalieră gazdă a artei, iar în directorul general ing. Vasile Avram un partener ideal pentru slujitorii muzelor; arta perenă, arta se plămădește în plină cetate, chiar dacă pentru actul în sine se cuvin îndelungi clipe de solitudine; proiectele de atelier ale artiștilor, vrem să spunem, ar fi rămas utopii, fără efortul generos al ceramiștilor din Tirnăveni; create să înfrunte timpul, mozaicurile lui Nedel și Brădean, plasate în frumoase vitralii de țară românească, vor purta cu ele ceva din inima primitorilor tirnăveneni.

★

...m-a atras la Tirnăveni necunoscutul și aici am întîlnit numai prieteni, prieteni din totdeauna, prieteni ce-mi așteptau și le așteptam cunoștința, prieteni de toate vîrstele; căruntețea insolită a maestrului Nedel (la cei patruzeci de ani ai săi, îi place să i se spună, cred că în glumă, „moșul”) se însoțea de minune cu surisul candid și stîngaci-șiret al lui „Tuțuc”, mezinul care-mi povestea istoria cu inundațiile, cum tatăl său îl „ciupește” uneori cînd o ia razna, deși îl iubește ca pe ochii din cap, și cite altele, toate cu haz și umor; blajinul Trăian („baciul”) netulburat ca apele adînci, acest mare pictor, se bucura copilărește cu fiecare placă de gresie arsă pe potriva dorinței sale; omul cu ochelari și mersul de munte, ca și „moșul” (lăudîndu-se la toată lumea cu minji săi, Vasile și Vladimir, care-l așteaptă acasă), toți cei întîlniți aici m-au fascinat într-atîta, încît la despărțire, bucuria mi s-a preschimbat într-o tristețe încărcată de farmec; întîlnisem o lume, lăsasem în urmă un univers și atîtea cuvinte care se mai cereau spuse; dar poemele se nasc întotdeauna mai tîrziu...

La întoarcere drumul mi s-a părut presărat cu flori și soare; se lăsase seara și norii se îmblînziseră; prietenii mei tăceau; le-am citit cîteva rînduri — „cineva ne-a spus o poveste cu farmec/ar fi frumos să fie-așa/am vrea acum să deslușim/năstulburarea grădinilor lumii/avem dreptul la o taină a noastră/vom algera la florăreasa necunoscută/ce-și lasă garoafele și reginele nopții/să putrezească în pămînt” — și alte asemenea; „rapsodia” lui Brădean ca și „poemele” lui Nedel și Marton mi s-au părut ca niște flori, flori crescute la Tirnăveni...

CALISTRAT COSTIN

Combinatul chimic din Tirnăveni

VATRA DIALOG

Numele lui Jan Harold Brunwand este cunoscut specialiștilor din domeniul etnografiei și al folclorului. Cercetătorii sectorului de etnografie și folclor al Filialei Academiei din Cluj au avut ocazia să-l cunoască pe Dl. Brunwand încă de anul trecut cu ocazia sosirii domniei sale în România. De asemenea, volumul „The Study of American Folclor” (New York — 1968), al cărui autor este J. Brunwand, a fost prezentat, în una din ședințele de comunicări științifice ale sectorului. Atât pentru specialiști, cât și pentru cei interesați de probleme ale culturii populare, impresiile și opiniile unui specialist, fără îndoială, sînt utile, cu atât mai mult cu cît specialistul vine dintr-o țară în care conceptul de „folclor” diferă într-o oarecare măsură de cel european; sau, să folosesc cuvintele domniei sale: „Ce constituie subiectul folclorului american?... nu este nici o lucrare care să dea un răspuns sigur...”

— Fără îndoială că istoria este aceea care îndreptățește această diferențiere. Dar să urmărim impresiile domniei sale, în urma unei scurte vizite pe Mureș, împreună cu soția și cei patru copii.

— Din discuțiile purtate am înțeles că veni-a Dvs. în România a însemnat, de fapt, schimbarea unui plan de cercetare pe care-l propuseseți. V-am ruga să ne spuneți care era planul inițial și ce va determinat să-l abandonați?

— Da, inițial îmi plănuisem ca în acest an să studiez „folclorul modern în contextele sociale și culturale”, proiect pe care l-am schițat odată cu pregătirile mele de a merge în Norvegia. Dar ocazia de a veni în România, pentru o perioadă de zece luni (în urma acordării unei burse Fulbright-Hayes) m-a determinat să-mi schimb planul, considerînd că este mai judicios să mă familiarizez, abordînd, pe cît posibil, o cît mai largă gamă de subiecte, cu folclorul român. Am fost foarte dispus să-mi schimb planul, pentru a cerceta un loc, unde fiecare mică regiune, sat, pare să aibă o tradiție specifică, și unde rădăcinile acestor tradiții se pierd în veacuri.

— Vă rugăm să ne spuneți cîteva cuvinte despre contactul Dvs. cu specialiștii români și despre vizitele pe care le-ați efectuat, după cîte știu, destul de numeroase, pentru a face cunoștință cu regiunile țării.

— Mi-am stabilit locul de studiu la Institutul de folclor din București, am făcut cunoștință cu cercetătorii de acolo, și am folosit sursele de informare, bibliotecă și arhivă. De asemenea am luat legătura și cu membrii institutelor din alte ramuri: istoria artei, lingvistică, literatură, muzeografie etc., ale căror interese se întîlnesc cu folclorul. După două luni în București am început un tur în provincie, pentru a vizita și alte zone folclorice, și în special pentru a observa tradițiile folclorice desfășurîndu-se la ele acasă. În noiembrie am întreprins un tur de 2 săptămîni în nordul României, trecînd prin Cluj, pe Mureș în sus, am străbătut Moldova înapoindu-mă la București. În decembrie, în timpul sărbătorilor de iarnă, împreună cu familia, am plecat la Sighetul Marmăției pentru a vedea ceremoniile de iarnă. În februarie am petrecut o săptămînă în Oltenia, unde, printre altele, am văzut ceramicii de lingă Horezu. În martie, am petrecut zece zile în satele din Vrancea, ascultînd cîntăreți populari și povestitori, admirînd costumele, meșteșugurile și arhitectura tradițională. În aprilie, la Iași am conferențiat la Universitate, am discutat cu oamenii, am făcut cercetări de teren în această zonă. În mai, m-am reintors în nordul Transilvaniei pentru a vedea „Simbra oilor” din Țara Oașului și să vizitez bisericile de lemn din Maramureș, și în sfîrșit, să întreprind cu cercetătorii de la Sectorul de etnografie și folclor din Cluj această ieșire pe Valea Gurghiuului, una din zonele de lucru a sectorului clujean.

— Dar înainte de a vorbi despre excursia noastră de pe Mureș, vă rugăm să ne relatați cîteva impresii din drumurile Dvs. prin țară.

— În toate aceste vizite, prin diferitele zone ale României, am fost impresionat de desfășurarea practicilor tradiționale ale unui folclor viu, obiceiuri, port, îndeletniciri, basme, cîntece, muzică, jocuri, așî continua lista subiectelor care mi-au atras atenția cu casele tradiționale cu arhitectura lor, construcțiile din cadrul gospodăriilor, satele și oamenii care trăiesc și muncesc în ele. Pri-

UN AMERICAN PE MUREȘ DE VORBĂ CU JAN HAROLD BRUNWAND PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN UTAH U.S.A.

velști ca acelea a femeilor torcînd lînă sau melînd inul, sau a bărbaților în jurul cazanului de fierț țuica sau făcînd zăplazuri, mi-au atras imediat ochii și obiectivul aparatului fotografic; dar mi se părea că aceste imagini sînt atît de comune colegilor mei români care mă însoțeau încît nu le băgau în seamă. Deosebit de interesant a fost să

în exclusivitate

văd meșterii cioplitori din Săpînța, ca și vechile porți sculptate; în Vrancea am admirat cămășile noi în stil popular ca și iile tradiționale, unele la fel de vechi ca și cei care le scoteau din lăzi pentru a le pune la vedere.

— Deci scurta noastră călătorie pe Mureș are loc după multe drumuri prin țară, ceea ce v-a ajutat să vă faceți o imagine asupra varietății tradițiilor noastre folclorice. Și iată-ne pe Mureș! Vă rugăm să ne vorbiți despre această vizită.

— În primul rînd vreau să vă spun sentimentul pe care l-am avut la volanul mașinii, după ce am pornit din Cluj și am tre-

cut printre fabricile Turzii și ale Tîrgului-Mureș, că ținutul este mult prea industrializat pentru a spera să găsești o zonă bine păstrată din punct de vedere al tradițiilor folclorice. Harta îmi arăta un drum de la Reghin care se pierdea în munți la Lăpușna și care-mi părea promițător. Vreau să vă spun că Valea Gurghiuului mi s-a părut asemănătoare cu locurile natale din nordul Michigan-ului: păduri bătrîne la mică înălțime, dealuri rotunde, veșnicul verde deasupra, pajști deschise și pîriuri care se rostogolesc.

Cercetătorii Lucia Dulău și Emil Petruțiu ne-au însoțit în această excursie, iar la Deleni, unde am poposit noaptea, Emil ne-a

oferit prilejul de a vedea condițiile economice și sociale ale Văii Gurghiuului, bogate tradiții muzicale, obiceiuri ș. a. În ziua următoare ne-am continuat drumul căutînd locuri interesante, și oameni dispuși să se înregistreze.

— Cum vi s-a părut regiunea?

— După cîte mi-am dat seama, urmele inundației din 1970, care a înspăimîntat valea se mai pot vedea chiar după un an. Poduri noi, altele în reparație sau părți care au fost complet distruse. Cred că o bună parte din interesanta arhitectură tradițională, din păcate, s-a distrus. Îmi vin în minte satele din Maramureș și Oltenia care sînt așidoma unor muzee în aer liber. Baza economică a regiunii este vizibilă: agricultură, pășuni, cherestea. Ceea ce mi-a atras atenția în mod deosebit este faptul că oamenii poartă costume tradiționale la muncă, și chiar școlarii merg la școală astfel îmbrăcați, practică aproape inexistentă în Statele Unite, și foarte atrăgătoare pentru ochiul unui străin.

— Ce ați înregistrat?

— Am înregistrat numărări ale copiilor care tocmai ieșeau de la școală și trebuie să vă spun că cei patru copii ai mei s-au dovedit a fi foarte activi concurînd cu copiii luați pe nepregătite în fața microfonului și

incurajîndu-i. Este interesant de notat că deși cuvintele difereau complet, ritmul este aproape identic. Cîțiva copii ne-au cîntat cîntece și deși au recunoscut că le-au învățat de la radio, a fost plăcut să aud stilul tradițional bine păstrat.

Folcloriștii români, care mă însoțeau, încercau să găsească femei care să cînte. Am fost surprins de asemănarea dintre atitudinea informatorilor români cu cei din America, aceleași scuze: „am uitat cuvintele... mi-e rușine... azi nu prea merge...” În sfîrșit, un grup de femei au acceptat să cînte două bocete emoționante, unul pentru mort, altul de plecare în cătanie. Nici obiceiul, nici muzica nu este cunoscută în folclorul American. Am găsit un excepțional violonist țigan, tată a 13 copii și pentru a scăpa de zgomotul sate-nilor care se înghesuiau ne-am retras pe o pajistă înflorită unde am înregistrat. Era o incintătoare scenă pastorală, priveliștea satului, vioara țiganului și copiii mei care țopăiau în sunetele strunelor.

La Hodac am cunoscut doi din cei care fac fluieri. Unul din ei ne-a arătat materialul de lucru, uneltele și metoda, apoi ne-a cîntat pe rînd la cele cinci tipuri de fluieri pe care le construiește.

— Din punct de vedere al materialului cules cum considerați ziua de lucru?

— Am veni pe teren neanunțați, și în astfel de condiții să fi cules în America un asemenea material valoros, am considera un noroc.

— Ce părere v-a făcut muzeul din Reghin pe care l-ați vizitat?

— Ca și în multe locuri din România, am găsit un colectiv bine pregătit profesional. Tehnica lor fotografică este de-a dreptul impresionantă; mă refer la fotografiile pe care le-am văzut la muzeu.

— În urma numeroaselor vizite în România, în atît de diferite zone etnografice, ce impresie vă face folclorul nostru?

— Întrebarea Dv. presupune un răspuns greu de concentrat. Vedeți Dv., folcloriștii americani caută zonele tradiționale fie în locuri cum ar fi ținutul muntos Ozark ori partea de sus a peninsulei Michigan, fie în culturile exotice printre Mormonii din Utah („Latter-day Saints”), „Cajuns”, în Louisiana (ori Hughenoții francezi din Canada), și chiar dacă aceste cîteva grupuri mai păstrează anumite tradiții unice, influențele puternice moderne au pătruns peste tot în Statele Unite. În cel mai bun caz, tradițiile non-indiene merg înapoi doar cu 200 de ani. Rezultatul a fost că folclorul american, în ultimii zece ani, și-a îndreptat atenția spre creația, varietatea, și în special la funcțiile tradițiilor folclorice în orașe, lagăre, armată, închisori, biserici, fabrici, și alte instituții moderne.

Vîrstă și varietatea tradițiilor folclorice din România sînt într-adevăr impresionante. Dar și aici, ca și în Statele Unite, influențele frecvente ale tehnologiei sînt evidente. Așa de pildă, în timpul sărbătorilor de iarnă la care participam, reporterii foto erau prezenți, ca mai tirziu să ne trezim într-un număr al revistei Flacăra ca turiști celebri. În satul Valea Sării din Vrancea, am urmărit întîlnirea Frazier—Clay, transmisă prin satelitul televiziunii europene, iar în timpul ceremoniei „Simbra oilor” un aeroplan împraștia daruri parașutate mulțimii.

În acest sens, cred că multe din tradițiile folclorice din România, trebuiesc studiate mină în mină cu procesul de modernizare. De exemplu, de-a lungul drumului am văzut reclame, afișe, un fel de „Maidens' Fair”, aproape de satele în care noi înregistram cîntece tradiționale. Sau am ascultat încercările de bușteni care foloseau comenzi tradiționale pentru încărcarea în vagoane de cale ferată.

— Care este părerea Dv. asupra cercetării științifice a folclorului din țara noastră?

— Încă de la început am știut că studiul folclorului în România este bine organizat, într-o varietate de institute de cercetare, active. Impresia mea este că cercetarea folclorică este, așî spune, mai profesională decît în Statele Unite unde folcloriștii sînt și cadre universitare și și au programul lor de învățămînt. Folcloriștii români se pot devota unei singure specialități, ei intră într-o cercetare colectivă cu metodă și scopuri bine precizate. Acesta este un sistem eficient, dar pe de altă parte, simt că o anumită spontaneitate se pierde. Eu găsesc această experiență deosebit de interesantă pentru mine, trei cercetători plus cinci membrii de familie — un fel de mini echipă de cercetare — față de peregrinările mele prin nordul Idaho-ului din America.

Mă simt obligat să spun că din punct de vedere științific, nu găsesc de loc înțeles faptul, de a începe cercetarea într-o localitate luînd legătura cu autoritățile, chiar cînd acestea te salută cordial urîndu-ți bun venit. Cred că folcloristul trebuie să-și efectueze munca de culegător de materiale ținîndu-se cît mai mult posibil departe de oficialități. Rentabilitatea este mult sporită.

— Ce titlu ați da discuției noastre?

— UN AMERICAN PE MUREȘ.

Interviu realizat de TIBERIU GRAUR

STORIE

sub imboldul „astrei“

Pe Mureș în jos, la ieșirea din defileu, călătorul întâlnește o încrucișare de văi și drumuri care taie Mureșul, ducând în cele mai diverse direcții, spre alte meleaguri ale țării. Aici, pe aceste înălțimi, într-o zonă destul de bogată, s-a dezvoltat, de loc întimplător, din cele mai vechi timpuri, un târg bine cunoscut în Transilvania și mai departe — Reghinul. Spuneam că nu întimplător, deoarece pe Mureș în sus spre Moldova, în jos spre Tîrgu-Mureș, pe Valea Gurghiuului, pe drumurile întortocheate, ocolind dealurile golașe și țepene prin Cimpia Ardealului, spre Cluj ori Bistrița, sau peste munți spre văile Tirnavelor, se săvârșea circulația mărfurilor și implicit a cărților, a elementelor de cultură. Iar toate aceste drumuri atingeau și Reghinul. Cu o mare strălucire în câteva secole trecute, veacul al XIX-lea l-a transformat într-un târg de provincie liniștit, cu străzi înguste și întortocheate, de burg medieval, a cărui amănunțită diurnă era tulburată doar de vreo dramă pasională care frământa pentru o vreme orașul. În fiecare joie însă pavaul din piatră al străzilor forfotea de lume, iar orașul renăștea. Spre Reghin se îndreptau din toate părțile și chiar din Italia, Polonia, Austria Germană, negustori pentru a cumpăra vestitele vite de rasă crescute aici, ca și produsele atelierelor meșteșugărești, cu mare faimă prin părțile locului. Joia era și un bun prilej de întâlnire al puținilor intelectuali de prin împrejurimi cu cei din localitate, învățători, avocați, preoți, funcționari, colportori de informații, de cărți, de idei.

După primul război mondial, străduința principală pe plan spiritual în jurul căreia se înfiripau discuțiile viza închegarea unei mișcări culturale demnă de cea configurată în jurul marelui luptător al „Astrei”, Patriciu Barbu. Stăruia încă în amintirea multora, chiar a țărănilor, imaginea unor vremi trecute, cînd de aici, din Reghin, ideile lui Petru Maior porniseră să colinde lumea, cînd de aici mari luptători ca Romanu-Vivu și St. Moldovan strinseseră poporul, în 1848, în luptă pentru drepturi naționale, imaginea unui Virgil Onițiu, mare om de cultură, eminent profesor, intelectual și creator care s-a dăruit pentru izbînda Astrei și a Societății pentru fond de teatru român; imaginea unui Horea Petra Petrescu, a unui Octavian Tăslăuanu, Simion Mindrescu ș. a., intelectuali plecați în alte părți unde-i duseseră chemarea, dar nerupți niciodată de meleagurile copilăriei, unde reveneau adesea, și a căror scrieri se păstrau și se citeau cu mare evlavie. Persistau aceste imagini mai ales pentru străduința lor de-a ridica poporul român la cultură, pentru efortul lor luminist, transmis și generațiilor de după război. Persistau aceste imagini deoarece procesul acesta — ca un proces continuu, evolutiv — nu se încheiase o dată cu realizarea visului de veacuri al românilor de-a fi uniți în granițele unui singur stat, iar, în plus, după Unire se simțea necesitatea consolidării unității spirituale și de cultură. Spre aceste desiderate se îndreptau gândurile unor intelectuali din acest burg amărît în pragul celui de-al treilea deceniu, susținute și de primele inițiative ale „Astrei” care dorea să refacă ceva din strălucirea Asociației de altă dată. Reghinul, ca și Tîrgu-Mureșul, era un oraș în care, alături de populația română, trăiau și unguri și germani, care înainte de războiul prim, ca națiuni privilegiate beneficiaseră de toate drepturile consfințite de legile statului austro-ungar, pe cînd populația românească se interzisese în ultima perioadă chiar și dreptul de a avea școli în limba națională. În acest sens, activitatea de culturalizare inițiată atît înainte de război cît și după, avea ca scop ridicarea populației la treptele civilizației și se arăta ca meritorie. Sufletul acestor intelectuali a ars cu o mare intensitate, cu pasiune și umanism, alimentînd o atmo-

sferă culturală demnă de laudă, și numele lor merită o cît de succintă pomenire chiar dacă marea operă a vieții lor rămîne închegarea unui cîmin cultural, a unui cerc literar, din care o stea s-a desprins și a ars mai departe, a unei societăți culturale, a unui ziar ori a unei reviste. Poate nu întotdeauna chemați și mari talente, acești oameni au făcut ziaristică, au scris poezii, au cules folclor, au făcut critică literară, prezentînd cititorilor cărți, au făcut într-un cuvînt, muncă de luminare, într-un colț de țară unde străduințele capitalei pătrundeau mai greu. Marele lor merit rămîne, în acest sens, străduința de-a fi interpreții ideilor generale în cultură, de-a face ca aceste idei să pătrundă în masele de țărani, uneori corectate cu idei proprii, chiar îndrăznețe.

Vorbeam mai sus de o transmitere spre generația mai tînără a rîvinei culturiste dinainte de război. Ea a fost facilitată de existența unor intelectuali, scriitori, Simeon Rusu, Vasile Berbecaru Muntenescu, sau conducători ai „Astrei”. Ei publicau versuri și desfășurau o activitate propagandistică menită să reorganizeze intelectualitatea. E adevărat că mulți dintre aceștia trăiau cu o undă de amărăciune în suflet, ca și bătrînul popă Muntenescu:

„Soare mindru, soare mindru,
Soare dulce-al libertății
Ne-ai sosit acum, dar multor
Numai la apusul vieții...”

Dar poate tocmai pentru aceea s-au lansat mai aprig în acțiunea mare de realizare a unității „de suflet și simțiri”. Înainte de-a se stinge, acest bătrîn de 60 de ani a mai pilpuit o dată, publicîndu-și versurile în două volume. Primul, **Blajul nostru**, este un modest omagiu adus înaintașilor blăjeni, poezii de închinare „miciei Rome”, tîrg al gloriei străbune care a format atîtea generații de intelectuali, iar, intențional, și o replică contemporaneității indifferente față de Blajul atîtor lupte, în care fiecare piatră de caldarim povestește ceva din frîmintata istorie a acestui pămînt. Al doilea volum, **Din temniță și exil**, cuprinde poeziile scrise de V. B. Muntenescu în detenția de doi ani de la Fertomegyes, în-

chinate și ele unor fapte și personalități. Cu ecouri din poezia noastră clasică, ducînd chiar pînă la Conachi, ceea ce-l îndemna pe G. Bogdan Duică să-l excludă din *Paras*, V. B. Muntenescu compune o poezie legată de evenimentele care au zguduit Transilvania după 1848, ca un bun cronicar al lor, o poezie nelipsită de unele elemente artistice, dar sufocată de îndemnuri moralizatoare, didactice. În epocă ea își găsea însă un rost, acela, de a ține treze conștiințele, de a alimenta a atmosferă națională sănătoasă. Și, din acest punct de vedere, roadele n-au întîrziat să se arate. În Reghin ia naștere o mișcare culturală foarte prodigioasă, care depășește uneori amploarea celei din Tîrgu-Mureș și alte orașe de pe valea Mureșului superior.

Sensibili la apelurile lansate de Comitetul „Astrei”, un grup de intelectuali în frunte cu dr. E. Nicoară, un om energic, harnic și bun organizator, reorganizează, prin 1923, despărțămîntul din Reghin. Deși numai cu 6 membrii, la început, acest nucleu a avut ulterior o bruscă înțepnire ascensională, ajungînd, la cîțiva ani, în 1925, la 242 de membrii, printre cele mai mari despărțăminte din Transilvania. Tot acum se reușește scoaterea unui ziar românesc, primul în acest oraș după Unire, **Glăsușul poporului**. Numărul prim apare la 11 octombrie 1923, condus de ing. F. Bogdan. În apariția sa gazeta da povește agricole, informații politice, și ceva cultură. Uneori publica și versuri, semnate de Teodor A. Bogdan, dar de un gust îndoielnic. După un an de apariție, acest săptămînal se transformă într-o foaie volantă cu un caracter preponderent politic și informativ, pierzîndu-și din importanță. Rămîne însă meritorie activitatea de pionierat desfășurată de **Glăsușul poporului**, care a pregătît apariția unor gazete cu un mai mare răsunset.

Despărțămîntul „Astrei” de la Reghin urma linia generală dictată de Comitetul Central al Asociației, răspîndind cultura în rîndul țărănilor, prin conferințe cu tematică variată, serate culturale-artistice, teatre, concerte, prin înființarea de biblioteci comunale, cursuri de alfabetizare etc. Făcute cu multă pasiune de către inimoși dascăli și intelectuali uniți în cercuri culturale, aceste manifestări atrăgeau întreg tineretul comunelor sau al micilor tîrguri, chiar și pe cei vîrstnici, în acțiuni comune, uneori de mare frumusețe. Amploarea lor, oglindită pe larg în paginile organului central de presă, revista **Transilvania** a determinat conducerea Asociației să-și programeze adunarea generală pe anul 1925 la Reghin. Ea a avut loc la 29—30 august și cîștigul a fost îndoit. Pe de o parte, intelectualii din Reghin au fericita ocazie să cunoască și să poarte discuții folositoare cu personalități marcante ale culturii transilvănene ca Tiberiu Bredeanu, Zaharia Bîrsan, Emil Isac, Silviu Dragomir, Ion Clopoșel, Aurel P. Bănuț, Al. Borza, Adrian Maniu, Mihail Șerban, Emanoil Bucuța ș. a., descinse aici, la congres, iar pe de altă parte, Asociațiunea își atrage simpatia și încrederea populației din această parte a țării. Tot cu acest prilej se verifică, într-o manifestare plenară potențele artistice nebnăuite ale oamenilor de pe Mureș și Cimpie și posibilitățile organizatorice ale despărțămîntului, prin desfășurarea „Conductului etnografic”, un adevărat festival al artei populare, sau — cum îl caracteriza o gazetă — un „puhoi de sate, de frumusețe și de vrednicie”.

În același timp se reușește editarea unui organ publicistic, **Sămănătorul**, o „foaie cultural-politică”, săptămînală. Primul număr

apare în cîntecul acestei mari sărbători, la 28 august 1925, sub îngrijirea unui comitet condus de dr. Enea Popa. Înserînd comandamentele de urmat, editorialul acestui număr sublinia că „vrem să punem la temelie încercării noastre tocmai ideile mari de cultură și patriotism, care a dat viață și mărire Asociației pentru literatura română și cultura poporului român, care vine azi să onoreze acest mic orașel de legătură între mînoasa Cimpie și frumoașele regiuni muntoase ale Carpaților de răsărit pînă la granița vechei Moldove”. Fără să aibe o atitudine șovină, săptămînalul din Reghin chema la unitate, la consolidarea unității statale acum cînd toți românii se găseau între granițele unui singur stat — „Lupta se poate da nu în rînduri risipite, ci bine încheiate și conștient organizate pe bază de cultură”. Ca organ al despărțămîntului, ziarul reflecta poziția „Astrei”, considerînd că acest deziderat, consolidarea unității naționale, se poate realiza numai printr-o activitate culturală intensă, printr-o trezire și „reeditare” a tuturor tradițiilor valoroase ale poporului. Deși cu sonorități semănătoriste, în acest moment, orientarea mai păstra din programul curentului de la începutul secolului doar străduința de-a facilita pătrunderea civilizației în masele de lucrători ai ogoarelor, ținuți atîta vreme departe de binefacerile acesteia, prin cultură. Sămănător de program luminist ziarul se va ocupa de istorie, făcînd o educație patriotică prin publicarea unor materiale din trecutul de luptă pentru unitatea tuturor românilor, apoi de culturalizarea maselor, dînd indicații „cum să citim”, „ce să citim”, de informări utile, sfaturi agricole, tehnice etc.

După vreo cîțiva ani, prestigiul săptămînalului va crește prin angajarea poetului Simeon Rusu ca redactor al paginii culturale. Natură complexă, poet, dramaturg, gazetar și îndeosebi folclorist, cu câteva volume publicate și cunoscut în viața culturală, Simeon Rusu va publica în această pagină literatură, poezii, teatru pentru țărani, mul folclor, imprimînd ziarului o notă de seriozitate. O parte din versurile publicate în **Sămănătorul** vor fi adunate ulterior în placheta **Flori de mai**, apărută în 1930 la Reghin.

Poate că n-ar fi lipsit de interes să amintim aici, chiar și numai în trecăt, de activitatea unui alt scriitor, Alexandru Ceușanu, o vreme avocat în acest orașel. Numele lui e întîlnit aproape în toate publicațiile vremii, în general, semnînd proze scurte, schițe sau nuvele, în special după ce se stabilește la Cluj. Ceea ce e important însă de subliniat în legătură cu activitatea lui literară, e că a reușit să introducă o atmosferă creatoare foarte sănătoasă, ca personalitatea sa, depășînd repede granițele locale, impunea un anumit ritm organizatoric în cadrul „Astrei” îndemnînd spiritele mai tinere spre studii și reflectarea istoriei în artă. Aceasta era una din temele predilecte ale lucrărilor sale.

În anul 1925, despărțămîntul Reghin ajunge să cuprindă 62 de comune și să inițieze 22 de cercuri culturale, multe biblioteci și cursuri de alfabetizare. Ecolul acestei activități rodnice e tot mai prezent în organul de presă al Asociației, iar spre Reghin și comunele învecinate se îndreaptă personalități de mare prestigiu (Sextil Pușcariu, Al. Borza, Gh. Bogdan Duică, I. Ștefănescu-Goangă, Liviu Rusu) pentru a conferența în fața unui public tot mai numeros, pe diferite teme de cultură și știință.

La începutul deceniului al patrulea, asemănător multor centre ale Transilvaniei, mișcarea culturală a „Astrei” e înviorată, la Reghin, prin „infuzia de element” tînăr, cu o mare putere de muncă, dăruire și dorință de afirmare. Prin aceasta viața culturală capătă noi valențe, noi dimensiuni. Se editează reviste, se publică cărți, se dezgropă documente referitoare la istoria acestor locuri, se lărgeste cîmpul acțiunilor culturale într-un efort lăudabil de sincronizare a întregii lor activități cu cea din centrul județului unde se făceau primele încercări de editare a unei reviste de cultură. E adevărat că aceste gazete nu au o viață prea lungă, nici **Credința**, 1933, nici **Astra**, 1936, dar din redacțiile lor se difuzează idei, idealuri noi. Acest flux novator și tonic l-a adus Societatea tinerimii române, o societate social-culturală de răspîndire a științei și culturii în popor, înjghebată din inițiativa unor tineri entuziaști: Emil Cicoș, Vasile Netea, Iuliu Șerbănuțiu, Nicolae Albu, Vasile Nicolescu. Majoritatea erau studenți sau învățători, iar în vacanțe deveneau, pentru cîteva luni, înflăcărați organizatori de activități culturale, cîntăreți, interpreți, recitatori, soliști vocali sau instrumentiști, conferențieri, după cum le cerea situația.

Sufletul acestei societăți erau doi tineri, unul student, iar celălalt funcționar. Primul, Iuliu Șerbănuțiu, născut în Solovăstru, lîngă Gurghiu, în 1910, rămas orfan de mic și trăind zile grele, reușește după ce termină liceul la Reghin și Bistrița, să urmeze cursurile Facultății de drept din Cluj, după care

MELINTE ȘERBAN

(Continuare în pag. 19)

Gravură de epocă

arhiva

ioan oros rusu

memorii

Pag. 231 (...)

Ajungind noi către 9—10 ore în direcțiunea comunei Dorna Cîndreni cea dintîi comună la stînga de la Poiana Stampii am mers la Cîndreni și am intrat la parohul românesc greco-oriental de acolo, cerîndu-i ceva de mincare. Parohul a adus înainte o puțină de brad ca de 2—3 ferii plină cu lapte covăsit adică lapte de capră închegat, ca laptele nostru cel acru apoi ne-am pus de acela în blide și dîndu-ne linguri

Pag. 232. și piine ortacii mei s-or apucat de mincare. Eu în viața mea lapte de acela nici n-am văzut și cu atît mai puțin n-am mincat. L-am gustat și eu dar era acru și amar, așa că zara noastră de la țară e o delicatete pe lingă laptele covăsit, apoi fiind eu morbos n-am mincat, iar ortacii mei fiind sănătoși și flămînzii au mincat. În ziua aceea am rămas în Cîndreni, iar trupa lui Urban trecuse de la Poiana Stampii la Dorna unde s-a încortelat. În ziua următoare 28 februarie și noi am mers la Dorna și ne-am pus în cotele. După cum îmi aduc aminte eram acolo Florian Micaș cu frate-so Francisc, Iosif Hodoș, Artemiu Lupan, Alexandru Moga eu și vreo cîțiva teologi a căror nume le-am uitat. Boala mea s-a agravat într-atît, încît la sfatul medicului militar, am intrat în spitalul militar, aranjat într-o casă țărănească. În spital afară de mine mai erau 8 grăniceri români morboși de tifos. Eu încă am picat în tifos. După vreo cîteva zile mi-am pierdut conștiința, încît nimic nu știam de mine. Un corporal grănicer grija de noi și ne da medicina. Cînd m-am trezit din letargia în care căzusem și m-am uitat în jur de mine, toate paturile erau goale și numai corporalul era în odaie, care la întrebarea mea că unde-s ceilalți morboși, mi-a răspuns că toți au murit și că eu de trei zile eram de moarte. După ce am venit la deplină conștiință domnul Chibici protopopul greco-oriental din loc, mi-a trimis printr-o servitoare un pic de supă, iar eu prin servitoare l-am rugat ca să aibă bunătate.

Pag. 233 a mă scoate din spital și a mă duce la casa sa. În spital am zăcut șase zile. Numitul protopop a fost așa de bun încît a trimis un car cu două vite la spital și m-a dus la sine, așezîndu-mă într-o odaie foarte mică laterală într-un pat, iar în odaia cea mai mare locuia dînsul cu soția sa, și în casele cele dinainte erau încortelați Urban, el însă cu armata sa era dus către Poiana Stampii. În 6 martie Bem a năvălit cu trupa sa pînă la Poiana Stampii, unde lovîndu-se cu Urban, acesta a fost silit a se retrage către Dorna unde ajungînd de către soră, au intrat în cortelul său și a zis protopopului Chibici, ca să-și încarce ce are prețios și mai bun pe un car și să le trimită către Cîmpulung că vin ungrui pe Dorna. A-

tunci protopopul l-a condus pînă la ușa odăiței în care zăceam. Văzînd Urban că sînt foarte morbos a zis protopopului ca să mă urce și pe mine în car și să mă trimită mai departe ca să nu pic în miinile insurgenților. Protopopul a pus apoi un car cu două vaci înaintea casei, a pus în care niște cufere legate cu sfori, peste ieie a aruncat hainele de pat, pe mine m-or pus în car deasupra hainelor, și cu un plopon și cu alte haine m-or acoperit bine și apoi omul a plecat cu carul cu mine.

Pag. 234. Era într-o marți seara, eu eram culcat în car pe spate cu fața în sus, cerul era senin și împodobit cu miliarde de stele care la aerul cel rece străluceau ca atîtea diamante. Deodată omul meu cu carul a stat în loc, la care eu l-am întrebat că de ce stă și el mi-a răspuns că stă la casa lui ca să minice ceva de cină, să mă ia și puțin fin în car pentru vacile sale. Omul a slobozit vacile în ștreanguri, pe mine m-a luat din car cu ficiorul lui și ducîndu-mă pe sus în casă, m-or pus jos pe niște paie, iar îmi s-or apucat de cină. După cină m-or pus iarăși în car și au plecat cu mine mai departe. Toată noaptea am mers și pe cînd s-a făcut ziua am ajuns în Cîmpulung la parohul Ciupercovici a căruia preoteasă era soră dulce cu soția protopopului Chibici. Din car m-or luat doi inși jos și poate că aerul cel curat au influențat asupra mea, căci m-am simțit bine, îmi lipsea însă puterile și totuși răzămămat de două părți de cei ce m-or luat din car, am mers pe jos pînă în casă unde m-or culcat pe un divan lung de la un perete la celălalt, după cum era atunci moda sau obiceiul. La parohul Ciupercovici am zăcut pînă în 15 martie, în care zi a sosit acolo într-o caleașcă un cleric cu numele Golembivski mai tirziu schimbat în Porumbescu, în Brașov, trimis de către familia boierului Eudoxiu Hurmuzachi.

Pagina 235 — cu bani de ajutor pentru tinerii români care or ieșit din Transilvania cu trupa lui Urban și nu avea din ce trăi. Spunîndu-i parohul că și eu sînt ardelean a vroit să-mi dea și mie parale de ajutor, eu însă i-am mulțumit și nu i-am primit, zicîndu-i ca să meargă la Dorna, iar acolo sînt mai mulți inși lipsiți, care sînt siliți a face serviciul militar ca să capete plată și menaj de la Urban, ca la baza aceea să-i poată da și Urban socoteala despre ceea ce li-a dat lor ca și la soldații lui, iar mie mi-a dat rangul de sublocotenent fără a face serviciu și ca atare mi-a dat 25 fl. lea-fă pe lună. Numitul cleric la avizul meu s-a dus la Dorna și după ce a împărțit acolo ajutorul de bani s-a întors iarăși la Cîmpulung de unde în ziua următoare luîndu-mă și pe mine în cocie, armele lingă mine și calul

meu legat lingă caii de la cocie au plecat peste Vama, Humor, Solca, Rădăuți, Siret și în 19 martie, am ajuns la familia boierului Hurmuzachi, unde fiind bine primit, m-or pus într-o odaie cu George Sion, poetul Moldovei, care încă se afla ca exilat la acea familie nobilă. Acolo se afla și un unchi a lui George Sion cu numele Toader Sion, la care cu toții pentru bătrînețe îi ziceam „Moșu Toader”. Acolo se afla tot ca exilat Melchisedes, episcopul Romanului, din Moldova, un bărbat foarte frumos și Aron Pumnul, care pînă la eruperea revoluției maghiare în Transilvania a fost profesor la Gimnaziul din Blaj, dar pentru o proclamațiune dată de el către poporul român a fost persecutat. Toți cei

Pag. 236. supra numiți erau încortelați în casele familiei Hurmuzachi și prevăzuți cu cost la o masă cu familia numită. Mai tirziu or sosit de la Paris, Petru Cazimir și Mihail Kogălniceanu, care încă or fost oaspeții boierului Hurmuzachi. M-am insinuat la comandamentul piățului, un colonel împărătesc pensionat, și ca unui imperialist mi-a dat pe zi cite 1 fl. pe lingă quitanție pe o lună întreagă, iar unui conte, Teleki din Transilvania, fiind și el cu simțiri împărătești, i-a dat cite 2 fl. pe zi sub timpul cit am stat în oraș, a mai umblat la mine medicul orașului, m-am și făcut sănătos, dar părul capului, mustețele și sprincenele de boala tifosului mi-o picat de tot încît nici un fir nu mi-a rămas. Mă jena grozav să stau la masa boierului așa pleșuv cum eram, dar n-aveam ce face. Îmi era frică și mă speriam însuși de mine cînd mă uitam în oglindă așa căutăm de respingător, și de aceea eram trist și fără de voie. Dar bunul Dumnezeu mi-a rînduit un înger care m-a scăpat de acea supărare. Boierita Elena, scumpa soție a boierului Eudoxiu Hurmuzachi, mama cea bună a lui Constatin, Eudoxiu, George, Alexandru și Nicolae Hurmuzachi. Dumnezeu să-i odihnească țărîna că mi-a fost și mie bună ca o mamă, cu fîca sa Eufrosina care era măritată după boierul Petrino, se afla și dînsa cu toată familia aici — mi-or făcut un fel de pomadă cu care ungîndu-mă pe cap, pe locul sprincenelor și mustății la vreo cîteva zile toate mi-o ieșit ca peria și în timp de o lună mi-a pierdut toată pleșuvia spre cea mai mare bucurie a mea. Cred că la mulți le-ar plăcea să știe că din ce a fost compusă acea pomadă, — zău că și mie mi-ar plăcea, dar am uitat căci de atunci au trecut 50 de ani, apoi la bucuria că am scăpat de monstruozitatea mea nici aminte nu mi-a venit ca să întreb pe menționatele mele binefăcătoare că din ce era compusă acea pomadă, atît îmi vine în minte că în ea a fost ceapă și șofran.

Prin destinul ce i-a fost hărăzit, Mureșul a predispus întotdeauna la meditație, producțiile folclorice cultivate de locuitorii acestei Văi, cronicarii și istoricii pe care i-a crescut sau i-a găzduit în secolele trecute, au creat aici un climat favorabil, o tradiție chiar, a memorialisticii istorice.

Evenimentele anului revoluționar 1848 — 1849, au stimulat consemnarea faptelor consumate pe aceste meleaguri, la nu mai puțin de trei memorialiști recunoscuți în literatura istorică: IOAN OROS-RUSU, (din Vidrasău), VASILE MOLDOVAN (din Chirileu) și ȘTEFAN BRANEA (din Aluniș).

VATRA, primind în paginile ei și dînd lumina tiparului unor fragmente inedite din cronicile sau memoriile lăsate de înaintași, aduce astfel, nu numai prinosul generației contemporane unor figuri proeminente, dar și pune în actualitate publicarea lor în ediții științifice utile și îndelung așteptate de specialiști și de marile publice.

Fragmentul pe care-l publicăm în numărul de față, descrie evenimentele petrecute în anul 1849 după retragerea trupelor austriace din Transilvania.

ION RANCA

Pagina 237: Florian Micaș cu frate-so Francisc, cu Iosif Hodoș și Artemiu Lupan or trecut la Dorna în Moldova și de acolo în România, iar trupa lui Urban fiind mare parte morboasă și frînțioasă s-a retras încetîșor pentru a putea mai bine îngriji de soldații morboși și a le mai repara veșmintele și încălțămintele stricate.

Într-o noapte a sosit cu o escortă militară din România peste Moldova, domnul George Barițiu vrednicul nostru jurnalist și istoric, și predat în arestul militar sub grija unui caporal grănicer român de la care aflînd Aron Pumnul despre exortarea lui, iar de la Aron Pumnul aflînd familia Hurmuzachi aceștia și respectiv bătrînul baron cu doi fii ai săi George și Alexandru, acesta din urmă doctor în drepturi, bărbat foarte erudit și respectat, care redactau un jurnal în limba română și germană s-a dus numaidecît la comandantul piățului și pe chizășia lor or luat pe domnul George Barițiu la casa lor, iar comandantul a scris la Lemberg și de acolo la Viena de unde în vreo cîteva zile a sosit răspuns ca domnul George Barițiu numaidecît să fie pus în libertate, ce s-a și făcut. După aceea am ieșit cu toții la moșia familiei în Cernanca, unde avea un castel frumos cu un etaj, împrejur era o mulțime de păduri și cinci lacuri mari de pești care aduceau anual un mare venit pe sama familiei.

(fragment)

contribuții

IOSIF PERVAIN :

studii de literatură română

Hotărît, oricîte rezerve și ezitări ar fi formulate în fața procedeelelor cercetării literare cu aspect științific, nelipsind chiar desconsiderarea, mai ales de către acele spirite — în ultimul timp tot mai numeroase — lipsite însele tocmai de capacitatea esențială a realizării lor, recentul volum al profesorului universitar clujean Iosif Pervain (Editura Dacia, 1971) le anulează și argumentează implicit posibilitățile neepuizate ale unui anumit tip consacrat de istorie literară cu rezultate viabile, componentă activă a cercetării pluridimensionale.

Probitatea autorului și formația solidă la școala severă și prestigioasă a lui G. Bogdan-Duică, I. Breazu, dar mai ales Dimitrie Popovici — căruia i se aduce

un prinos măriturist — sînt de domeniul evidenței; **Studiile** dau cărții coeziune internă, a cărei axă de simetrie o formează evoluția culturii și literaturii transilvănene pe o perioadă de aproape trei secole. Profesorul I. Pervain e conștient de disponibilitățile metodei; redescoperirea trecutului cultural și literar prin investigația documentului ocolește aserțiunile iterative deformatoare din istoriile literare și are ca rezultat retrăirea istoriei culturii dintr-o perspectivă contemporană și în valențele ei majore. Recunoscut specialist în perioada modernă a literaturii române și profund cunoscător al fondurilor bibliotecilor și al altor izvoare documentare din țară și din străinătate, pe care le-a frecventat cu minuțiozitate, I. Pervain este adeptul descoperirii de noi fapte, singurul mod care poate favoriza o nouă interpretare (firește, cu riscul asumat al erorii, dar implicînd și reducerea ei la minimum), pregătind astfel — cu inconvenientul pasului lent, dar sigur — elementele unor sinteze care sînt prefigurată analitic și așteptate cu deosebit interes. Volumul este exemplar și prin aceeașă pregătire îndelungată a înfățișării publice, fapt pe deplin justificat. Nu înțiplător, cu toată invazia actuală a improvizărilor spontane, dar și a esteticii adesea de foarte bună calitate, cele mai solide contribuții referitoare la Școala ardeleană, cu rare excepții, nu sînt și cele mai recente. Construcțiile durabile în studiul fenomenului literar integrat unui proces istoric impun prefigurarea lor de cercetarea analitică stăruitoare și obligă la un regim intelectual sobru și la înțelegerea dialectică a culturii.

Pornind de la aceste precepte ale disciplinei, volumul denotă organizarea obiectivelor și rigurozitate într-un dome-

niu foarte familiar profesorului I. Pervain, în care nu s-a spus — cum e și firesc — ultimul cuvînt. Se pun în lumină, cu erudiție și competență, vaste conformații spirituale (**ideologia luministă** și reprezentanții ei de primă mărime; **presa transilvăneană** în proces evolutiv, ca factor dinamizator al conștiințelor în emanciparea națională a poporului român sub raport politic și cultural; **teatrul românesc** din Transilvania și reperele sale modelatoare ale gustului artistic; în sfîrșit, **piscuri ale culturii și literaturii române** din secolul trecut), asigurîndu-se, printr-o astfel de structurare, articulația cărții și unitatea de ansamblu firească și necesară. Căci astăzi, într-o avalanșă informațională greu de controlat, avem nevoie mai mult ca orînd nu de mai puțină erudiție, ci de atîrî cercetări de imperioasă prezență, concentrate asupra problemelor principale care să grăbească realizarea sintezelor monumentale.

Studiile pun în evidență un material informativ impresionant. Fiecare capitol poate constitui un virtual punct de plecare pentru reliefarea monografică, în varii compartimente, a personalităților puse în discuție, de la Samuil Micu la Ioan Slavici. Accentul se pune îndeosebi pe opere sau documente puțin cercetate sau inedite, propunînd o nouă viziune asupra autorilor și, în subsidiar, anulînd prezumții neargumentate sau înlăturînd molozul locurilor comune. **O scriere necunoscută** a lui Budai-Deleanu, operă polemică de primă importanță, **Widerlegung...** (1791), atribuită de istoriografia mai veche lui Micu sau Șincai și publicată de profesorul Pervain în importantul volum de **Scrieri inedite** apărut în anul trecut, proiectează asupra lui Budai-Deleanu un nou fascicul de lumină. U-

nele studii, cum este cel despre Dimitrie Eustatievici, au valoare de entitate monografică. Alteori, numeroase precizări bio-bibliografice relative la personalitățile puse în discuție ocupă în economia masivului volum un loc important, fiind racordate conjuncturilor de ordin multiplu. Biografiile sînt sectionate în date esențiale, încă neelucidate, în ultimă instanță amănuntele scoțînd din circuit afirmatii generatoare a „gloriei erorilor”.

De la „Biblioteca românească” a lui Zaharia Carcalechi și pînă la încetarea apariției „Transilvaniei”, care pornise la drum în 1858 sub redacția autorizată a lui Barițiu, presa Transilvaniei parcurge un sinuos drum secular de căutări spre conștiința publică. Acestei evoluții i se consacră o mare parte din paginile volumului, fie că e vorba de micro-monografii („Biblioteca românească” — 1821) fie de succinte însemnări, fie de acțiuni edificatoare (Alexanru Gavrilă sau de susținători înfocați (Timotei Cipariu). Aproape între aceleași repere temporale se urmăresc **Episoade din istoria teatrului românesc din Transilvania**. Valoarea cărții este sporită prin anexarea unui corp documentar, numeric și valoric impunător.

Cercetarea riguroasă nu înseamnă însă lipsă de invenție verbală, deși la prima vedere profesorul I. Pervain nu are aerul că face altceva decît pură lucrare de specialitate în care totul este dozat și cenzurat sub imperiul severității. Scrisul este însă polemic, investit cu umor, în care imitarea voită fie a adversarilor reduși la imposibilitatea de replică prin armătura argumentației erudite, fie a expresiilor arhaice se conjugă elementelor strecurate subtil din savuroasa sa oralitate.

TITUS MORARU

imaginar și posibil

„Condițiile a orice posibilitate sînt în capul nostru”, scria odinioară marele nostru poet, Mihai Eminescu, sugerîndu-ne astfel un autentic adagiu al oricărei creații artistice, științifice sau prospective: de la a imagina, la a fi posibil, consecința este valabilă! Dar această idee centrală a însemnării de față nu lasă totuși cale liberă, în pleidoaria care o îmbracă, paradoxului de dragul paradoxului.

De ce socotim dintr-un bun început necesară această precizare? Ei bine, răspunsul ni se înfățișează imediat, dar numai dacă admitem că însuși paradoxul reflectă, în ultimă instanță, interacțiunea — care nu este nici unilaterală, nici mecanică — dintre teorie și practică.

Un proverb popular glăsuiește că omul, nici măcar atunci cînd doarme, nu se întoarce pe partea cealaltă decît numai dacă cea pe care apucase să se culce începe efectiv să-l supere. În general, însă, dorința sau nevoia schimbării pune în mișcare toate resorturile imaginației determinîndu-i pe oameni să-și reprezînte forme de viață și chiar lumi noi, sisteme încă „virtuale” (întrebuințăm termenul în sensul unanim acceptat de mecanica teoretică, n. n.) de legături și relații între lucruri sau ansambluri sociale. Dar chiar dacă aceste invenții sînt prezumțios acceptabile sau generoase, trebuie să intervină cu obligativitatea apoi discernămintul critic al rigorii și rațiunii, care le determină valoarea; aprobarea organului responsabil de decizie conduce în final la hotărîrea de a le realiza și deci la declanșarea acțiunii. Înțelegem prin urmare că fără risc și imaginație, dublate bineînțeles de luciditate și rigoare, nu ar mai exista nici măcar noțiunea de progres cultural, tehnic sau social. Dar iarăși trebuie subliniat că starea viitoare a lucrurilor, proceselor sau fenomenelor reprezintă, în fond, realizarea posibilităților latente existente în realitatea contemporană. Elementele noi, care vor oferi schimbărilor necesare, individualitate și specificitate, sînt, la rîndul lor, combinații de elemente deja existente sau în curs de apariție. La baza oricăror creații stă așadar un complex de ipoteze și judecăți despre natura realității, precum și despre principiile evoluției ei. Iar marxism-leninismul oferă temeiuri teoretice și metodologice solide pentru previziunea artistică — înglobînd în orice timp toate experimentele sau fenomenele de avangardă — sau pentru previziunea științifică — fie ea descoperire științifică sau model prospectiv. În adevăr, marxism-leninismul este capabil să selecteze cele mai esențiale sau mai semnificative elemente ale activității umane, precum și cele mai importante sau mai decisive structuri și mecanisme sociale. În același timp, metoda dialectică de cercetare oferă — prin capacitatea ei de a fi și critică, și revoluționară — posibilitatea de a sesiza procesele de profunzime ale contemporaneității, care formează și determină viitorul.

A nu ține deci seama de această autentică bază metodologică a previziunii, echivalează așadar cu „ghicitul în cafea” sau cu prorocirile de tot felul. Or, spunea însuși Lenin, „prorocirile miraculoase nu sînt decît un basm. Previziunile științifice sînt însă un fapt”. Dar o dată distincția făcută, mai trebuie adăugat că însuși termenul „viitor” este multivoc. Urmează imediat că acești viitori multipli și numai aceștia impun formularea unor probabilități de apariție — ori, ori — a unor procese și fenomene, a căror posibilitate latentă subzistă, cum am mai spus-o, în însuși realitatea prezentă. Alergăm spre viitor cu toate farurile imaginației aprinse, dar aparatele de bord funcționează ireproșabil în tot acest timp. Sîntem deci lucizi și stăpîni, nu numai pe întreg „parlamentul” lui Lorenz de instincte, reflexe și valori, dar și pe întreg bagajul de cunoștințe care-au triumfat o dată cu realizarea „vehiculului de prezent” și cu imaginarea rețelei de „șosele către viitor”. Ajunși la răscruce și la opțiune, vom alege din fasciculului-avantaj de viitori posibili pe acela care, „privind prezentul printr-un retrovizor” — și ne însușim aici nu numai o expresie favo-

rită a lui Marshall McLuhan și un anume limbaj metaforic, dar și cea mai potrivită atitudine de investigare —, își revendică, în sens matematic, cea mai mare valoare a probabilității de realizare. Așa încît, am spune că vocația ce ne relevă importanța practică și teoretică posibilă a tuturor variantelor enumerate se naște în cîmpul de acțiune al tehnicii de apel trecut—prezent—viitor—prezent și-al unei conștiințe prospective, de care am vorbit altădată mai detaliat. Dar nu pot fi determinate, arăta și Xenopol, decît „direcțiile generale” și probabile — adăugăm noi, atașîndu-le caracteristici cantitative și calitative probabilistice — pe care va păși societatea în viitor, și nicidecum faptele particulare, concrete, care vor face cel mult obiectul unei istorii noi și foarte largi.

În acest punct trebuie să intervină însă și rigoarea prospectivă, deoarece de precizia, exhaustivitatea și probitatea datelor furnizate, precum și de completitudinea simulării diferitelor variante posibile ale viitorului, depinde justetea deciziilor ulterioare de dirijare a întregului sistem prospectat.

Cam acesta ni se pare a fi cadrul în care poate și trebuie să funcționeze imaginația; l-am numi chiar spațiu al soluțiilor admisibile, preluînd pentru aceasta terminologia folosită în programarea matematică liniară, convinși că dincolo de marginile lui datele problemei cercetate conduc, într-un mod absolut similar, la aberații.

Un prim exemplu, clasic în acest sens, ne pare a fi cartea prof. Pêrès din Lyon, intitulată „De ce Napoleon n-a existat niciodată...”. Folosind fraze aparent științifice, matematicianul Pêrès a reușit să „demonstreze” aici că Napoleon n-a existat niciodată în realitate, el fiind doar mitul rezultat de pe urma unei hipnoze colective ce-a cuprins întreaga lume la începutul secolului al XIX-lea...

Se poate divaga oricît în afara „spațiului de restricții” dar obiectivul final este prin urmare lamentabil. Ca cel de mai sus. Nu putem să studiem însă acum, în detaliu, nici „restricțiile” ce țin de rigoarea artistică a artistului și consumatorului de artă, nici „restricțiile” care susțin orice operă filozofică, morală, juridică sau științifică și nici măcar „restricțiile” impuse în tandemul cercetărilor prospective de către rigoarea prospectivă. Ne resemnăm să le pomenim doar, accentuînd încă o dată asupra **relativității** viselor „absurde” și imaginației conduse pînă la paradox. Insinuăm, cu alte cuvinte, nelimitarea și limitarea **simultană** a imaginației ce împătumează oricare sferă de creație omenească. Neîndoios, nici un specialist într-ale patologiei, n-a întîlnit și deci n-a vindecat vreodată cazurile de metamorfoză imaginate și descrise, de pildă, de un Franz Kafka sau de un Eugen Ionescu. Și totuși modalitățile artistice tolosite în „Metamorfază”, respectiv în „Rinocerii”, au potențat expresivitatea denunțării unor fenomene umane care-au înregistrat multe pagini de istorie. Coborînd, prin urmare, în abisul **nelimitat** (s. n.) al „irealității imediate” — cum ar spune M. Blecher — imaginația n-a consimțit însă, în fapt, decît să se înalțe la esențializare și sublimare, relevînd cu precizie „limitată” (s. n.), sau cel puțin sugerînd, direcția sau direcțiile în care trebuie orientată realitatea și conștiințele oamenilor, întru binele lor.

La celălalt capăt al spectrului de spiritualitate umană, „ritmul accelerat al inovației și recunoașterea ideii ca motor principal al progresului vor determina o adevărată cursă a imaginației” preconizează profesorul Mircea Malița, referîndu-se la proliferarea „science-fiction”-ului.

Complementară acesteia, într-un fel, dar și aproape covârșitor inspiratoare, avangarda gîndirii științifice își datorează într-o foarte mare măsură progresul tot imaginației. Numai că, fiind cea mai constrînsă de rigoare, austeritate și concizie laolaltă, imaginația științifică ridică, ea însăși, o întrebare ce ni se pare fundamentală astăzi, în plină explozie informațională: cum să deosebim în știință cenușii de strălucitori? Pentru că

putem vorbi, în adevăr, de lucrări cenușii, dar și de lucrări strălucitoare, de lucrări factologice, dar și de lucrări originale. De altfel, în conformitate cu aceste posibile dichotomizări, sociologul și chimistul american Gilman merge pînă acolo, încît discerne realizatorii (the doers) de vorbitorii (the sayers) din știință. Fără nici o îndoială, chiar și lucrările factologice, în care sînt expuse fapte brute, pot deschide cărări științifice noi sau pot descoperi chiar noi universuri. Și socotim că exemplul celor două mici articole ale lui Gregor Mendel, reprezentînd însuși certificatul de naștere al geneticii — deși concretizează doar experiențele de hibridarea plantelor ale autorului — este cit se poate de concludent. De cealaltă parte, lucrările strălucitoare, atribuite, printr-un consens straniu de prejudecăți ale autorilor înșiși, dar și ale celor din jur, doar întimplării, reprezintă de fapt modul unei prodigioase facultăți imaginative. Prin urmare nu calculul și nu spiritul analitic împing cunoscătorul în necunoscut, ci tocmai acest resort al cercetătorului, care, dincolo de fler și deci de capacitatea de-a selecționa doar, între mai multe posibilități imaginare, pe acelea cu aplicații semnificative în realitate, imaginează mai întîi un lucru, urmînd ca abia apoi să-l transpună în realitatea conștientă. Bineînțeles, descoperirea științifică urmează calea rațiunii pure, dar asta se petrece pînă la frontiera „spațiului restricțiilor”, unde numai imaginația, cu putința ei nelimitată, dar și cu autolimitările pe care și le impune într-un mod deliberat, mai poate nimeri drumul zigzagat către soluția optimă. Mai este oare nevoie de exemplu? Iar dacă da, numele lui Einstein sau Lobacevski sînt totuși suficiente?!

În cercetarea prospectivă a viitorului, imaginația joacă însă un rol cu totul special. Dar ca să înțelegem aceasta, trebuie să recunoaștem mai întîi că, excepție făcînd doar marile personalități politice, științifice și artistice, noi, toți ceilalți, sîntem mai mult sau mai puțin marcați de stilul și ritmul epocii în care trăim și în care pretindem să ne concepem viitorul, evoluția. Așa stînd lucrurile, imaginația prospectivă este chemată — fiind, de fapt, și singura în măsură — să dinamiteze pur și simplu „spațiul de restricții” în care, trăind, nu trăim în timp. Dificultatea apare o dată cu necesitatea imperioasă a „dirijării” și **limitării** fisurării, în ideea desființării „restricțiilor temporale”, la care ne supunem din lipsă de perspectivă, și numai a ei! Subliniem acest lucru, din dorința de a nu fi greșit înțeleși; pentru că imaginația prospectivă nu-și propune să „inventeze” societăți viitoare fără de o industrie anume a încălțămîntei, de exemplu... Există însă o zonă largă de timp care, nemai fiind prezent, nu este încă nici mîine. Aici este locul ipotezelor, supozițiilor sau speculațiilor de tot felul; și tot aici, un număr de idei prospectiv-științifice vor deveni realitate. Dar nu înainte de-a „survola” buimăceala produsă de inflația nedorită a „opinilor” despre viitor și-a părerilor tuturor despre toate!...

Reabilitînd deci imaginația, așezînd-o în toate drepturile și asociînd-o, în tot ce seamnă ea **nelimitare**, de nelipsita rigoare, cercetările prospective pot realiza ceea ce deschidere către viitor, la care omeneirea a aspirat din totdeauna. Prelungînd în acest mod mai vechile profeții, cercetătorul de astăzi preia însă și leșul erorilor; o face cu sentimentul copleșitor al răspunderii ce i se adaugă într-o asemenea întreprindere. Pentru că, la urma urmei viziunile apocaliptice nu i se refuză imaginației sale prospective și nici nu reclamă dovezi, ci urmăresc doar efecte psihologice. Astfel, sub puterea unei logici etern umane, Bertrand Russel își imaginează, în „Planetary Effulgence”, că sistemul nostru planetar ar fi aproape în întregime locuibil. Descoperînd însă că viața de pe Pămînt — singura excepție — a fost nimicită de un război atomic, purtat între două grupuri în conflict, A₀ și B₀, marșienii, deși superior dezvoltăți, își însușesc doar prima parte a moralei: „e necesar să-l domini pe celălalt”. Se gîndeau la propriul lor conflict, între A₁ și B₁... După cîtiva ani, consecințele nu întîrzie să apară, constată o expediție de pe Jupiter divizat, la rîndul lui, între grupările A₂ și B₂. Avertismentul e limpede, dureros de limpede! Mai ales pentru A₀ și B₀...

Prin urmare, conștiința critică, în ipostaza ei de conștiință prospectivă, trebuie să se modifice neconștient în timp; fondul și forța ei sînt însă nu numai suportul imaginației, ci însăși imaginația prospectivă, desfășurată pe tot parcursul cercetării.

Dar imperativul adaptativității continue a imaginației prospective, în vederea elaborării unor prognoze cu adevărat științifice, este cu strălucire exprimat în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la adunarea solemnă din Capitală, prilejuită de sărbătorirea semicentenarului Partidului nostru: „...programul dezvoltării în următorii 15—20 ani a României socialiste (...) va fi însuși programul partidului, în centrul lui aflîndu-se, ca obiectiv fundamental pentru etapa respectivă, realizarea societății socialiste multilateral dezvoltate”.

GEORGE BOTEZ
Laboratorul de cercetări prospective

FILOSOFIA LIMBII

O teorie sistematică a funcțiilor limbii rămîne să fie făcută, scrie Karl Horálek (Les fonctions de la langue et de la parole, „Travaux linguistiques de Prague”, 1966, nr. 1, p. 41—46). Karl Horálek face parte din grupul întemeietorilor Cercului lingvistic din Praga și e unul din principalii reprezentanți ai noii școli pragheze, L' Ecole de Prague d' aujourd' hui. Savantul și doctrinarul care a stăruit îndelung asupra scrierilor lingvistice notează cu modestie: „Il résulte sans doute assez clairement de cet exposé, qu' une théorie systématique des fonctions de la langue devra encore être faite” (p. 45). Problema funcțiilor limbii rămîne deschisă cercetării fiindcă funcțiile sînt o componentă a esenței limbii, și esența oricărui fenomen e inepuizabilă, fapt care permite științei să înainteze de la o esență de un grad la o esență de un grad superior, să nu se oprească la o anumită dată, la enunțurile unui învățat, oricît de fecund ar fi; pot rămîne definitive doar afirmațiile cuiva cu privire la aspecte accidentale ale unei limbi, cu privire la ceea ce se găsește la marginea esenței sau în afara ei, în ceea ce ține de limbă ca fenomen.

Termenul funcție își păstrează sensul general de „rol”, „scop”, „menire” în variatele accepțiuni pe care le primește, după școli și autori. Prin funcție gîndim rațiunea de a fi a faptului de limbă și a limbii. Se vorbește despre funcțiile elementelor constitutive ale compartimentelor și despre funcțiile limbii ca întreg. Frecvent e folosit termenul în fonologie. Nicolay S. Troubetzkoy și-a subintitulat cele două părți ale corpului de doctrină din Grundzüge der Phonologie (1939), „studiu al funcției fonice distinctive” (Diacritica) și „studiu al funcției fonice diferențiative” (Oristica). Sînt cunoscutele funcții de identificare și de diferențiere, de care fonologia a făcut uz pînă la abus, vrăjită de noutatea terminologiei. În fapt, noi eram pentru lingviști două concepțe foarte vechi pentru filosofi; fiindcă identificarea și diferențierea sînt conceptele care definesc specificul calității; calitatea oricărui element există prin trăsăturile care îl identifică în clasa proprie și îl diferențiază de celelalte elemente din aceeași clasă; sînt trăsăturile prin care elementul este ce este, este el însuși și nu altul, trăsăturile care îi motivează existența. Josef Vachek menționează, între funcțiile fonemului, o funcție asociativă sau auxiliară (auxiliär-soziative Funktion), care indică vecinătatea obligatorie a două sunete într-o limbă dată, o funcție culminativă și una delimitativă (nu de diferențiere), destul de puțin clare (Dictionnaire de linguistique de l' école de Prague, Utrecht / Pay Bas, Anvers / Belgique, 1959, p. 34 și urm.).

O largă răspîndire a primit ideea de funcție în sintaxa tradițională; sintaxa românească preferă o formă aparte, funcțiune, pentru a evita confuzia posibilă cu termenul funcție din matematică; distincția e utilă, deși ambii termeni se raportează la aceeași origine, lat. functio, it. funzione, fr. fonction, iar în lingvistică, în cadrul căreia sintaxa e o subramură, nu există o deosebire de sens între funcție și funcțiune, de vreme ce ambii termeni sînt substituibili prin sinonimul comun rol („rol sintactic”, se spune frecvent).

Mai des operează cu noțiunea de funcție sintaxă și fonologia. La Hjelmslev există funcții și în morfologie, „funcțiile în sistem”, în opoziție cu funcțiile din sintaxă, numite „funcții în proces”; dar, nici la întemeietorul școlii daneze, termenul nu își pierde sensul general de „rol”, „scop”, „menire”, chiar dacă e explicat ca o dependență, relație, legătură între unități; „dependențele paradigmatică” sau „funcțiile în sistem”, adică funcțiile din morfologie sînt funcții de diferențiere a speciilor categoriilor gramaticale care realizează paradigma, declinarea și conjugarea, au acest rol.

Dincolo de funcțiile sintactice, fonologice și morfologice trebuie gîndite funcțiile mai generale, ale limbii ca întreg, pe care Vachek nu le înregistrează și despre care gramaticile nu vorbesc, deși tocmai prin ele se explică armătura gramaticii oricărei limbi.

ALEXANDRU TOȘA

PEN CLUB 1971

ȘI SEMNIFICAȚIA SCRISULUI

O întâlnire internațională, destinată unei dezbateri despre finalitatea creației literare reprezintă prin însuși obiectivul său, o amplă confruntare de opinii, cind replierile grațioase pe poziții ambigue, capătă un ușor aer ridicol.

În atmosfera meridională, plină de poezie, de la Portoroz, scriitorii, criticii și istoricii literari care au participat la discuțiile organizate de PEN Club, s-au găsit în fața unui examen grav de conștiință profesională, suscitată de tulburătoarea întrebare: Pourquoi écrire?

Întrebarea nu este, desigur, nouă. De cel puțin două milenii, esteticienii și scriitorii care au încercat să găsească o anumită motivație pentru actul scriiturii, au transmis generațiilor lor și posterității mărturisiri patetice de credință, destinate să justifice opțiunea lor pentru un anume gen al creației literare și, mai rar, pentru scriitura în sine.

Aedul, bardul, profetul romantic, poetul aulic, reprezintă astfel diferite tipuri de angajare sentimentală, fanatică, civică, față de un popor, față de omenire, față de o idee sau doar față de comandamentele restrinse și adeseori minore ale unui cod literar de curte.

La o întrebare milenară, fiecare epocă, fiecare scriitor, critic sau estetician, conștient de valoarea funcțională a scrisului a căutat să găsească un răspuns, valabil pentru sine sau cu o audiență mult mai largă. În numele unui asemenea crez, Voltaire a cunoscut durerea detențiunii, Rousseau pe aceea a exilului și a persecuțiilor, iar mai târziu scriitorii umaniști din Germania nazistă de odinioară, și-au văzut cărțile arse în piețe publice.

Spaima universului concentraționar din timpul celui de-al doilea război mondial cu tot cortegiul de suferință pe care l-a generat, a intensificat spiritul de răspundere al oamenilor de litere, încit ipostaza scriitorului angajat a apărut ca un fenomen firesc și a trezit o largă audeziune pe diverse meridiane ale globului.

Acalmia care a survenit după această dată, părea să întoarcă destinele literaturii pe alte căi, încit unii scriitori din diverse țări au încercat să teoretizeze ideea de dezangajare ca un act de comportament, favorizat de timpul în care trăim sau de un anumit agnosticism filosofic superficial și de imprimat, din care rezultă ideea că omul nu cunoaște nimic cu anticipare, iar opera scriitorului nu poate oferi nici un fel de soluții ferme de ameliorare a condiției umane.

Rememorarea acestor fapte relative la metamorfozele actului de angajare sau dezangajare, ni s-au părut un fenomen firesc pentru participanții la discuțiile de la Portoroz.

Dar spre surprinderea mea, dezbaterile au fost purtate mai ales de critici, esteticieni și unii filosofi ai culturii și, într-o măsură mult mai redusă, de scriitori.

Dar patetismul deplin al angajării față de patrie și umanitate, angoasa dra-

matică a răspunderii scriitorului față de conștiința sa și față de omenirea întreagă, s-a desprins mai ales din confesiunile unor scriitori militanți ca Heinrich Böll, Vasko Popa, Jara Ribnicar și a unei scriitoare din R.P. Chineză a cărei amintire nu se poate șterge niciodată din sufletul meu. Și, în vreme ce Alain Robbe-Grillet încerca să justifice prin argumente filosofice facile dezangajarea scriitorului, cei mai mulți vorbitori au demonstrat că scrisul este o opțiune pentru un destin, este durere, este cronică plină de indignare a unor atrocități și manifestul luptei pentru libertate.

Dar întâlnirea de la Portoroz și-a câpătat întreaga semnificație prin contactele directe dintre oamenii de litere.

Așa am cunoscut farmecul unui mare poet ca Pierre Emmanuel dublat de un discret spirit mefistofelic, poezia sensibilă cu cadențe clasice a lui Marc Alyn, bonomia lui Heinrich Böll, erudiția profesorului croat Antun Polanscek, căldura amicală a poetului turc Tamer și poezia interioară a poetului francez, director al centrului francez din Ljubljana, Jean Charles Lombard. Pe plaja însoțită a Mediteranei, în cafenelele cu colorit venețian de la Piran, dialogul oamenilor de litere a câpătat caracterul unei spovedanii prietenești, trădând dorința de cunoaștere a partenerului de conversație, năzuința de autodefinire față de un confrate, străin doar la început.

Satisfacții plenare am avut mai ales atunci cind am constatat interesul larg pentru cultura țării noastre, pentru valorile literaturii și ale artei noastre contemporane. În săși dorința unor scriitori renumiți de a fi traduși în limba română, ni s-a părut un semn elocvent pentru acest larg climat de simpatie de care se bucură astăzi poporul nostru în întreaga lume.

Poetul grec Kostas Assimakopoulos mi-a mărturisit cu multă plăcere că pregătește o antologie a poeziei românești, care va apare la Atena. Marc Alyn și-a exprimat dorința de a traduce operele unor scriitori români în limba franceză. Nu mai mică mi s-a părut bucuria scriitorilor străini care știau că în

Între 7—12 mai 1971 a avut loc la Portoroz și Piran Conferința Internațională PEN Club, prezidată de poetul și academicianul francez Pierre Emmanuel. La această conferință, unde s-a dezbătut tema **Pourquoi écrire**, au participat delegații și invitați din douăzeci de țări. Țara noastră a fost reprezentată de profesorul Romul Munteanu de la Universitatea din București și de scriitorul Gheorghe Astaloș.

VATRA

curind vor apare cărțile lor în librăriile noastre, începînd de la Pierre Emmanuel și romancierul Yves Gandon, care este și președintele Asociației criticilor europeni, pînă la unii scriitori mai tineri ca suedezul Lars Gustafsson. Și cind versurile poetului Gheorghe Astaloș au răsunat în frumoasa sală a teatrului Tartin din Piran, ele au fost răsplătite cu lungi aplauze, susținute de sentimentul descoperirii unui scriitor viguros, așa cum scria recent un gazetar francez.

Trebuie să mărturisesc însă că am fost încercat în permanență de regretul de a nu putea pune la îndemina scriitorilor străini informații mai bogate despre literatura noastră. Noi nu avem încă un dicționar al literaturii române, tradus în mai multe limbi, nu avem un compendiu al istoriei noastre literare, accesibil pentru oamenii de cultură care nu ne cunosc limba, nu avem decît puține antologii de poezie, traduse de mari scriitori din diverse țări, care să poată face cunoscute valorile noastre naționale peste hotare.

Întîlnirea organizată de PEN Club la Portoroz trebuie să fie pentru noi în primul rînd un îndemn de programare mai adecvată și eficientă a literaturii noastre pe plan universal.

ROMUL MUNTEANU

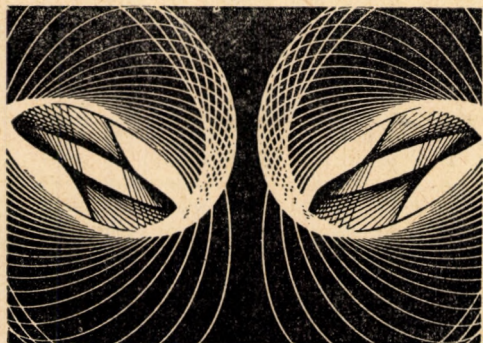
PIERRE
EMMANUEL

in memoriam
dylan thomas

In the cool of your mortal garden

Un poet a murit
Poartă strigă deschisă larg
Spre grădină
O frunză galbenă
Mi se așează pe umăr
Ca o mină
Nu cutez să ating
Vidul deodată atît de dens
Lingă mine
El are privirea ta
Aerul tău de stîncă dîră
Luînd în colți largul
Blîndețea ta totuși
Pai de uimire
În ochiul peruzea
Obrăz de miere
Soare-afîințînd cap de înger
Sbirîit
Umbra efervescentă
Nimb nor spumă de aur
Îți e estompă în glorie
Nevăzută placă
În spatele-nregii vieți
Abur-i rece
Niciodată oglînda
N-a primit nou-născut
Sufletul mortului
Să fie un ochiu sticlôs
Care crede că vede-n filigran
Cu privirea-i
Trecînd încet
Într-o brumă de licurici
Trupul tău astral
Din cel viu sau din cel mort
Care plutește-așa-n celălalt
Absent ca de pîslă
Lumea nu-i oare
Decît pîclă crepusculară
În acest altundeva al tău
Și-nchipuindu-mi că merg
Într-o alee bine văzută
De la fereastră
Să fi pierit, oare,
Într-un loc unde-a nu fi
Înseamnă-ntrupare

din franceză de
TAȘCU GHEORGHIU

ÜLKÜ TAMER

duminica în cîmpie

În virful stîlpului spînzurătorii
Stă prinsă o morișcă de vînt
Tîlharul spînzurat cînd își dă duhul
Să se-nvîrtească îndrăcit morișca
Iar singele să-i năvălească roșu
Și să vopsească aripa-nvîrtită

Azi castorii se fugăresc turbăți
(Poezii — 1966)

din turcă de

NEUZAT M. YUSUF și GHEORGHE ASTALOȘ

JEAN-CHARLES
LOMBARD

îmi amintesc

Îmi amintesc mirosul proaspăt al cerului
Îmi amintesc mirosul cărnii noastre potolite
Merele coapte

Și zierele fără importanță.
Grădina foc de artificii
Aș fi crezut că e sfîrșitul lumii

Mirosul albastru ca ochii de pește
Pe care-un rîu uimit
Îi refuzase
Anotimpul era înghețat
Și era

O moarte universală a florilor.
din franceză de GHEORGHE ASTALOȘ

(urmare din pag. 16)

se angajează funcționar la primăria municipiului Tirgu-Mureș, pînă în 1939, cînd pleacă pe front de unde nu se mai întoarce. Iuliu Șerbănuțiu a fost un mare organizator al acestor duminici culturale și, concomitent, un om întreprinzător, bun conferențiar, iscusit declamator și cîntăreț de muzică populară, mereu în fruntea acțiunilor social-culturale, mai întîi la Reghin ca vicepreședinte, iar apoi ca președinte al Societății tinerimii române, la Tirgu-Mureș. Al doilea, Emil Cicoș, este originar din Reghin, dintr-o familie de mici meseriași. Născut în 1911, reușește să urmeze cursurile gimnaziului la Reghin, apoi școala comercială la Tirgu-Mureș, devenind salariat al băncii „Muresana” din Reghin, iar ulterior librar. Clăditor, dinamic și inteligent, activează cu mult zel în cadrul „Astrei”, a cercului meseriașilor din oraș, apoi în cadrul Societății tinerimii române, într-o viață agitată, de o intensitate spirituală și organizatorică deosebită, încit se impune foarte repede, dar se stinge tot atît de repede la vîrsta de numai 25 de ani, în 1936. Pe lingă această risipă de energie, în scopuri utilitare, Emil Cicoș scoate, împreună cu Vasile Netea, gazeta bilunară **Credința**, „foaie culturală, economică și socială” care avea să-și înscrie printre deziderate „lupta pentru promovarea unui

spirit nou în viața publică” și „pentru revendicările țărănești”. După cum se poate observa, era un continuator al **Sămănătorului** — de care am vorbit mai sus — o foaie ce va cuprinde materiale culturale, economice, sociale, informații din țară și străinătate, politică, dar o foaie care are în centrul preocupărilor sale „grija ce păstrăm ridicării maselor populare”. **Credința** este în felul acesta purtătorul de cuvînt al Societății tinerimii române, în spiritul „Astrei”, dorind ridicarea prin cultură a țărănimii care „a rămas roaba unui analfabetism dureros”. Numai că acești tineri porneau la drum cu o premiză falsă, idealistă, considerînd că „de starea culturală a unui popor depinde într-o largă măsură bunăstarea lui economică și libertatea politică”, inversînd, pe un temei idealist, categoriile de existență și conștiință, poate și fiindcă nu le erau suficient de clare categoriile sociale și noțiunile de cultură și civilizație. Spre deosebire de activitatea „Astrei”, pe care o continuă în linia marș, grupul de tineri de la **Credința** (Emil Cicoș, Vasile Netea, Nicolae Albu, Mihail Moldovan, Alexandru Șara, Aurel Filimon, Aurel Popp, Ilie Șandru) analizează mai adînc situația țărănimii, se ocupă și de unele categorii de meseriași, prin atragerea lor într-o activitate comună. Cu toate erorile de optică, explicabile în contextul situației politico-ideologice din acel moment, rămîne meritorie străduința lor de-a forma un front comun pentru ridicarea culturală a țărănimii. Tinerii aceștia vor publica materiale pentru țărani, vor populariza cartea, bibliotecile individuale, istoria, folclorul, vor combate analfabetismul, lipsa școlilor satești. Colaboratorii de frunte, Vasile Netea, cu articole culturale, Aurel Filimon cu cele de istorie veche și arheologie, Alexandru Șara, cu folclor, vor mări popularitatea gazetei în rîndul populației. Numai că și **Credința**, apărută în aprilie 1933, își va înceta apariția prin septembrie, „din cauza prea binecunoscutei neajunsuri financiare”, iar acest grup de tineri promițători vor gravita spre Tirgu-Mureș, unde nu peste mult timp va apărea revista **Progres și cultură**. Încercările ulterioare cu **Astra**, 1936, și alte publicații locale nu se vor mai ridica la înălțimea acestor începuturi, luptele politice influențînd tot mai mult activitatea unora dintre cercuri. „Astra” își desfășoară activitatea culturală mai departe, societățile de lectură, cele de meserii, căminele culturale, bibliotecile comunale înmulțindu-se, însă fără să mai depășească granițele unor manifestări obișnuite și lipsite de scînteia ce le-ar fi imprimat o anumită strălucire.

ZILELE MUZICALE TÎRGUMUREȘENE

Festivalul țirgumureșean, la prima sa ediție, a reușit să realizeze ceea ce și-a propus: încetăținirea ideii unei manifestări muzicale anuale, care să reunească forțe interpretative prestigioase din țară și chiar din străinătate și „sondarea” opiniei melomanilor față de o asemenea manifestare. Mai mult, și-a propus să aducă unele înnoiri privind cadrul de desfășurare a concertelor — care au fost programate în aer liber, în monumente de arhitectură, în alte localități (concertul inaugural și cel de închidere au avut loc și la Sighișoara), ceea ce a și reușit, în bună parte.

Dacă festivalurile se adresează, în primul rând, publicului și nu unui cerc de muzicieni, atunci festivalul țirgumureșean poate fi considerat nu numai ca o excelentă inițiativă, ci și ca o reușită deplină: toate concertele au avut loc cu săli aproape pline, așa cum se întâmplă destul de rar pe parcursul unei stagiuni.

Festivalul nu a avut o anumită „idee-program”, dar totuși n-a fost o succesiune de concerte, ci s-a axat pe genurile simfonice și vocal-simfonice. În repertoriul său au fost incluse lucrări ce cunosc o largă popularitate, ca Rapsodia a II-a în Re major, de George Enescu, Preludiu simfonic de

Ion Dumitrescu, Trei piese pentru orchestră de coarde de Constantin Silvestri, Suita a II-a, în si minor de J. S. Bach, oratoriul „Messias” de Händel, ciclul de concerte Anotimpurile, de Vivaldi, Simfonia a VII-a de Beethoven, Concertul pentru vioară și orchestră în Re major de Brahms, poemul simfonic Till Eulenspiegel de Richard Strauss, Divertismentul pentru orchestră de coarde de Bela Bartok etc.

Concertele, desfășurate într-o elevată și sărbătorească atmosferă, au fost caracterizate printr-o înaltă ținută interpretativă și au beneficiat de aportul unor soliști, dirijori și orchestre de certă valoare, ca violonistii Silvia Marcovici și Ștefan Ruha, flautistul Alexandru Poduțiu, dirijorul Günter Neidlinger (RFG), orchestrele simfonice și de cameră ale Filarmonicii din Cluj, dirijate de Emil Simon și Mircea Cristescu, orchestra simfonică și corul Filarmonicii din localitate, dirijate de Szalmán Lóránt și Fejér Elemér și orchestra de cameră condusă de concertmaestrul Juliu Hamza, cântăreții Virginia Manu, Martha Kessler, Nicolae Andreescu și Gheorghe Crășnaru.

Prin acest festival, viața muzicală a Țirgumureșului a căpătat o nouă dimensiune.

BUJOR DĂNȘOREAN

— Sincer să fiu, la început, am încercat destule emoții. Trebuia să continuăm o tradiție, și dacă vrei, să facem o tradiție. Încrederea în orchestră era deplină, dar pe undeva, simțeam că nu am întrunit toate cerințele legate de repertoriu, de concepția însăși a Festivalului. Spre marea noastră bucurie — chiar din cauza capriciilor vremii am fost nevoiți să renunțăm la concertele în aer liber din incinta Bibliotecii Teleki-Bolyai, special amenajată, pentru Sala Palatului culturii — publicul meloman din Țirgumureș a răspuns generos printr-un mare DA. Aveam nevoie, avem în continuare nevoie de o astfel de manifestare artistică. Publicul a răspuns printr-un mare DA nu numai atunci când a fost vorba de Beethoven, Brahms, Enescu, Bach, Dumitrescu, Constantin Silvestri, Mozart sau Bartok, ci și la Concertul formației de muzică veche a Radioteleviziunii, de sub conducerea lui Ludovic Bacă. A fost o seară caldă, a fost un mare succes, semn al sensibilității auditorului la astfel de bijuterii interpretative executate la instrumente care se credeau prăfuite.

MIRCEA CRISTESCU :

— „Zilele muzicale țirgumureșene” la prima lor ediție reprezintă un act de cultură care, alături de altele, mereu mai numeroase, înscriu orașul dvs. în rând cu primele orașe ale țării. Inițiativa este binevenită, căci prin ea se încheie într-un mod viu o stagiune moleșită de apropierea verii. Prevăd un mare viitor acestui festival.

Violonistul Ștefan Ruha și orchestra de cameră din Țirgumureș.

ZENO VANCEA :

— Ca fost profesor al Conservatorului municipal din Tg.-Mureș, mă simt onorat și sint deosebit de bucuros pentru invitația făcută. Ideea organizării unui Festival muzical în acest oraș, unde, cu o jumătate de veac în urmă interpretam piesele pentru orchestra de coarde de Constantin Silvestri (își făcea studiile muzicale la Tg.-Mureș, deci iată tradiția), constituie un adevărat act de cultură. Este nevoie, cred, ca în viitor să se țină seama de programarea cu predilecție, tocmai pentru nota personală, a unor lucrări exclusiv aparținând compozitorilor locali. Legat de aceasta, organizarea unor simpozioane de muzicologie pe teme cum ar fi: legăturile dintre muzica românească, maghiară și germană din Transilvania, ar ridica foarte nota originală a acestui festival față de festivalurile care se organizează la Brașov, București, Sibiu, Constanța sau Timișoara.

SILVIA MARCOVICI

Nu prea înaltă, subțire în rochia de seară, nervoasă. Într-o engleză fluentă (mai tirziu află că învățatul limbilor e a doua ei pasiune) începe o conversație cu G. Neidlinger. Se plimbă agitată, întrebă cit e ceasul. Cască! Se plinge că are miinile reci. Acuză crampe abdominale. Însoțită de o prietenă (alint?) se retrage la cabină. Între timp începe Preludiul care deschide seara. Silvia în cabină (Concertul ei e punctul doi din program) își face „încălzirea”. Din nou mișcări în culise, schimbări în componența orchestrei. Crispată, Silvia așteaptă. Începe concertul. În lumina puternică a reflectoarelor (se filmează) cu privirea goală, imobilă, mîngiindu-și mecanic antebratul. Manifestare a trecutului? După concert Silvia își spune că e un reflex. Din pricina emoției i se răcesc degetele în vreme ce brațele îi rămîn calde. Și le încălzește. În sfîrșit, își face „întrearea”. Ce se întâmplă. Corpul pînă acum rigid devine mîldios, cînd moale, cînd cu zvicniri de arc. Îi urmăresc expresia feței. Nu știu dacă ascult concertul sau îl trăiesc odată cu solista, cu orchestra, cu sala. Se cîntă Brahms. Îmi place Brahms? Aplauze, flori, bisări. În pauză, interviul promis. În față o tină viaie, calmă. Cu ce să încep?

Cum te simți? Minunat. După concert pe care îl cînt cu plăcere (cînd nu cînt cu plăcere, cînt prost) sînt în formă. Acum sînt în formă. Am poftă de mîncare, de dans, de petrecere. Dar după două ore cad frîntă. Frîntă după o zi care începe cum? O zi de concert? Înainte de masă repet. Nu prea mult. Nici în celelalte zile nu exersezi mult. Maximum cinci ore pe zi. Și nici nu exersezi în fiecare zi. Uneori intrerup pentru zile întregi. Dar să revin. După repetiție îmi place să mîncînc zdravăn. Un beefsteak cu salată verde. Și ananas cu frișcă. Mă dau în vînt după ananasul cu frișcă. Știi, am găsit și aici, la Tg.-Mureș. Minunat. Apoi o scurtă plimbare și două ore de somn. Relaxare. Seara, cu o jumătate de oră înainte de-nce-

perea concertului, îmi fac încălzirea. Apoi căscatul, frigul, crampele. Întotdeauna.

Spuneai că nu exersezi mult. Ce faci în timpul ce-ți rămîne? Citesc, mă plimb, îmi place automobilul și mai ales învaț limbi străine. E pasiunea mea. Sint o sentimentală. Îmi place Tom Jones. Am toate discurile lui. Din jazz îmi plac numai spiritualele-urile. Și-apoi nici n-am atîta vreme. Concursuri, turnee... A propos de concursuri, voiam să ajungem aici, ce a însemnat pentru tine premiul din Franța? Mult. Totul. Cînd am plecat din țară, la îndemnul profesorului meu, aveam niște emoții cumplit. Nu îndrăzneam să sper un premiu mare, poate o mențiune. Premiul mi-a dat o încredere în mine de care nu știam. Anul trecut, la București la Festivalul Enescu nu mai concepem să iau un alt premiu decît cel mare. Am avut emoții din pricina concursului sovietic.

Era să mă retrag, pentru că fără premiul întii m-aș fi omorît. Dar am aflat că și el se temea de mine, a uzat chiar de-un mic truc pentru a fi programat în urma mea. Am intrat în concurs sigură de succes și am cîștigat. Te gîndeai cu seriozitate la moarte sau era o licență poetică? Da. Știi, dacă la un concurs nu aș fi sigură pe mine îmi-aș retrage. Sau prima sau nimic. E formidabil să poți spune asta la 19 ani și în același timp e normal să o spui. Îți urez numai succese. Cit despre turnee, unde și cînd le vei face? Cu care să încep? În martie 1972 voi concerta în Suedia și Norvegia, apoi în Statele Unite la San Francisco, Miami, Miami Beach și Baltimore. Apoi în America de sud, în Peru, Argentina și Brazilia. Apoi vei veni în turneu prin România, nu? Intorcîndu-ne de unde am pornit, ce părere ai despre „Zilele muzicale mureșene”? O idee excelentă. O baie de muzică și un prilej de înțîniri. Un început pe care-l cred și-l vreau fecund.

EMIL SIMON

— Care este, după părerea dumneavoastră, meritul acestor seri muzicale și cum credeți că ar putea să se deosebească de alte manifestări de acest gen, căutîndu-și un profil propriu?

— Ideea de a organiza săptămîna muzicală este lăudabilă, iar o păstrare și o repetare a ei ar aduce și un profil specific necesar de altfel unui asemenea gen de manifestare. Nu e deloc o sarcină ușoară pentru organizatori, dar probabil publicul țirgumureșean ar fi interesat de invitarea mai multor ansambluri din țară și chiar a unor soliști de peste hotare.

— Care este rostul acestui program?

— E normal ca un centru cum e Tg.-Mureș să nu se rezume numai la teatru prin care este mai cunoscut, cu atît mai mult cu cît există o filarmonică care după părerea mea este într-un real progres, iar această săptămîna muzicală întregeste imaginea unui centru ce se vrea cultural. Mă întreb dacă au fost suficient reprezentări compozitorii locali.

De bună seamă că publicul va rămîne îndatorat organizatorilor. Nu știu dacă nu ar trebui făcut ceva pentru ca serile acestea să se deosebească de serile cu care e obișnuit melomanul țirgumureșean în timpul stagiunii. Proaspeții absolvenți de conservator ar putea fi integrați într-o formație axată numai pe muzică românească.

REPORTER

GÜNTER NEIDLINGER (R.F.G.)

În culise, înaintea concertului, și în pauză.

— Sînteți pentru prima oară în România?

— Nu. Am mai fost anul trecut în decembrie, cînd am dirijat Beethoven. Aici, și la Ploiești. Era iarnă, dar căldura oamenilor era aceeași. Acum, cînd văd frumusețea și generozitatea naturii o pot înțelege. Vă mărturisesc că țara dv. e foarte interesantă pentru un străin: cu varietatea reliefului său și a tipurilor umane. Și am vizitat numai nordul și sudul Carpaților (meridionali) și litoralul. Ca o curiozitate am remarcat țiganii, cu hainele lor pestrițe, iar femeile cu rochiile lor largi, violente colorate. Îmi pare rău că nu am putut vizita mai mult țara, pentru a vedea costumele voastre populare, cu care sînteți cunoscuți, cu care pe drept vă mîndriți. Îmi plac oamenii de aici, din Țirgumureș, mai înalți, cu fețe prelungi și priviri inteligente. Ca public — foarte generos. Și c-am ajuns aici, trebuie să vă spun că mi-a făcut plăcere să lucrez cu orchestra dv. La început m-am speriat puțin. Ne-a trebuit o oră, mie și orchestrei, pentru a intra în ritm. Nu știu de ce, poate disciplina, poate profesionalitatea sînt altele decît cele cu care sînt obișnuit de la noi, din Germania. Dar apoi repetițiile au mers foarte bine. Apreciez la orchestră registrul larg și finețea în acorduri. Cu o muncă susținută ar putea deveni o orchestră foarte bună. Cit despre solistă, (Silvia Marcovici n. n.), e o mare violonistă. Se vede de la prima privire. Are toate calitățile, muzicalitate, precizie, finețe. Tehnica sa denotă un mare interes pentru lucru.

SZALMÁN LÓRÁNT

— Așadar s-a tras cortina peste Zilele muzicii țirgumureșene. În calitatea dv. de „prim amfitrion” ce ne puteți împărtăși în legătură cu acest eveniment muzical?

festival piatra neamț '71

Festivalul spectacolelor de teatru pentru tineret și copii de la Piatra-Neamț (7-14 iunie) a ajuns la a doua ediție (prima 1969), fiind de pe acum o manifestare artistică de mare importanță pentru viața teatrală din România. Gazdele s-au străduit să asigure o organizare ireproșabilă, publicul s-a dovedit competent și receptiv la nou, teatrele au prezentat (în general) spectacole de succes din trecuta stagiune. Leonce și Lena de Georg Büchner (Teatrul Lucia Sturdza Bulandra — regia Liviu Ciulei), Harap Alb (Teatrul Tineretului Piatra Neamț — regia Zoe Anghel Stanca) Pinocchio (Teatrul Ion Creangă — regia Barbu Dumitrescu) Copilul din stele și Romanțioșii (Teatrul de dramă și comedie Constanța — regia lui Geo Berechet și respectiv Ion Maximilian), Drumul încrederii de Paul Cornel Chitic (Teatrul Național, Vasile Alecsandri — Iași — regia Cătălina Buzoianu) — iată care au fost „spectacolele de vîrf” ale acestui festival. Senzația festivalului a constituit-o însă piesa „Lăpușneanu” (I.A.T.C. — regia Dan Micu), realizată în întregime de acești studenți excepționali, conduși de un regizor de care, sintem siguri, se va vorbi mult de-aici înainte.

Am fost nevoiți să vizionăm însă și spectacolele penibile ca Prestigioasa Loredana de Ana Anca Bursan și Gheorghe Panco (Teatrul Ion Creangă — regia Ion Lucian, Anca Bursan), falsă piesă de actualitate pentru tineret; am fost cu toții induioși de eforturile unor mari actori pentru a salva melodrama Fata care a făcut o minune de WILLIAM GIBSON (Teatrul Mic — regia Ion Cojar); am fost încercați de senzație de jenă urmînd Mofangii, plată punere în scenă a lui Caragiale (Teatrul de stat Arad — regia Dan Alexandrescu). În cadrul festivalului a fost organizat un simpozion de comunicări științifice legate de problemele teatrului pentru tineret. Publicăm în acest număr lucrarea Silviei Ungurean, ca și un interviu cu Dan Micu — regizorul spectacolului „Lăpușneanu”.

Chiar dacă ediția din acest an nu a fost încă un adevărat festival de teatru pentru tineret și copii, așa cum îl dorim cu toții, ea a fost un pas înainte.

VATRA

regizorul - un părinte spiritual

interviu cu dan micu

— La numai 22 de ani, încă student la I.A.T.C., ai pus în scenă „Alexandru Lăpușneanu” dramatizat de tine. Rezultatul este un spectacol excepțional, cu adinci reverberații printre participanții la Festivalul de la Piatra-Neamț. Cum se explică apariția ta spectaculoasă printre regizorii notabili ai țării?

— Am fost și mă consider încă elevul lui David Esrig și Radu Penculescu, doi dintre marii regizori ai lumii, cred eu. Cu Esrig am parcurs momentele esențiale ale istoriei spectacolului: comedia dell'arte, teatrul patetic medieval, teatrul elisabethan. În anul III am făcut o dramaturgie proprie după „Scrisoare către tata” de Kafka.

— O alegere neobișnuită...

— E un text de patetism intim, care m-a cucerit.

— Ce a însemnat pentru tine „școala” lui Radu Penculescu?

— Marea credință în necesitatea și obligația de a face un teatru în modul cel mai angajat.

— „Angajat”, iată un termen de mare circulație astăzi, fără să aibă o accepțiune unanimă. Ce înseamnă el pentru regizorul Dan Micu?

— Înțeleg printr-un spectacol angajat, spectacolul realizat de o trupă omogenă și stabilă sub conducerea unui regizor și animator care trebuie să fie un părinte spiritual. Un adevărat spectacol angajat poate fi făcut numai de o astfel de trupă al cărei program e hotărît în totalitate de regizorul ei. „Angajarea” înseamnă pentru mine credința totală într-o idee, fie ea politică, de ordin intim sau formulă estetică. Ideea de teatru angajat presupune o perfectă polarizare a tru-

pei. Orice membru al trupei care minte, nu crede în voința și idealul trupei, își trădează condiția de membru, dizolvă organismul trupei.

— Ai lucrat cu o astfel de trupă în timpul studenției și rezultatele au fost strălucite. Ce va fi după...?

— Simt o mare îngrijorare. Prin arbitrarul repartițiilor ne vedem în situația de a ne dispersa.

— Ar fi o soluție?

— Ar fi, dacă... Să se acorde dreptul tinerilor absolvenți ai clasei de regie (sau măcar celor care și-au format o trupă, de care nu vor să se despartă) de a se îngloba la unul din teatrele din țară, împreună cu un număr cît mai mare de absolvenți actori, regizorul urmînd să însemne pentru această trupă singurul ei director artistic. Nu cred că se poate numi, altfel, trupă un grup de actori care într-o stagiune lucrează cu trei regizori impuși în mod arbitrar. De la un regizor la altul, trupa nu mai există, se pluralizează. De pildă, la Piatra-Neamț nu a fost și nu este o trupă, ci un colectiv de actori talentați.

— Să revenim la „Alexandru Lăpușneanu”. Ce-a determinat opțiunea ta pentru acest personaj istoric, despre care se crede că nu mai rezervă surprize în interpretarea lui?

— Ideea centrală a spectacolului e aceea a dreptului de a interveni în destinul individului (destin e o noțiune apolitică, e coerența unei existențe). Lăpușneanu rămîne un personaj politic clarvăzător și progresist. În cadrul conflictului politic, el este campionul.

Problema conflictului uman rămîne însă deschisă. Orice societate intervine în mod implicit prin legile ei în destinul intim al in-

divizilor. Rezultatul poate fi pozitiv și dezastruos în același timp. Lăpușneanu e un învingător și un înfrînt, în spectacolul meu el nu moare, e neimportantă moartea lui biologică.

— Spectacolul e un proces...

— Da, fără să ateste însă vinovăția sau nevinovăția lui Lăpușneanu. Un proces în care actorii sînt avocații patetici ai personajelor. În ultima scenă, Lăpușneanu invocă intervenția unui judecător suprem, care refuză însă să-și dea verdictul. Judecătorul e de fapt acel tot compus din actori, regizor, scenograf, spectatori.

— Regizorul e dublat de un dramaturg de talent. Veți continua colaborarea?

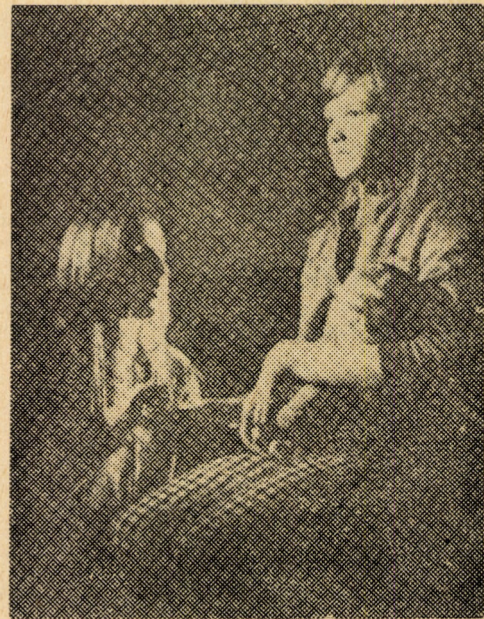
— Voi încerca în vara aceasta să compun textul pentru un spectacol „Tiganiada”.

— Tirgu-Mureșul e legat, se pare, de proiectele tale.

— Prin septembrie voi veni să pun în scenă „Prințesa Turandot”, de Carlo Gozzi, cu patru dintre actorii din „Lăpușneanu”, repartizați la Tg.-Mureș. Spectacolul va fi lucrarea mea de diplomă.

Apoi, cine știe...

MIHAI BRUDA

Leopoldina Bălănuță și Dalila Gáll în „Fata care a făcut o minune” de William Gibson.

(urmare din pag. 7)

carate de maximă strălucire artistică” (Ov. Papadima). Valorificînd folclorul din toate provinciile locuite de români, el înfăptuia un act patriotic și politic de o însemnată deosebită, demonstrînd lumii că din Carpați și pînă-n Mare există un popor căruia trebuie să i se recunoască demnitatea și dreptul la viață mai bună, deopotrivă cu celelalte popoare. În articolul *Melodiile românești* (din *România literară*, 1855, nr. 9), Alecsandri notează: „În Franța, Germania și Anglia, poeziile noastre populare, traduse și tipărite, au produs o mare plăcere și au recomandat cît se poate de mult geniul poetic al românilor... Strigătul de naționalitate și de drepturi egale au aflat un răsunet puternic la poporul român care locuiește Valahia, Moldova, ... precum și cea mai mare parte din Transilvania.” Culegerile sale de folclor (*Balade adunate și îndreptate*, Iași, 1852, 1853, apoi *Poezii populare ale românilor*, București, 1866) nu împlineau numai una din principalele direcții ale revistei *Dacia literară*, dar aduceau o mostră vie a forței creatoare pe care o avea poporul român, cu aspirațiile sale de veacuri pentru unitate.

Primele relatări despre Transilvania le primește în 1827, de la dascălul maramureșean Gherman Vida care trecuse Carpații, în Moldova, cu manuscrisul cronicii lui Gh. Șincai în desagă și însuflețit de entuziasmul *Școlii ardelenene* pentru originea comună latină a tuturor românilor. Contactul direct cu creația populară din Transilvania și Banat are loc în vara anului 1847 cînd urmează, aproape două săptămîni, cura balneară la Băile Herculane. Acum culege versuri populare pe care le publică, mai tîrziu, în *Suplimentul revistei România literară* (1855, nr. 1-3) sub titlul *Cîntice populare ale românilor din Transilvania și Banat*, împreună cu balada *Erculean* care, așa cum s-a stabilit (Al. Bistrițeanu), este balada bănățeană *Iovan Iorgovan*. În traducerea franceză (Paris, 1855) a baladelor și cîntecelor populare, cu introducerea lui A. Ubicini, poetul consideră că autorul anonim al baladei

Erculean, prin cele trei zîne sau fete a personificat „cele trei părți ale Daciei, adică Transilvania, Valahia și Moldova.” Interpretarea era neverosimilă dar așpititoare pentru folcloristul care căuta urmele demonstrative ale trecutului din ascunzăturile patrimoniului popular. Culegerea era destul de bogată căci, într-o scrisoare (Paris, 1847), N. Bălcescu îl stimulează: „Sînt nerăbdător a vedea poeziile tale și cîntecele populare ieșite la lumină.”

Evenimentele revoluției din 1848 îl poartă peregrin prin satele ardelenene, din Hangu la Tulgheș, după care se oprește timp de două luni în Brașov, așa cum precizează descrierea sa păstrată în manuscris la *Biblioteca Academiei* (ms. 3370, f. 261 v.). La Brașov se bucură de aprecierea și ospitalitatea prodigiosului publicist G. Barițiu care, sub titlul *Cîntecele populare românești* (din *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, 1849, nr. 11), discută definiția poeziei populare, raportîndu-se la articolul publicat de V. Alecsandri în *gazeta Bucovina* (1849, nr. 32) sub titlul *Poezia populară a românilor* unde formulează această remarcabilă concluzie fundamentată și pe cercetarea folclorului la fața locului: „Geniul poporului român, fie din orice provincie, este pretutindeni bogat în poetice comori.” Sub titlul *Mioara* (în *Bucovina*, 1850, nr. 11), Alecsandri amintește lui Al. Hurmuzaki că în casa lui din Cernaucă citise balada căreia găsește potrivit, acum, să-i facă o prezentare analitică, reliefind rolul pe care-l avusese transhumanța în păstrarea și difuzarea acestei creații populare. Sute și mii de oiminate de mocani cu sarice albe, în căutarea pășunilor, „vin de la Vrancea, altele de pe coastele Ceahlăului, altele de prin văile Bistriței și a Moldovei, iar cele mai multe de peste Carpați, din Transilvania.” Cunoașterea folclorului în cadrul economic și social care contribuie la modelarea și păstrarea lui, îl determină pe poet să interpreteze, întîiul, balada *Miorița* ca o creație reprezentativă pentru spiritualitatea populară din toate provinciile locuite de români.

Difuzarea culegerilor lui Alecsandri în Transilvania a stimulat interesul

pentru valorificarea patrimoniului popular și a dat o replică decisivă celor care mai contestau potențialul creator al poporului. G. Barițiu reproduce în *Foaie* (1853, nr. 18-20, 30 și 34) baladele *Mihu Copilul*, *Păunașul codrilor*, *Blestemul* etc., precum și prefața la culegerea din 1852 în care Alecsandri menționează că „poeziile noastre populare compun o avere națională, demnă de a fi scoasă la lumină ca un titlu de glorie pentru nația română”. Urmînd îndemnul dat de poet, At. M. Marienescu realizează culegerea *Novăcești*, rămasă în manuscris, consultată de Alecsandri și publicată recent de Ov. Birlea. În *Precuvîntare* (Timișoara, 15 decembrie 1879) la această masivă culegere, Marienescu precizează că a cunoscut în 1857, la Pesta, ediția baladelor culese de Alecsandri care „mă îndemnară ca să culeg poezii populare din părțile de dincoace de Carpați”. Răspîndirea culegerii lui Alecsandri s-a făcut și prin intermediul unor traduceri în limba maghiară. Cu titlul sugestiv *Flori alese de pe cîmpul poeziei populare românești* (Pesta, 1858), Ács Károly realizează întîia antologie în limba maghiară a baladelor populare române. În introducerea, traducătorul menționează că aceste creații aparțin poporului cu milioanele căruia „trăim acum am cunoscut-o și am apreciat-o atît de puțin. „Majoritatea baladelor sînt traduse după original, din culegerea tipărită de Alecsandri în 1852, cu notele acestuia, pe alocuri completate. A fost o ediție de mare efect pentru că s-a realizat un început de bun augur pentru cunoașterea creației populare românești în Transilvania. Un efect stimulator a exercitat Alecsandri asupra folcloriștilor ardeleni G. Alexici, I. Pop-Reteganul, G. Pitiș, A. Bărseanu. Culegerea *Doine și strigături din Ardeal* (București, 1885), realizată de J. Urban Jarnik și A. Bărseanu, a fost studiată de Alecsandri la Mîrcești și recomandată Academiei Române spre publicare, într-o comunicare elogioasă unde atrage atenția că „geniul românesc este același peste Carpați și peste

Dunăre, cum este dincoace și dincolo de Mîlcov”. Circulația culegerilor lui Alecsandri în Transilvania a determinat crearea unor variante deosebite și, mai ales, cultivarea interesului pentru creația populară. Pe o pagină a unui exemplar din *Poezii populare ale românilor* (București, 1866) păstrat la Biblioteca Centrului de științe sociale din Tg.-Mureș (nr. inv. 6368) găsim următoarea însemnare a posesorului, probabil un țărăn știutor de carte din Iernut: „Această carte de poezii populare ale românilor este a lui Marošian János din Radnotfaia (Iernut, n. n.), născut în anul 1844 în luna lui decemvrie în 23, căsătorit în anul 1868 în luna lui oktober în 22, am scris în anul 1873 în luna lui iulie în 27, în fegyház (temniță, n. n.), Marošian János, soție Anica Cosma născută în anul 1850 în decemvrie 18”. Așadar, la numai șapte ani după tipărirea culegerii lui Alecsandri, iat-o în circulație și prin satele din valea superioară a Mureșului. E greu să stabilim, cu precizie, pe ce căi a pătruns aici. Într-o scrisoare (Iași, 7 mai 1872) adresată lui I. V. Sococ, V. Alecsandri îi promite vreo șapte sute sau opt sute de exemplare din poemul *Dumbrava roșie*, cu indicația să fie difuzate în Transilvania. Concomitent, este probabil să fi pătruns, atunci, și exemplarul culegerii de folclor din 1866 care cuprinde 23 creații populare din Ardeal.

Difuzarea culegerilor de folclor pe care le-a tipărit V. Alecsandri, a contribuit la afirmarea poporului român ca forță spirituală creatoare, capabilă să genereze valori autentice și să participe la înzestrarea patrimoniului național. Așa cum l-a înțeles Alecsandri, — care, apreciază B. P. Hașdeu, „în literatura noastră populară joacă pînă la un punct rolul lui Columb în privința geografică” (*Românul*, 1872, p. 786) — folclorul „a constituit o însemnată afirmare mondială a poporului nostru, un prețios bun artistic depus în tezaurul spiritual al omenirii” (I. D. Bălan). Cunoașterea nemijlocită a folclorului din Transilvania a contribuit la apropierea scriitorilor de izvorul reîntineritor pe care-l generează creatorul popular.

cutia...

MANDACHE CONTEMPORANUL NOSTRU

14.

În timp ce mănincă, lacomii se apleacă mai mult decât se cuvine asupra farfuriei și privesc împrăștiat, căutând parcă spațiu pentru dimensiunile lor viitoare.

15.

Nu reușeam să prind hoțul care pătrundea noaptea în pivnița mea și îmi fura cite o damigeană cu vin. Un vecin mi-a dat ideea să amestec vinul din citeva damigene cu sodă caustică, ceea ce am și făcut. Curând, un alt vecin a fost transportat cu salvarea la spital, având grave perforații stomacale. I-am dus un buchet de flori și i-am spus, printre altele, că și eu obișnuiesc citeodată să beau vinul cu sodă caustică, dar n-am avut pină acum perforații.

16.

Cîntam în corul nostru o melodie preferată. La un moment dat, dirijorul sesiză o voce falsă. Între noi se afla unul tare de ureche. În loc să caute și să dea afară antitalentul, ne-a pus pe noi să cîntăm mai tare melodia noastră preferată.

17.

I-am spus unui leneș înțeleptă zicală cum că „cine nu muncește nu mănincă”. Și m-a întrebat îngrozit ce are de făcut, pentru că el mănincă, dar nu muncește. Semn că zicala oricum se potrivește.

18.

Multe dintre conferințele de știință popularizată se desfășoară în așa fel încît asistența să fie bine odihnită la vizionarea filmelor artistice care urmează.

19.

Tragedia este o chestiune din care lipsește cu desăvîrșire partea comică. Dacă a mai spus-o altcineva, înseamnă că reflexiei mele îi lipsesc ghilimelele citării. Dacă nu a mai spus-o — mă miră!

20.

Al cincilea simț este simțul umorului. Cei la care este foarte dezvoltat rid și atunci cînd nu trebuie.

21.

Deși este mare aglomerație la mijloacele de transport în comun, amatorii de chilipiruri n-au găsit metoda să ofere cu suprataxă un bilet în plus.

22.

Cred că prostia este o chelie de interior care, spre deosebire de cealaltă, se poate trata cu mijloace proprii.

23.

Un tinăr bine-simțit trebuie să cedeze locul pe scaun unui bătrîn chiar dacă știe că acesta din urmă a șezut destul în viața lui.

24.

La magazine nu se mai găsește instrumentul pentru destuparea sticlelor cu apă minerală. Cu toate acestea, obișnuitele ședințe săptămînale, de un sfert de oră, ale asociației noastre sportive, decurg în bune condițiuni.

CORNEL POGĂCEANU

— A, nu, zimbi Eva, nu defectele...

— Vorbești de incomprehenșiune, de neliniște metafizică, de legitatea convențiilor...

— Bună ziua, deranjez, verișoară? Drăcușorul era bronzat, tot atît de plictisit ca și cei doi, și ronțăia și el un măr. Eva plecă.

— Cîcă există o problemă masculină, oftă Adam.

— Există, cum să nu existe, oftă și drăcușorul, sau vrei să spui că bărbații sînt grozav de fericiți? Uite, eu, de exemplu, sînt singur cuc, șeful a uitat că și eu am coaste în plus... Cînd voi mergeți la culcare, eu ce fac? Număr stelele, fluier, mai și gîndesc... Dar tot singur...

— Mda, și ce crezi, cu o pereche e mai bine? Întrebă-mă, pot să scap de Eva măcar cinci minute? Aș! Se plictisește. Are angoasă. Are „tristețe”. Are „complexe de solitudine”... Se vede că sînteți neamuri...

— Hm! Jucăm o carte? Face și Eva un bole...

— Aș! Nu face nimic. Face grevă. E surmenată. Vrea drepturi egale. Se instruieste.

... Și pruncii aștia, urlă toată ziua...

... Scîncete, urlete, țipete, înjurături... Și o muzică selectă, urmată de apariția Evei. Vine de la șef. Aflăm că din lipsă de buget, tot ce-a obținut e cutia cu muzică. Dacă o pui la maximum, face concurență corului infanților. Eva plînge. Adam o mîngîie. Eva plînge. Adam o ceartă. Eva țipă. Adam o-njură. Eva urlă. Adam își ia cîmpii. Drăcușorul oftează. Eva oftează. Copiii tac.

— Verișoară, pot să te-ajut? Fac un țarc pentru prunci, tu îmi faci un bole, și-apoi te duc

să-ți arăt stelele... Sînt multe, frumoase, te-nvăț și să le numeri...

Dacă nu greșim, a doua zi Adam s-a dus în audiență. Vroia neapărat să fie valorificate și coastele supranumerare ale drăcușorului. Mai ales că drăcușorul, ca să fie mai suplu, era gata să renunțe la cît mai multe. Se pare că a avut succes. Ba, mai mult, drăcușorul după ce și-a donat coastele, a fost izgonit printre stele. Tot îi plăcea lui să le numere...

Eva s-a pomenit cu o armată de creaturi bronzate, slabe (datorită sexului), vesele și evident, mai tinere, roind peste tot, mincînd merele, numărînd stelele, gata să-l învețe oricînd trebuia asta și pe Adam... Pruncii țipau, Eva murea de foame, mere nu mai erau... Eva a început să facă de mîncare, să sape cartofii... Și era tare singură...

Cînd a venit Adam, în trecere pe acolo, l-a invitat spășită la masă, i-a spălat puțin frunza în apa mării de cleștar, i-a făcut un culcuș din piele de șarpe, și și-a dat toată osteneala să-l încălzească puțin. Oricum, era rece, venea toamna... A doua zi Adam s-a dus la pescuit, a treia zi a venit cam afumat (afumase peștii pentru la iarnă), a patra zi au venit creaturile să-l ia la plimbare. Era, oricum, duminică...

O vară următoare sosi, era soare, căldură, mare bleu, Eva avea riduri, și era foarte bună prietenă cu șarpele. Îi ținea de urît cînd Adam avea de făcut explorări. De la un timp, de atîta pristenie, limba Evei a început să se despice și ea, ochii au început să-i lucească stîns, a învățat să se strecoare printre lucruri și uneori chiar să se tîrie... În ziua cînd Adam a rămas „acasă”, deoarece avea febră, Eva s-a hotărît să-l atace frontal. Deci, a scos un sîsiit prelung, și-a sticlit

dințișorii, și-a umezit buzele cu limbuța despicată, și-a unduit ușor trupul a strecurare și, așa, într-o doară, s-a interesat ce mai fac creaturile, dacă e adevărat zvonul că tot explorînd au dat de niște străvezii oameni ai zărilor, blonzi și cu aripioare, care s-au arătat foarte doritori de a le lua de nevastă... Dar, pentru că Adam avea febră, n-a așteptat răspunsul, oricum, îl știa prea bine, șarpele se documentase și o informase magistral, așa că a trecut la următoarea întrebare. Zîmbind tandru, a dorit să afle ce părere are Adam despre „problema masculină”.

Tăcere. Lungă tăcere. În inserarea ce se lăsa, Adam clipește trist. Eva parcă nu are consistență, e ca un fum. Adam e miop. A început să-mbătrînească. Își potrivește ochelarii, trimiși în dar de drăcușor, și se lasă în voia reveriei. Eva taie și face de mîncare. Copiii sînt plecați pe undeva, stelele încep să răsară. Liniște.

... Problema masculină... Există, oare, o astfel de problemă? Adam își aduce aminte de incomprehenșiune, de neliniște, de convenții... Prin fața ochilor îi defilează crimele de viață, face o vagă evidență contabilă a întîmplărilor care s-au repetat, și simte că e tare obosit. Șarpele, invitat de onoare la masă, îi aduce aminte că s-a descoperit un nou tărîm, unde șeful are de gînd să-i trimită pe cei vechi, pentru a-i lăsa pe cei tineri să se descurce fără asistență. Problema masculină îi mai flutură citeva momente în minte, apoi adoarme definitiv și ireversibil. Eva se pregătește să-l urmeze. Știe de undeva, de la șarpe, oare?, că fără Adam nu poate trăi. Și cînd închide ochii, îi trece așa, prin minte, „asta o fi oare pentru mine „problema masculină?”.

... Pace... Liniște...

VOICA FOIȘOREANU

Însemnările unui fost cronicar sportiv

Deghizat în chip de arhanghel cu capă și spadă, „doamna cu coasa” a început să facă orgii printre fotbaliști. Aș fi vroit-o mai degrabă la cursurile serale ale arbitrilor, chiar la ședințele comisiei de disciplină și competiții sau, mai ales, printre samsarii voiajori care în drumurile lor prin Americi, Africa și Europa se îngrijesc de tot felul de trucuri, numai de fotbal nu.

Primii care i-au căzut pradă au fost rapidiștii. Erau gata-gata să-i cadă pradă și dinamoviștii. Noroc însă de Calul Troian al moldovenilor lui Dembrowschi, care, atunci cînd nimeni nu se aștepta, s-a furișat în Giulești, s-a opintit odată din toate puterile făcînd praf și pulbere toată garnitura cefe-reului, cu mecanici și acari la un loc.

Speriată de incurcături, Federația de specialitate caută ieșiri, pe cît posibil, tot pe ușile din față: observînd starea de oboseală manifestată de cîțiva ani, de către fotbaliștii echipelor diviziei naționale în finalurile campionatelor, federația incriminează în urma investigațiilor sale (sic, n. a.) lipsa unei perioade anuale de vacanță suficientă ca durată și dispune ca jucătorii să beneficieze de un minim obligatoriu pentru odihnă...

Epocală descoperire, nu? E totuși penibil să scoți castanele prăjite ale fotbalului nostru punînd totul pe seama odihnei. Și apoi, la urma urmei, trebuie să avem alți oameni plătiți la federație care să dicteze cum trebuie să se odihnească sau să se pregătească fotbaliștii? Aceasta ni se pare cu atît mai grav, cu cît, dacă bine ne aducem aminte, în perioada cultului antrenamentelor sistem seră (unii mai numeau sistemul ăi grajd) „capete pustii” susțineau că singura șansă de reușită a sportului românesc în confruntările mondiale (inclusiv a fotbalului) este aceea de a ne antrena 365 de zile din 365 de zile și, dacă se poate (aici au apelat și la codul muncii, vezi doamne) cite opt ore în fiecare zi.

Curat „capete pustii”, ar spune Caragiale. La vreme, aceste capete i-ar fi așezat pur și simplu pe scaunul electric pe Sir Alf Ramsey, antrenorul cîștigătoarei Cupei mondiale, ediția 1964, sau pe conducătorul proaspetei cîștigătoare a Cupei Europene a Ajax Amsterdam, Michels pentru crima de a fi servit jucătorilor cite o gură de coniac înaintea fiecărei partide sau, pentru că, a-aceiași jucători au fost lăsați pur și simplu în noaptea dinaintea finalei să-și petreacă timpul în sinul familiei.

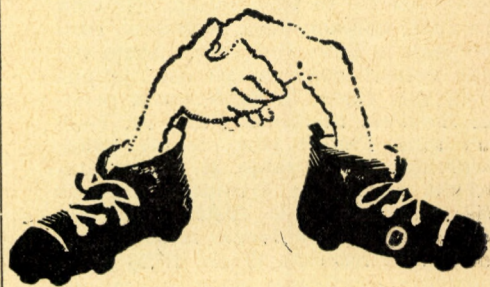
Oricum, decretată sau nu, pauza este salutăată cu voluptatea elevului și de către fotbaliști. Deschideți manerurile. Lăsați-i și pe fotbaliști să respire aerul munților, să se bucure de apa mării, singuri sau în tovarășia cui or vrea ei. S-au saturat de umbra omului din spate, care îi îndeamnă tot timpul, metronomic: ghi, ghi, ghi, căluțule!

Dar stupoare. După ședințe „seculare”, Federația obligă fotbaliștii la o odihnă de... 15 zile. S-au gîndit probabil că nu toți fotbaliștii au vechimea necesară.

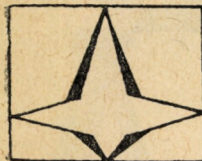
Pauză în fotbal. Singurii care nu vor s-o ia nici în ruptul capului sînt tirgumureșenii. Chiar dacă ne-am realizat dorința revenirii în prima serie — spunea Tibi Bone — nu înseamnă că sîntem o echipă perfectă. Atacul și linia mediană se situează la nivelul A-ului, dar linia defensivă mai trebuie mult, foarte mult muncită. Da, A-ul nu iartă. O știu foarte bine. Așa că de acum începe un nou urcuș, cu siguranță mai greu decît cel pe care de-abia l-am terminat.

Dau crezare acestor gînduri avînd în vedere că fosta glorie a fotbalului românesc, aduce pentru a doua oară echipa A.S.A. în prima divizie. De-ar fi numai cu folos acest plus de transpirație.

ATANASIE POPA

Soare, căldură, mare bleu, plajă, plictiseală și conversație în rai. La ordinea zilei: o problemă. Problema masculină. Există și o asemenea problemă? Așa s-ar părea, zise Eva și oftă. Problema asta, zise Adam, ronțînd de zor mărul, mă cam plictisește. N-ar fi mai bine să dormim? Oricum, bărbații cunosc atît de bine defectele femeilor, iar femeile pe cele ale bărbaților...

PUNCTE

A murit în vîrstă de 90 de ani, Peter Davis. Dureros, dar cine a fost, la drept vorbind, Peter Davis? Vedetă politică, vedetă sportivă, vedetă de film? În ce enciclopedie să căutăm numele lui, faptele sale? La amintirea căreia dintre ele, tresărim?

Scriu numele lui Louis Armstrong. E nevoie de vreo recomandare? E cineva care n-a auzit de el? E cineva care nu i-a auzit încă trompeta? Care nu-i cunoaște inflexiunile „răgușite” ale vocii? Cine nu-l admiră?

Mă întorc la Peter Davis. Găsesc o trăsură de unire între acest nume și cel al trompetistului din New-Orleans. Să cînte la trompetă, Armstrong a învățat de la Peter Davis. Unul profesa într-o casă de corecție, al doilea era „elev” în aceeași casă de corecție. Și dincolo de tot ceea ce înseamnă această instituție, o relație de muncă, o relație profesor-elev, o relație pedagog-geniu, a dăruit lumii o legendă.

Vă place trompeta lui Armstrong? Dar vocea sa răgușită? Da? Atunci să nu-l uităm pe Peter Davis. Să dăm profesorului ce-i al Cezarului...

La început, Bikini a fost insulă. Pe urmă a devenit un simbol. Al experienței distrugătoare. Luați cu alte treburi, oamenii au uitat apoi numele minuscului punct de pămînt pierdut în imensitatea Pacificului.

Bikini reîntre în actualitate. Și nu oricum. Numele insulei urmează să se înscrie pe marile hărți turistice ale lumii, în rivalitate cu Balearele, cu Hawaiiul, cu Bermudele. Aparaturile ultrasensibile au investigat centimetrul patrat și centimetrul cub din pămîntul și atmosfera insulei și n-au descoperit nici o urmă de radio-activitate. Așa încît — ne invită prospectele turistice — în curînd, băi de soare pe Bikini!

Strălucește oare deasupra insulei soarele de dinainte de 1946?

Ciți arbori au fost tăiați oare de la începutul lumii acesteia pentru ca pe locul lor să se înalțe construcții din lemn, cărămidă, beton, sticlă și alumini? Cine a ținut numărul? Cine a putut ține numărul lor? Tăierea unui arbore a devenit, prin repetarea gestului de mii și mii de ani, un act rutinier, banal, incapabil să declanșeze alte energii decît acelea cerute de minuirea toporului.

La Stockholm, citorva zeci de ulmi li se rezervaseră de către niște edili preocupați de o arhitectură geometrică, o tăiere banală. Dar cînd gestul trebuia împlinit, triumfurile ulmilor au fost înconjurate de zeci de tineri suedezi. Un gard protector viu. Topoarele s-au oprit la început de drum. Iar ulmii continuă să crească, printre construcții de beton, sticlă și aluminiu, ca un miracol, surprinzător, al secolului XX...

În cazul rimătorilor, greutatea de 30 kg îl înscrie automat pe purtător în categoria „purcelușilor de lapte”. Tentantă etichetare. Mirositoare și gustativă. Trecînd însă peste asta — și nu ne duce pe noi în ispită! — să consemnăm eroica luptă pe care un purceluș de lapte o dă de cîva timp cu presiunea subacvatică. Închis într-un cheson al Grupului de studii și cercetări submarine din Toulon, patrupelele în cheștione trăiește la o presiune de 111 atmosfere, echivalentul unei adîncimi de 1.100 m. De cîteva ori pe zi, se transmit buletine medicale asupra stării sănătății lui. Experimentul n-are poftă de mincare și acuză hipersensibilitate la zgomete. În schimb, privirea îi este vie și nu prezintă nici un semn de paralizie.

Simțul olfactiv al ciînilor stimulează, diferit, imaginația oamenilor. În Statele Unite, această calitate canină e obiect de distracție. E de-ajuns să vezi cărțile editate special pentru aceste simpatice patrupele: pagini care miros a „oase”, a „pisică”, a „ieșuri”. E de la sine înțeles reacția „privitorilor” la o asemenea „lectură”.

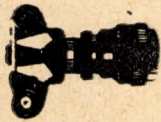
De partea cealaltă a Atlanticului, în Anglia, dispararea oamenilor i-a transformat pe ciîinii labrador în descoperitori de traficanți de droguri. Depistat ca deosebit de sensibil la hașiș, marijuana, heroină — mirosul labradorilor se substituie așadar mijloacelor criminalistice moderne de investigație.

De unde concluzia că sînt pe lume nasuri de carieră care impun totuși respect și considerație...

ION DELEANU

Un mare divorț italian. Gina Lollobrigida în sfîrșit liberă.

accident

LINII ALBE PE ASFALT

Nu cred să se știe precis cine anume ar fi inventat linia albă care brăzdează milioane și milioane de kilometri de șosele, nesfîrșitele autostrăzi care străbat continentele. În orice caz, un conducător auto a exclamat: Inventatorul merită, dacă nu premiul Nobel, cel puțin un bust la capătul pămîntului!

O dată descoperită piatra filosofală a circulației moderne, acest dirijor mut a evitat hecatombe de vieți omenești, scăzînd foarte carnaul universal, avariile, cu toate complicațiile lor funeste. Dar, fiindcă există un dar, o dată descoperită piatra filosofală a circulației au apărut tot felul de înțelepți care au complicat într-atît sarma linie, că din albă au făcut-o galbenă, roșie, ba, chiar neagră citeodată. Mai mult, din dreaptă au făcut-o curbă, cerc sau semicerc, săgeată direcțională, lance și te mai miri ce. Filosofii au complicat în așa măsură biata linie albă, încît la un moment dat cel ce a exclamat: Iată piatra filosofală a circulației! a ajuns să se blesteme pe sine. Linia care l-a salvat de la atîtea rele a ajuns astăzi să-l încurce, să-l sufoc.

Bunăoară, numai în Tg.-Mureș, peste noapte filosofii au direcționat exact invers pasajul de legătură dintre cele două sensuri de circulație din Piața Transilvaniei. Cînd bolizii pe patru roți s-au văzut bot în bot, gata să se încaiere ca-ntr-o arenă a toreadorilor, numai filosofii cu baston i-au mai putut domoli. Firește, prețul acestei domoliri a fost destul de consistent.

La cîteva sute de metri, aceeași linie, păzită de astă dată și de niște ochi ciclopici (deocamdată nevăzători, „automatul de manevrare al luminilor” fiind dus în spirt la o expoziție în București — afirmația aparține agentului de circulație —) incurcă bietul conducător auto, care în loc să ajungă la Cluj este obligat să ia calea Brașovului. Dacă s-o nimeri ca vreunui bolid să nu-i funcționeze o bujie, sau să fie în pană de benzină, exact pe „banda obligatorie”, atunci firul (șirul) ariadnei nu-l mai poate descurca nici măriia sa, agentul de circulație. Cei din spație se uită neputincioși la „ochiul stopului”, cînd verde pentru pietoni, cînd roșu pentru vehiculele auto, strecurînd printre dinți

niscaiva vorbe de pomană cînd le apare cale liberă, dar din cauza liniei (-iilor) greșit trasate într-o astfel de arteră, trebuie să stea pironiți cu ochi la cutie. S-o fi descoperit, totuși oare, piatra filosofală a circulației moderne?

PELEU

Fără cuvinte

de ȘTEFAN BOROȘ

...pandorei

CRONICA DE ALTĂDATĂ

Foile se confecționează din crep de culoare verde deschis și sînt croite în formă de demi cloche. În partea de jos au un tiv lat de stofă numită crinoline, care servește pentru a le susține. Sus — la betelie — se termină cu două rădăcături bufante de taftă verde cu punte rose, care sînt fixate de corsaj cu cîte o cataramă de sîdef multicolor. Aceste ridicături bufante — paniers — se termină în față în capete lungi ascuțite, formînd valuri pînă jos.

Basca corsajului este ascuțită în față, iar în spate rotundă. Corsajul se confec-

TOALETĂ DE VARĂ

ționează din crep la fel cu al foilor; sus, e garnit din panglică brodată și din care cade un volan tot din aceeași stofă, peste bufantele minecelor, care, sînt terminate cu manșete de aceeași stofă cu a taliei.

Garnitura taliei, în față, în partea de sus este încrețită și se termină jos cu o cataramă la fel cu celelalte. În spate se repetă întocmai garnitura din față.

Pălăria, format mic, se face din moir antic la fel cu rochia. Garnitura e o egretă și o fundă roșă, iar în față un mic buchet de resuri. Umbrela e de culoare verde ca și rochia și cu un bogat volan de aceeași culoare, căptușala însă e de taftă roșă. Mănușile sînt de piele de Suedia, culoare naturală.

Extras din VATRA, 1894
pentru conformitate POGO

ochiul ciclopului

DANIELO CVETNOVIC

Tinerețe

budapesta: expoziție eminescu

Începînd din luna iulie, Catedrala de limbă și literatură română a Universității „Eötvös Loránd” din Budapesta, găzduiește o expoziție dedicată Luceafărului literaturii române, inegalabilului Mihai Eminescu. Este fără îndoială un act de înaltă cultură, o nouă și grăitoare expresie a prieteniei româno-maghiare, despre care revista budapestană „Foaia noastră” ține să evidențieze, că prezintă viața și opera poetului clasic cu o profundă concepție filozofică, această expoziție deosebit de sugestivă este de un real folos pentru vizitatori în general, dar constituie un neprețuit ajutor mai

ales pentru studenți, în fixarea materialului însușit despre Eminescu, în cadrul cursului de limbă și literatură română.

La deschiderea expoziției au participat tovarășii Florian Borz, atașat cultural, Gábor G. Kemény, colaborator principal al Bibliotecii „Széchenyi”, profesori și studenți de la universitate.

După cuvintele de deschidere rostite de profesorul Lajos Tamás, șeful catedrei, membru al Academiei, a urmat profesorul László Gáldi, excelent om de știință și eminent cunoscător al literaturii române. În studiul său de înalt nivel a prezentat portretul poetic al lui Eminescu, vorbind totodată și despre cercetările sale personale.

După conferința profesorului Gáldi, studenții catedrei

române Aurica Nedelcu, Ana Oros, Agnes Lázár și Lea Rusu Lovag au recitat poezii de Eminescu în românește, apoi în limba maghiară.

LADISZLAU DUNAIECZ

maurice blanchot: a citi

A citi, în sensul lecturii literare, nu-i nici măcar o mișcare pură de înțelegere, înțelegerea care ar menține sensul, stîrnindu-l. A citi se situează dincolo sau dincoace de înțelegere. A citi nu este în mod exact nici a lansa un apel pentru a se descoperi, în spatele aparenței cuvîntului obișnuit, în spatele cărții pentru toți, opera unică și care trebuie să

se reveleze în lectură. Fără îndoială există un fel de apel, dar el nu poate veni decît din opera însăși, apel tăcut care în zgomotul general impune liniștea, pe care cititorul nu-l aude răspunzîndu-i, care îl îndepărtează de relațiile obișnuite și îl îndreaptă către spațiul în preajma căruia, poposind, lectura devine apropiere, întîmpinare răpită de generozitatea operei, întîmpinare ce înalță cartea spre opera care ea este, în aceeași mișcare care înalță opera la ființă și face din întîmpinare extazul în care se pronunță opera. Lectura este acest popas și ea are simplitatea celui Da nesocotit și transparent care este acest popas. Chiar dacă ea cere cititorului să intre într-o zonă în care aerul îi lipsește, iar solul fuge, chiar dacă, în afara acestor apropieri furtunoase, lectura pare a fi participare la violența deschisă care este opera, în sine însăși ea este prezență potolită și tăcută, mijlocul pacificat al nemărginitului. Da-ul care este în centrul oricărei furtuni.

Libertatea acestui Da prezent, răpit și transparent este esența lecturii. Ea îl opune operei care, prin experiența creației atinge absența, virtuțile nesfîrșitului, adîncimea golului a ceea ce nu începe și nu sfîrșeste niciodată, mișcare care expune creatorul amenințării singurătății esențiale și care îl predă nesfîrșitului.

Lectura este, în acest sens, mai pozitivă decît creația, mai creatoare, deși neproducînd nimic. Ea participă la decizie, în care are nesocotința, iresponsabilitatea și nevinovăția. Ea nu face nimic și totul este împlinit. Pentru Kafka, spaimea, povestirile neterminate, ameteala unei vieți pierdute, unei misiuni trădate, fiecare zi schimbată în exil, fiecare noapte exilată din somn și, pentru a sfîrși, certitudinea că „Metamorfoza este ilizibilă, radical ratată”. Dar pentru cititorul ei spaimea care devine ușurință și norocire, chinul păcatului care se preschimbă în nevinovăție, iar la fiecare fișie de text, extazul împlinirii, certitudinea desăvîrșirii, revelația operei unice, inevitabile, imprevizibile. Aceasta este esența lecturii. Da-ului nesocotit care, mai mult decît obscura luptă a creatorului cu haosul în care caută să dispară pentru a se înalța stăpîn, evocă partea divină a creației.

Iată cum de-aici multe reproșuri ale autorului împotriva cititorului par deplasate. Cînd Montesquieu scrie: „Cei care iertărează că nu mi va fi acordată: să nu fie judecată, după o citire de o clipă, munca a douăzeci de ani; de a aproba sau de a condamna cartea întreagă și nu cîteva fraze”, el cere ceea ce artiștii regretă adesea că nu pot obține gîndind cu o grimasă amară la lectura impertinentă, la privirea distrată, la auzul neglijent care se îndreaptă spre lucrările lor: atîtea eforturi, sacrificii, griji, calcule, o viață de singurătate, judecată și suprimată prin decizia ignorantă a primului venit, prin hazardul unui capriciu. Și cînd Valéry se năpustește din cauza cititorului incult de astăzi care cere facilități să-i fie complice la lectură, această năpustire este poate justificabilă, dar cultura unui cititor atent, scrupulele unei lecturi, pătrunsă de dăruire, și devenită un fel de cult, nu va schimba nimic, va aduce pericole mai grave, căci din partea unui cititor nesocotit, care execută în jurul unui text un dans rapid, această nesocotință nu este fără îndoială o nesocotință adevărată, căci ea este fără conse-

cințe și nu fără speranțe: ea vestește bucuria și nevinovăția, care este poate de fapt un dans cu un partener invizibil într-un spațiu separat, un dans vesel, pătimaș, cu „mormintul”. Nesocotința căreia nu trebuie să-i dorim pornirea unui pas mai grav, căci acolo unde nesocotința nu este dăruită, gravitatea nu lipsește.

din franceză
de VICTOR HALICI

albrecht durer:
hrana ucenicului
pictor

Capricioasă și ironică, soarta, roata norocului, răsturnînd situații ce păreau durate în veșnicie, împlinind lucrări peste putință, dacă nu l-a prigonit pe Durer, dar nici l-a răsfățat, nu i-a ocolit și opera. Picturi destinate să înfrunte vremile au fost de mult distruse pe cînd scrisori și note ocazionale ne-au parvenit miraculos. Și dacă astfel s-a micșorat poate gloria artistului, din fragmentele de tot felul rămase puse astăzi la dispoziția noastră prin grația Editurii Meridiane (București, 1970), omul se înalță, viu și strălucitor, deasupra tuturor personalităților Renașterii germane, primul între umaniștii germani și cea dintîi conștiință modernă germană.

Înțelegînd să fie de folos prin scrierile sale („aș vrea să scot la lumina zilei tot ceea ce știu”), Durer nu a cedat stilului înflorat („vorbe meșugite”), împovărat de citate din autori greci și latini, specific literaturii epocii, optînd pentru un stil direct, pe înțelesul tuturor.

Scrisorile și însemnările de călătorie le citim cu mărturisită incitare pentru ascunsă poezia lor. „Pentru cele trei cărți pe care i le-am dăruit eu, domnul Lazarus din Rafensburg mi-a făcut la rîndul său următoarele daruri: un solz mare de pește, 5 cochilii de melci, 4 medalii de argint, 5 de cupru, 2 peștișori uscați, 1 mărgean alb, 4 săgeți de bambus și încă un mărgean alb”. Prin precizia și prospețimea notației, prin exactitatea detaliului, ele sînt deosebit de interesante nu numai pentru cercetătorul literar, dar și pentru istoric și sociolog. Iar textele despre artă reprezintă una dintre

primele încercări teoretice de elaborare a unui sistem de figurare bazat pe geometria lui Euclid. „Dacă cineva își sprijină lucrarea pe o demonstrație geometrică și dovedește adevărurile fundamentale să fie crezut de toată lumea”. Păstrează însă artistului privilegiul inițiativei: „Arta picturii nu poate fi judecată decît doar de aceea care sînt ei înșiși pictori buni, însă celorlalți le este ascunsă, ca și o limbă străină”. Semnificativă poziție, considerarea artelor plastice ca limbaj, în momentul în care în Europa începea era cărții.

GH. G. POP

VATRA

Revistă lunară editată de Comitetul pentru cultură și artă al județului Mureș

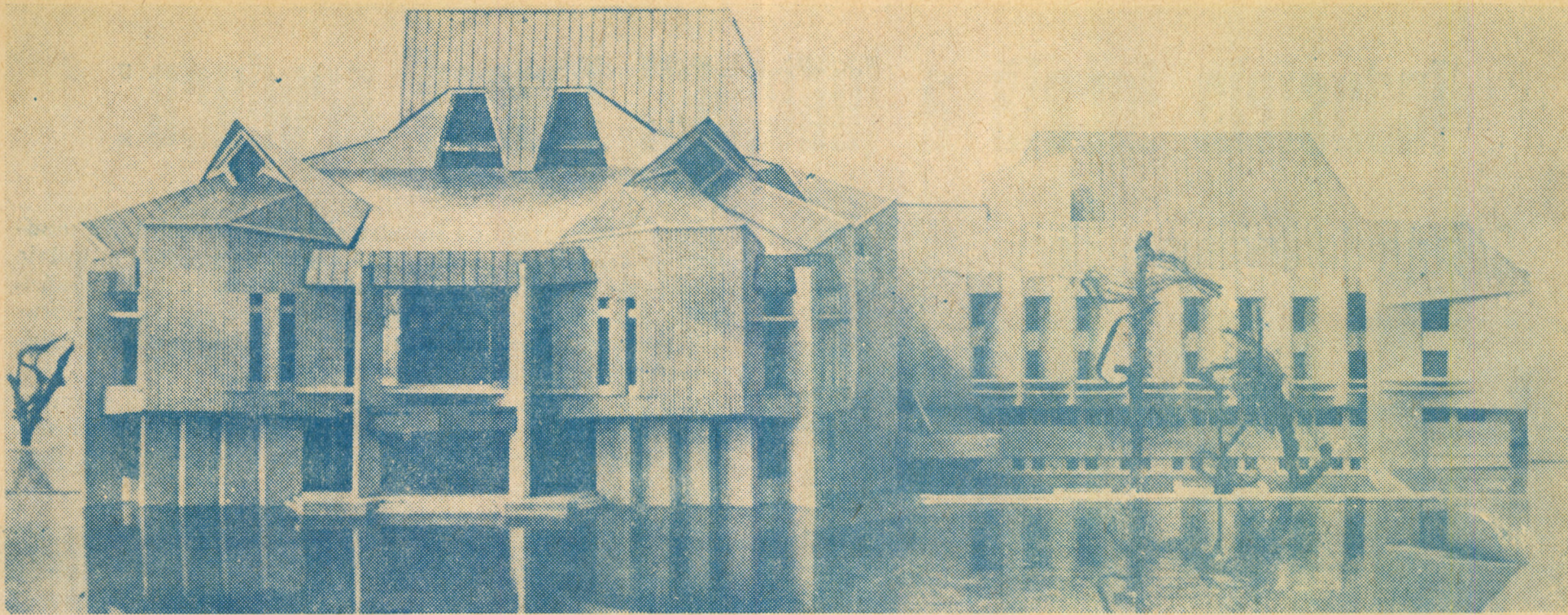

REDACTOR ȘEF:

ROMULUS GUGA

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Anton Badea, Herman Bayer, Tudor Jarda, Kovács György, Iulia Moldovan, Gheorghe Olariu, Dorel Popa, Emil Pop, Grigore Ploșteanu, Atanasie Popa — secretar general de redacție, Ioan Rațiu, Vasile Rus, Sütő András, Vasile Săbădeanu, Ion Vlasiu.

MACHETA NOULUI EDIFICIU AL TEATRULUI DIN TG. MUREȘ

Tg. Mureș — azi — mâine

Intreprinderea de proiectări a județului Mureș a organizat în sala de expoziție din str. Gh. Doja nr. 9 din Tîrgu-Mureș, o expoziție în care sînt etalate grafice, panouri, schițe, machete, etc. Aici sînt prezentate obiectivele planului cincinal, care vor întregi peisajul arhitectonic al noilor cartiere tirgumureșene.

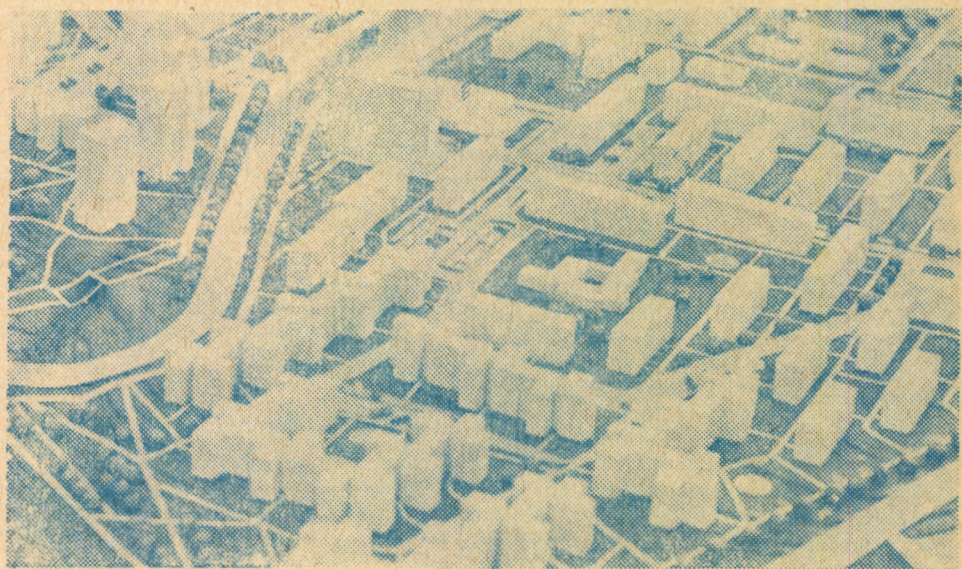
Prin peisajul său industrial dominat de construcțiile impunătoare ale noii fabrici de mașini de calculat electromecanice, combinatului de îngrășăminte azotoase în continuă dezvoltare, a fabricii de pielărie și mănuși I. I. S. Metalotehnica, I. I. Prodcomplex, precum și a altor întreprinderi, secții și ateliere, blocuri de locuințe, parcuri și locuri de agrement, Tîrgu-Mureșul ne oferă imaginea unui oraș modern în continuă dezvoltare și înnoire.

Exponatele scot în evidență perspectiva dezvoltării municipiului în următorii cinci ani, care se înscrie în efortul general al țării spre bună stare și progres, pe baza mărețului program de dezvoltare economică și socială a patriei noastre, elaborat de Congresul al X-lea al P. C. R.

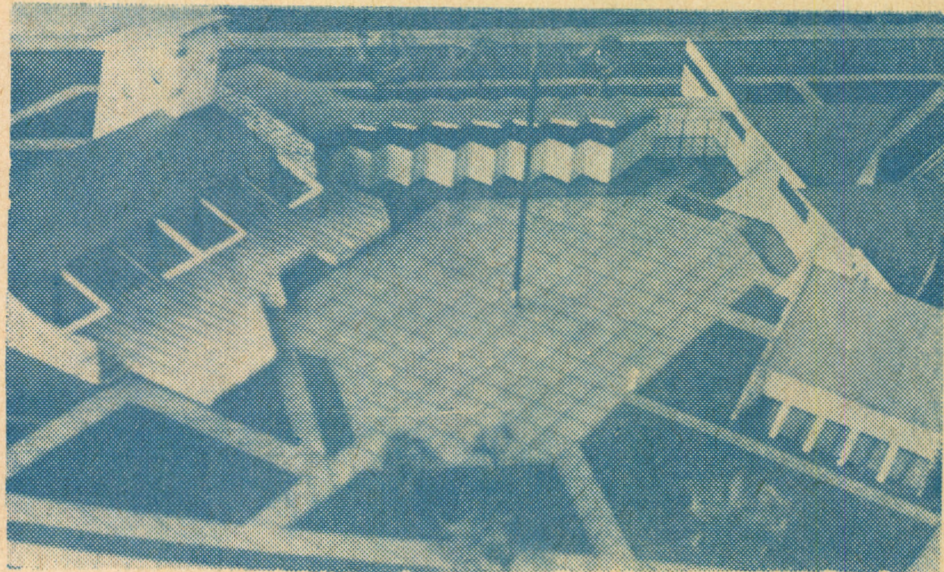
Arhitecții, inginerii, proiectanții Întreprinderii județene de proiectări se preocupă din ce în ce mai mult de găsirea unor soluții funcționale tot mai corespunzătoare realizărilor contemporane.

Crearea noilor ansambluri de locuințe: Mureșeni, care va fi terminat în acest an Budai Nagy Antal (1972); Dîmbul Pietros, un adevărat oraș, cu 25 000 locuitori, se încadrează organic în arhitectura municipiului, cu un caracter propriu, cu o trăsură specifică.

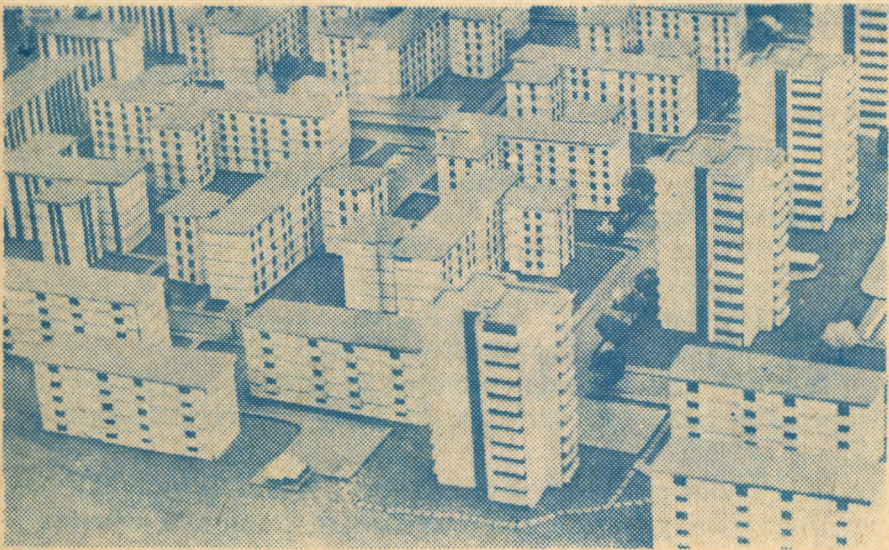
Acțiunea de sistematizare în întreaga sa complexitate vizează încheierea armonioasă a cartierelor de locuințe, a tuturor obiectivelor în viața social-economică a municipiului, a județului, a țării, reprezintă latura fundamentală a procesului de transformare calitativă a condițiilor de viață ale oamenilor muncii.

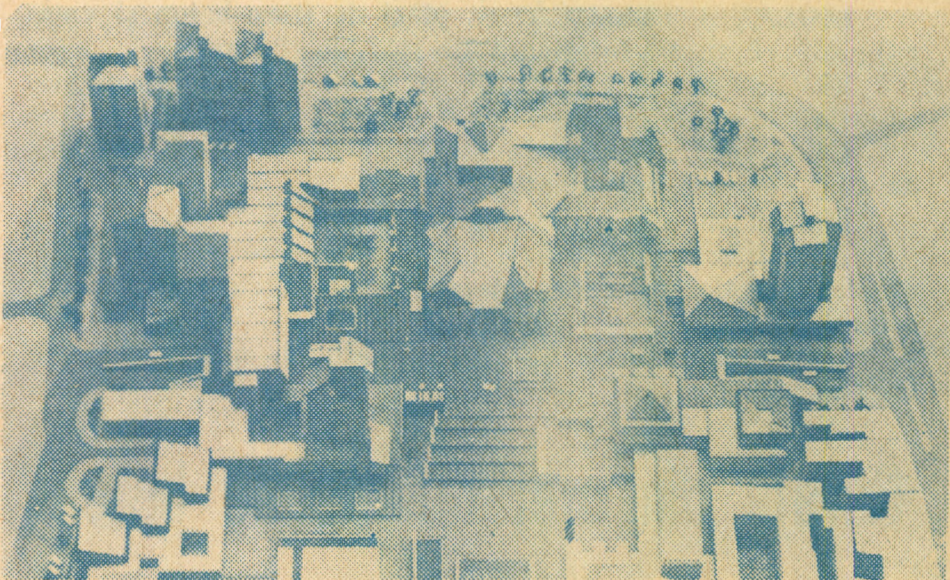
CARTIERUL DÎMBUL PIETROS.

TABĂRA PIONIEREASCĂ

CARTIERUL MUREȘENI

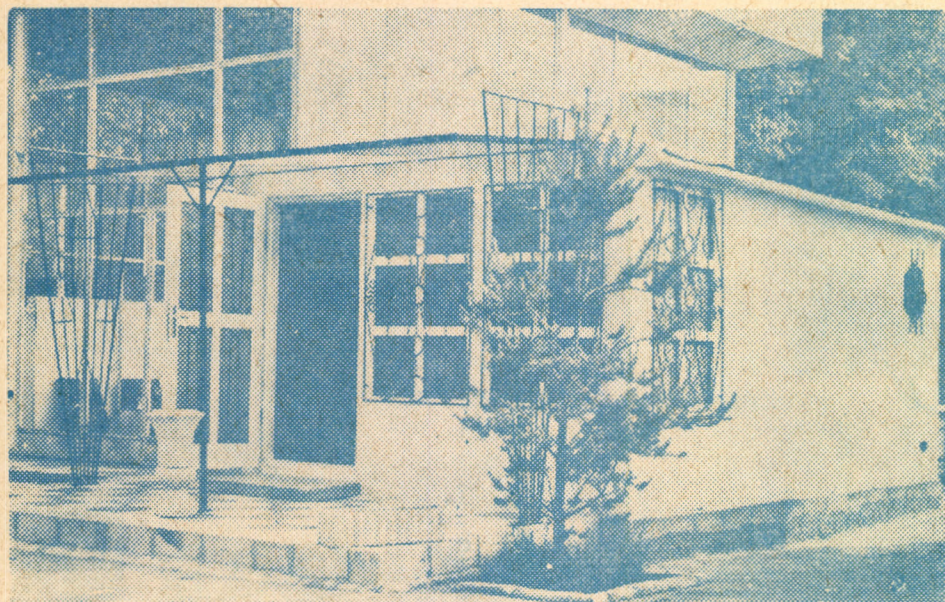

PIAȚA TEATRULUI

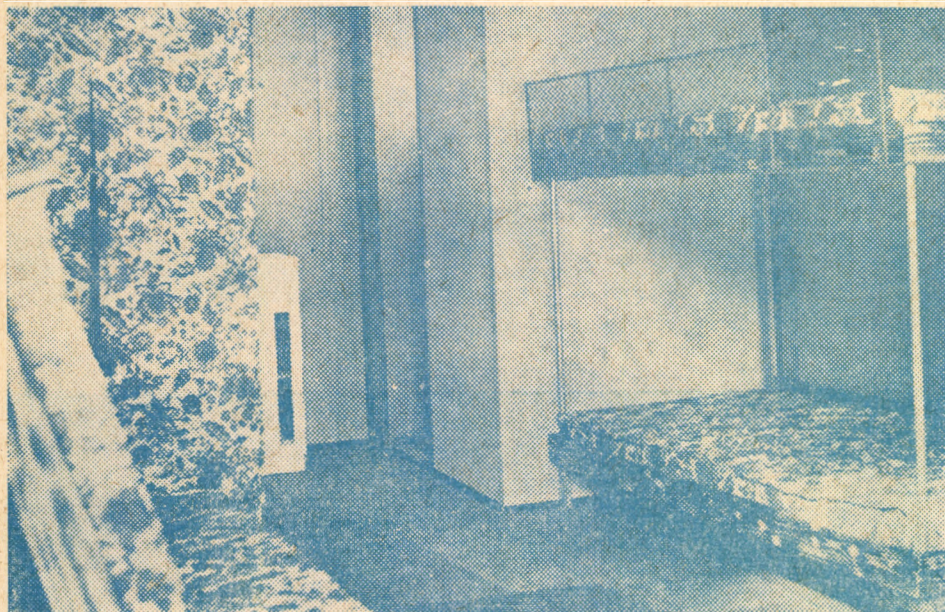
OBIECTIVE EDILITARE ALE CINCINALULUI

Industria locală a județului Mureș produce:

Căsuțe de agrement demontabile

CĂSUȚĂ CAMPING (EXTERIOR)

CĂSUȚĂ CAMPING (INTERN)

DATE TEHNICE:

Suprafața:	Pentru 4 persoane 16 mp	Pentru 2 persoane 9,5 mp
Număr de elemente prefabricate tip Cheson:	39 buc.	27 buc.

MONTAJ: Pe teren nivelat cu sau fără strat de pietriș. Piese se fixează cu șuruburi de asamblare.

IZOLAȚIA TERMICĂ: cu plăci de fibro-beton și vată minerală, căptușala interioară din PAL de 10 mm.

FERESTRELE: Prevăzute cu sticlă colorată, protejate cu grilaje ornamentale metalice.

UȘA: Din cherestea de rășinoase cu sau fără geamuri de sticlă colorată, ornamentală.

Materialele utilizate corespund stasurilor.

TERASA: Se execută, 4 tipuri la alegere din materiale mozaicate, colorate, cadru metalic acoperit cu geam armat colorat.

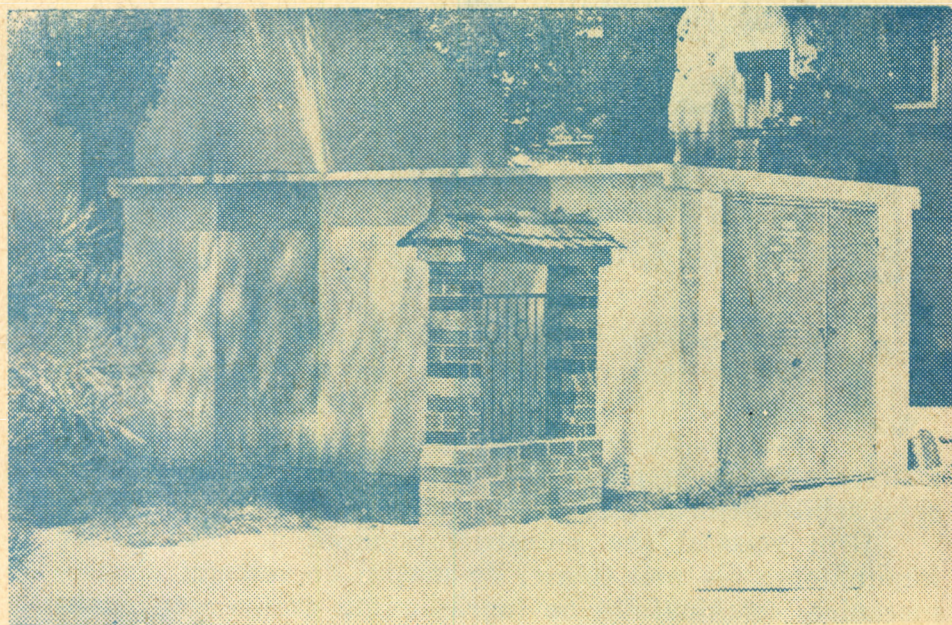
Compartimentarea interioară: cameră, nișă-bucătărie, toaletă.

Garaje din prefabricate de beton

Garajul prefabricat — demontabil se execută din elemente de beton armat cu acoperiș hidroizolant. Se utilizează ca garaj pentru autoturisme, magazie, bucătărie de vară etc.

La cerere se execută cu ferestre și izolație termică. Se montează pe orice teren nivelat, fără săpări de fundații și utilaje speciale de ridicat. Garajele sînt prevăzute cu ușă metalică dublă. Asamblarea elementelor de beton se execută cu șuruburi, greutatea maximă a unui element fiind de 1,7 kg. Arhitectură adecvată pentru orice amplasament.

Magazinul nostru vă poate pune la dispoziție și materiale de finisaj (terasid) și dale de beton pentru pardoseli. La cerere, se asigură transportul în orice localitate, contra-cost.

GARAJ TIP

— Numărul elementelor componente de beton armat	39 buc.
— Ușă metalică dublă	1 buc.
— Greutatea totală a garajului	4.800 kg.
— Lungimea interioară	5,20 m.
— Lățimea interioară	3,10 m.
— Înălțimea interioară	2 m.
— Prețul cu ridicata al întreprinderii	3.552 lei
— Preț de vânzare cu amănuntul la magazin	4.808 lei

Solicitanți pot comanda elemente prefabricate peste cele 39 bucăți care constituie garajul etalon, în situația în care doresc mărirea lungimii garajului.

Condiții de livrare: Produsul se poate cumpăra prin magazinul de prezentare al industriei locale din Tirgu-Mureș, str. 7 Noiembrie, telefon: 1 16 37, putînd să fie ridicat de la magazin sau din depozitele furnizorilor aflate în comunele Fintînele și Ungheni.

Producători:

— I. L. M. C. Tirgu-Mureș, str. Evreilor Martiri nr. 4, telefon: 3 16 10 sau 3 15 85.

— I. I. L. Tirnăveni, str. 7 Noiembrie nr. 270, tel.: 617. Magazinul de prezentare al industriei locale din Tirgu-Mureș, cartierul 7 Noiembrie, Piața de zi primește comenzi pentru căsuțe de agrement și garaje demontabile. Prețul unei căsuțe (pentru 4 persoane) varianta 1 este de 8.745 de lei, varianta 2: 8.260 lei, iar varianta 3: 7.751 lei. Pentru două persoane prețul este de 4.765 lei.

Terase pentru căsuțe, adaptabile la oricare din tipuri, varianta 1: 2.480 lei, varianta 2: 1.250 lei, iar varianta 3: 810 lei.

Garaje din elemente prefabricate demontabile, 4.808 lei.

Magazinul primește comenzi pentru montarea căsuțelor și garajelor (se asigură transportul) la prețuri de deviz, în funcție de natura terenului pe care se vor monta și a distanței de transport.